

Concept, vertrouwelijk, versie VII

Betreft: Uitkomsten werkbelevingsonderzoek

Beste collega,

Op donderdag 6 september 2018 hebben we aangekondigd dat er onder medewerkers van de Tweede Kamer een werkbelevingsonderzoek zou worden gestart. Inmiddels is dat onderzoek afgerond en zijn de resultaten hiervan bekend. Het rapport met de resultaten vind je in de bijlage en op Plein2.

We willen je allereerst van harte bedanken voor je medewerking. De respons was 74%. Wij zijn er blij mee dat bijna driekwart van alle medewerkers de vragenlijst heeft ingevuld. Blijkbaar voelen veel medewerkers zich zo betrokken bij hun eigen werk en bij de Tweede Kamer als instituut, dat zij hun ervaringen – positief of negatief – graag wilden delen.

Het onderzoek bestond uit twee delen. Het eerste deel had betrekking op de werkbeleving, dus op onderwerpen als werkdruk, inspraak, sfeer op de afdeling en leiderschap. De resultaten laten zien dat medewerkers, ondanks de relatief hoge werkdruk die zij ervaren, vooral veel energie uit hun werk halen. Daar zijn we erg trots op. We zien weinig spannings- of burn-outklachten en een grote bevlogenheid.

Daarnaast zijn medewerkers positief over de leer- en ontwikkelingsmogelijkheden in hun werk; zij vinden het prettig dat zij in hun dagelijkse praktijk steeds nieuwe ervaringen opdoen. Er zijn ook verbeterpunten. Zo valt er winst te behalen op het terrein van waardering, bejegening en rolduidelijkheid. Daarnaast kan ook de communicatie – zowel tussen diensten en het management als tussen diensten onderling – beter.

Het tweede deel van het onderzoek ging over ongewenste omgangsvormen: pesten, bedreiging, discriminatie en seksuele intimidatie. Hoewel het onderzoek laat zien dat deze ongewenste omgangsvormen in de Tweede Kamer minder vaak voorkomen dan in

Nederland gebruikelijk is, is iedere melding er één te veel. We nemen deze resultaten heel serieus.

Hoe nu verder?

In de komende weken zal er hard worden gewerkt aan het opstellen van een plan van aanpak, over hoe om te gaan met alle resultaten uit het onderzoek. Dit plan van aanpak zal tot stand komen in nauw overleg met alle betrokkenen. Het streven is om het plan voor het vervolg nog dit jaar aan jullie te presenteren.

Tot slot

Dit werkbelevingsonderzoek is een nulmeting, want binnen de Tweede Kamer is nog niet eerder zo'n onderzoek gehouden. Mocht je naar aanleiding van het onderzoek de behoefte voelen om erover door te praten, dan kan dat bijvoorbeeld met je leidinggevende, maar zeker ook met één van de [aangestelde vertrouwenspersonen](#). Met vragen over het onderzoek zelf kun je contact opnemen met [REDACTED], senior HR-adviseur, via [REDACTED] [@tweedekamer.nl](mailto:[REDACTED]@tweedekamer.nl).

Nogmaals veel dank voor het delen van je ervaringen. Wij waarderen dat zeer!

Khadija Arib
Voorzitter

[REDACTED]
[REDACTED]

Concept, vertrouwelijk, versie VII

Uitkomsten werkbelevingsonderzoek bekend

Tot en met 30 september heb je het werkbelevingsonderzoek onder de ambtelijke medewerkers van de Tweede Kamer kunnen invullen. Inmiddels is het onderzoek afgerond en zijn de resultaten bekend. De respons was hoog, namelijk 74%. Het laat zien dat veel mensen zich betrokken voelen bij hun eigen werk en bij de Tweede Kamer als instituut en dat zij hun ervaringen – positief of negatief – graag willen delen.

Het volledige organisatierapport vind je **hier**. Aan het einde van het rapport, onder het kopje ‘managementsamenvatting’ staat een overzicht van de belangrijkste resultaten.

Ongewenste omgangsvormen

Het tweede deel van het onderzoek ging over ongewenste omgangsvormen: pesten, bedreiging, discriminatie en seksuele intimidatie. Hoewel het onderzoek laat zien dat deze ongewenste omgangsvormen in de Tweede Kamer minder vaak voorkomen dan in Nederland gebruikelijk is, is iedere melding er één te veel. De Kamerorganisatie neemt deze resultaten heel serieus.

Hoe nu verder?

In de komende weken zal er hard worden gewerkt aan het opstellen van een plan van aanpak, over hoe om te gaan met alle resultaten uit het onderzoek. Dit plan van aanpak zal tot stand komen in nauw overleg met alle betrokkenen. Het streven is om het plan voor het vervolg nog dit jaar te presenteren.

Vragen over het onderzoek?

Het werkbelevingsonderzoek betrof een nulmeting, want binnen de Tweede Kamer is nog niet eerder zo'n onderzoek is gehouden. Mocht je naar aanleiding van het onderzoek de behoefte voelen om erover door te praten, dan kan dat bijvoorbeeld met je leidinggevende, maar zeker ook met één van de [aangestelde vertrouwenspersonen](#). Met vragen over het onderzoek zelf kun je contact opnemen met [REDACTED], senior HR adviseur, via [REDACTED] [@tweedekamer.nl](mailto:[REDACTED]@tweedekamer.nl).

Van: ██████████ ██████████@tweedekamer.nl>

Verzonden: woensdag 31 oktober 2018 14:24

Aan: Arib, K. <K.Arib@tweedekamer.nl>; ██████████. <██████████@tweedekamer.nl>

CC: secretariaat.voorzitter <██████████@tweedekamer.nl>; ██████████ ██████████@tweedekamer.nl>

Onderwerp: Brief Voorzitter over resultaten WBO versie VII

Dag Khadija en ██████████

Bij deze de aangepaste brief. Graag hoor ik of jullie akkoord zijn. Als dat het geval is, willen we het vanmiddag à met het rapport à verzenden. Het bericht komt dan ook op Plein2, met het rapport en infographic. Mocht het rapport en/of de infographic tot na 16.30 uur op zich laten wachten (die moeten ook worden aangepast), dan wil ik voorstellen het bericht morgenochtend te versturen. Lijkt mij beter om dat niet in de namiddag/avond te doen.

Voor alle volledigheid stuur ik ook het Plein2-bericht mee. Dat komt overeen met jullie brief.

Met groet, ██████████

From [REDACTED] </O=STATEN-
[REDACTED]>

Subject **sociaal jaarplan en kunstcommissie**

To Arib K. <K.Arib@tweedekamer.nl>

Date May 14, 2019 at 5:08:29 PM CEST

Ha Khadija,

Hierbij een mail met een heleboel bijlagen.

Er is een nieuwe oplegnotitie en een aangepast sociaal jaarplan binnen.
[REDACTED]

De stukken liggen ook uitgeprint bij het secretariaat.

Groet

[REDACTED]

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

OPLEGNOTITIE PRESIDIUM

Titel/onderwerp :

Jaarverslag 2019 ongewenste omgangsvormen en integriteit

Opgesteld door :

Vertrouwenspersonen Ongewenste Omgangsvormen

---

1. Aard van de bespreking ¹

Informerend

2. Beknopte samenvatting

Het verslag van de werkzaamheden van de vertrouwenspersonen en de Klachtencommissie ongewenste omgangsvormen en van de vertrouwenspersonen integriteit 2019 geeft onder meer in hoofdstuk II.1 a t/m e het aantal meldingen weer dat de vertrouwenspersonen hebben ontvangen, de aard van deze meldingen, de interventies die zijn ondernomen en de tijd die aan deze meldingen is besteed. Onder hoofdstuk II.4 zijn enkele aanbevelingen gedaan. Bij de klachtencommissie en de vertrouwenspersonen integriteit zijn geen klachten binnengekomen. Het MT heeft het verslag tijdens een bijeenkomst met de vertrouwenspersonen ongewenste omgangsvormen besproken. Het verslag wordt zoals gebruikelijk vertrouwelijk toegezonden aan de Ondernemingsraad en de diensthoofden.

3. Formulering te nemen besluit

Het Presidium neemt kennis van het jaarverslag 2019.

4. Status besluit ²

C

1

- ter besluitvorming (bespreken of hamerstuk)
- opiniërend
- informierend

2

- A. openbaar actief (actie Stafdienst Communicatie)
- B. openbaar passief (publicatie op besluitenlijst met evt. link naar achterliggend stuk)
- C. vertrouwelijk (in ieder geval besluiten m.b.t. personen en besluiten m.b.t. veiligheid)

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Jaarverslag vertrouwenspersonen ongewenste omgangsvormen 2019

Dit jaarverslag is tot stand gekomen dankzij de inbreng van de vertrouwenspersonen ongewenste omgangsvormen van de Tweede Kamer. Het Jaarverslag ongewenste omgangsvormen wordt gepubliceerd in het personeelshandboek op Plein2 en besproken met het managementteam.

Het team van interne vertrouwenspersonen is gewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar; [REDACTED] heeft in mei 2019 afscheid genomen en is niet vervangen. En halverwege 2019 is het team versterkt met een externe vertrouwenspersoon, [REDACTED]. In 2018 is door het management vastgesteld dat door middel van natuurlijk verloop in de toekomst het aantal vertrouwenspersonen teruggebracht moet worden naar 4. Er zijn momenteel 5 vertrouwenspersonen actief (2 vanuit de Kamerorganisatie en 3 vanuit de fracties) en 1 externe vertrouwenspersoon. Daarmee komt de huidige bezetting op 6 personen:

[REDACTED]	[REDACTED]
[REDACTED]	[REDACTED]
[REDACTED]	[REDACTED]
[REDACTED]	[REDACTED]
[REDACTED]	[REDACTED]
[REDACTED]	[REDACTED]

Je kunt bij de vertrouwenspersoon terecht als je te maken krijgt met ongewenst gedrag op de werkvloer, zoals pesten, agressie, geweld (verbaal en non-verbaal), seksuele intimidatie en discriminatie. De vertrouwenspersoon biedt onder meer opvang en een luisterend oor, en helpt de melder bij het zoeken naar een oplossing. Daarnaast heeft de vertrouwenspersoon een doorverwijsfunctie. Alle Kamerbewoners (ambtenaren en fractiemedewerkers) kunnen bij de vertrouwenspersonen terecht. De vertrouwenspersoon registreert elke melding (geanonimiseerd).

I Leeswijzer

II: Verslag vertrouwenspersonen

- II.1: Meldingen
- II.2: Deskundigheidsbevordering
- II.3: Voorlichting
- II.4: Trends en aanbevelingen

II Verslag vertrouwenspersonen

II.1 Meldingen

Hieronder wordt verslag gedaan van:

- a. Het aantal meldingen bij de vertrouwenspersonen;
- b. De aard van de meldingen;
- c. De interventies;
- d. De afwikkeling en de resultaten;
- e. De verantwoording van de tijdsbesteding

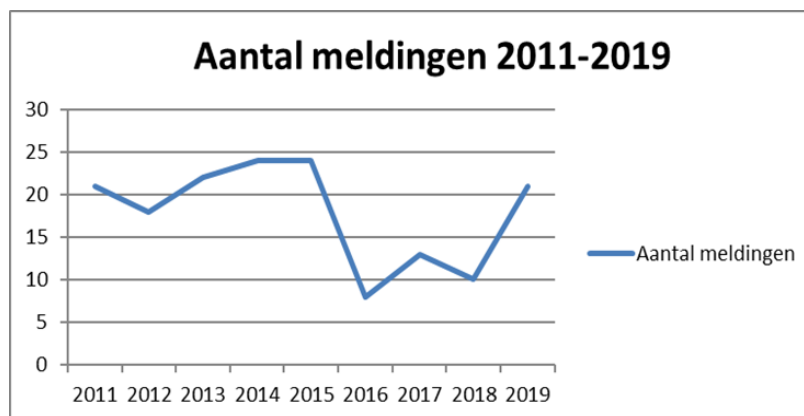
Februari 2020

a. **Aantal meldingen**

In totaal hebben 4 vertrouwenspersonen 21 meldingen ontvangen en 2 vertrouwenspersonen hebben geen melding ontvangen. Het aantal meldingen is in 2019 verdubbeld ten opzichte van 2018 (10 meldingen). Het merendeel van de meldingen was afkomstig uit de Kamerorganisatie (zo'n 80%), een relatieve daling ten opzichte van 2018 (90%).

Eind 2019 is de stand van zaken van afhandeling:

- 12 meldingen zijn geëindigd met resultaat;
- 2 meldingen zijn geëindigd met onbekend resultaat;
- 7 meldingen zijn nog in behandeling.

b. **Aard van de meldingen**

In het belang van de waarborging van anonimiteit wordt de aard van de meldingen zo geformuleerd dat herleiding tot een persoon uitgesloten kan worden. De aard van de meldingen is als volgt te omschrijven:

Aard van de melding	Aantal
pesten	6
intimidatie	5
niet gehoord gevoeld door leidinggevende	5
integriteitskwestie	2
adviesvraag	1
discriminatie	1
Sociale onveiligheid	1

Februari 2020

c. **Interventies**

Om de melder te kunnen bijstaan, staat de vertrouwenspersoon verschillende interventies ter beschikking, van in gesprek gaan met de klager tot bijvoorbeeld bijstaan in een klachtenprocedure.

De volgende interventies zijn ondernomen om melders bij te staan:

- Melder gelegenheid gegeven om zijn/haar verhaal te doen/hart te luchten;
- Melder attenderen op adviseur Integriteit voor Kamerleden;
- Ondersteunende gesprekken gevoerd/aangeboden;
- Adviesgesprek met leidinggevende gevoerd;
- Situatie geanalyseerd en handvatten gegeven om zelf de situatie op te lossen;
- Melder doorverwezen naar bedrijfsmaatschappelijk werk, bedrijfsarts, vertrouwenspersoon, integriteit, ondernemingsraad;
- Melder gewezen op mogelijkheid van juridisch adviseur, vertrouwenspersoon integriteit.

In een paar gevallen was er op verzoek van de melder geen interventie nodig, bijvoorbeeld:

- De melder wilde haar/zijn hart luchten en had behoefte aan een luisterend oor;
- Melder wilde weten welke vervolgstappen mogelijk zijn;
- Melder wil zich voorbereiden op een eventueel gesprek;
- Melder voelde zich onveilig op werkvloer, wilde onveiligheid bespreken en geen actie.

d. **Afwikkeling en resultaten**

Het resultaat van de meldingen is niet altijd bekend, bijvoorbeeld omdat de melder na een gesprek met de vertrouwenspersoon het resultaat niet meldt of dat er geen vervolg nodig is voor de melder.

De resultaten die wel gemeld zijn, betreffen:

- Een melder heeft een andere werkplek gekregen;
- Meerdere melders hebben hun problemen zelf opgelost door in gesprek te gaan met collega's, bedrijfsarts etc.;
- Melder is in gesprek gegaan met de vertrouwenspersoon integriteit;
- Ongewenst gedrag is gestopt;
- Melder heeft juridisch advies ingewonnen.

e. **Verantwoording van de tijdsbesteding**

De 4 vertrouwenspersonen die meldingen (21) hebben gekregen, hebben hieraan in totaal 74 uur besteed, gemiddeld zo'n 3,5 uur per melding. In 2018 werden aan de 10 meldingen in totaal 21,5 uur besteed, gemiddeld ruim 2 uur per melding.

Daarnaast hebben de vertrouwenspersonen gezamenlijk 40 uur besteed aan intercollegiaal overleg c.q. intervisie.

Februari 2020

Urenbesteding 5 interne vertrouwenspersonen

Training	120
Intervisie	40
Voorlichting	10
Afhandeling Melding	21,5
Diverse overleggen (HR, BMW etc.)	10
Gemiddeld aantal uren per VP	40,3

II.2 Deskundigheidsbevordering

Certificering

De vertrouwenspersonen (met uitzondering van de externe vertrouwenspersoon) hebben in het voorjaar van 2019 de 'gecertificeerde basisopleiding Vertrouwenspersoon' gevolgd. Tijdens deze opleiding is gewerkt aan diverse vaardigheden, en is een scala van onderwerpen behandeld waarmee de vertrouwenspersoon in het werk mee in aanraking kan komen. Alle vertrouwenspersonen hebben na het volgen van de opleiding het daaraan gekoppelde examen succesvol afgerond. Met het verkregen certificaat kunnen de vertrouwenspersonen aantonen dat zij aan de door de Landelijke Vereniging Vertrouwenpersoon (LVV) gestelde beroepseisen voldoen. Een onafhankelijke certificatie instelling (CRP) controleert elke vier jaar of de vertrouwenspersoon aan de eisen voldoet en of deze voortdurend kennis en vaardigheden ontwikkelt. Deze eisen betreffen onder andere jaarlijks een aantal uren scholing en intervisie en andere activiteiten die de deskundigheid kunnen bevorderen zoals bijvoorbeeld het bijwonen van voorlichtingsbijeenkomsten.

II.3 Voorlichting

De vertrouwenspersonen hebben het afgelopen jaar tijd besteed aan het geven van voorlichting aan de Kamerbewoners, in totaal zo'n 10 uur. Naast het uitdelen van de flyers waarin de vertrouwenspersonen worden voorgesteld en aangegeven wat ze voor de medewerkers kunnen betekenen, zijn de vertrouwenspersonen uitgenodigd voor werkoverleggen om toelichting te geven op hun rol binnen de organisatie. Over het algemeen wordt er positief gereageerd op de voorlichting. Vooral nog is de voorlichting beperkt geweest tot de werkoverleggen van ambtenaren; de fracties geven doorgaans aan geen behoefte te hebben aan een speciale voorlichtingsbijeenkomst. De voorlichting aan medewerkers zal ook in 2020 gecontinueerd worden.

Ook wordt in de presentatie 'introductie van nieuwe medewerkers' (ambtenaren) standaard aandacht besteed en een toelichting gegeven op de rol van de vertrouwenspersonen.

Februari 2020

II.4 Trends en aanbevelingen

Trends

Ten opzichte van 2018 is het aantal meldingen dit jaar verdubbeld. Gezien het aantal meldingen is het feitelijk niet mogelijk conclusies te trekken, maar we kunnen wel een aantal trends signaleren.

- Het afgelopen jaar is veel aandacht besteed aan het geven van voorlichting waardoor het onderwerp ‘ongewenste omgangsvormen’ ons inziens meer bespreekbaar is geworden. Met het aanstellen van een externe vertrouwenspersoon is de drempel die mogelijk bestaat om ongewenste omgangsvormen te melden ook verder verlaagd.
- De vertrouwenspersonen hebben in hun werkprotocol opgenomen dat er bij 3 of meer vergelijkbare signalen over één afdeling of één persoon, dit gemeld wordt bij het bevoegd gezag. Vorig jaar is de aanbeveling gedaan dat in dergelijke situaties een proces in gang gezet moeten worden waarbij in ieder geval het hogere management van de organisatie op de hoogte wordt gesteld van het feit dat deze signalen zijn binnengekomen, uiteraard met de kanttekening dat nog geen hoor en wederhoor heeft plaatsgevonden. De vertrouwenspersonen hebben destijds aangeraden om te onderzoeken op welke wijze een dergelijke procedure kan worden vormgegeven. Dit laatste is tot op heden niet gebeurd en wij achten het zeer wenselijk om hieraan wel opvolging te geven.
- Een kwart van de meldingen had te maken met ‘pesten’. Pesten op de werkvloer kan tot ernstige gezondheidsklachten leiden. Ook dit jaar willen de vertrouwenspersonen aandacht besteden aan de ‘dag tegen het pesten’ op 19 april. Op deze dag wordt in Nederland extra aandacht besteedt aan het stoppen van pesten. Er wordt bewust stilgestaan bij pesten en de gevolgen van pesten voor zowel slachtoffers, pestkoppen, meelopers en omstanders.

Aanbevelingen

Het afgelopen jaar is een aantal aanbevelingen uit 2018 overgenomen, zoals bijvoorbeeld het aanstellen van een externe vertrouwenspersoon, het beschikbaar stellen van een werkkamer, op structurele basis overleg met onder andere HR, bedrijfsarts, BMW en ondernemingsraad. Een aantal aanbevelingen willen wij graag op deze plaats nogmaals onder de aandacht brengen en op basis van onze ervaringen van het afgelopen jaar een aantal nieuwe aanbevelingen toevoegen:

- Voorlichting continueren: zichtbaarheid van een vertrouwenspersoon en een verankerde positie binnen de organisatie dragen bij aan succesvol beleid om ongewenste omgangsvormen tegen te gaan. Vorig jaar is op deze plaats ervoor gepleit dat een vertrouwenspersoon nieuwe medewerkers tijdens introductiedagen voorlichting kan geven over ongewenste omgangsvormen en de vertrouwenspersonen een gezicht kan geven. Inmiddels wordt het onderwerp ‘vertrouwenspersoon’ standaard meegenomen in de presentatie voor nieuwe (ambtenaren) medewerkers, maar het zou nog beter zijn als er een vertrouwenspersoon bij aanwezig is, zodat deze zelf kan vertellen over de rol, positie en taken van de vertrouwenspersoon.
- Naast publicatie van het jaarverslag omtrent ongewenste omgangsvormen, is het belangrijk dat er ook een jaarverslag omtrent integriteit wordt gepubliceerd. De vertrouwenspersonen Integriteit

Februari 2020

hebben laten weten dat ze in 2019 geen meldingen hebben ontvangen. Wij zien graag dat de vertrouwenspersoon integriteit het komende jaar voorlichting geeft aan de Kamerbewoners.

- Het komende jaar staat 'integriteit' op de agenda. Wij adviseren om ruim aandacht te besteden aan de Gedragscode Sociale Media (denk bijvoorbeeld aan de gevolgen van het niet integer uitlaten over de Kamerorganisatie, collega's op social media)
- Afgelopen jaar hebben we gewezen op het niet functioneren van de klachtencommissie. Inmiddels hebben wij begrepen dat HR bezig is om hierop actie te ondernemen.
- In 2020 wordt wederom een werkbelevingsonderzoek gehouden binnen de ambtelijke organisatie; wij zien graag dat de rol en positie van vertrouwenspersonen deze keer in het onderzoek wordt meegenomen.
- Wij vinden het belangrijk dat er, net als voorgaande jaren, aandacht besteed blijft worden aan campagnes om de bewustwording omtrent ongewenste omgangsvormen te vergroten. Wij vragen het MT dan ook om voortdurend aandacht te besteden aan diverse themaweken met betrekking tot onderwerpen die raken aan sociale veiligheid op de werkvloer, zoals bijvoorbeeld de dag tegen het pesten, de internationale dag tegen racisme en discriminatie etc.

En ten slotte pleiten wij ervoor om, gezien het belang van de positie van vertrouwenspersoon in de organisatie, onze positie gelijk te stellen aan die van de ondernemingsraadleden (onder andere beperkte zittingstermijn, ontslagbescherming). Ondanks het feit dat hiervoor (nog) geen wettelijke grondslag is, zien wij hierin voor de Kamerorganisatie een voorbeeldrol.

From [REDACTED] </O=STATEN-
[REDACTED]>

Subject **sociale veiligheid**

To secretariaat.voorzitter [REDACTED] tweedekamer.nl>

Date June 28, 2021 at 2:11:57 PM CEST

From [REDACTED] </O=STATEN-
[REDACTED]>

Subject **sorgdrager**

To [REDACTED] tweedekamer.nl>

Date April 8, 2019 at 11:41:39 AM CEST

Ha [REDACTED],

Bijgaand stuk heeft [REDACTED] terug kunnen vinden.

Gr

[REDACTED]

From [REDACTED] L [REDACTED] tweedekamer.nl>
Subject **stand van zaken uitvoering aanbevelingen GRECO**
To [REDACTED] [REDACTED]r@tweedekamer.nl>
Date January 30, 2020 at 10:47:00 AM CET

From Arib K. <K.Arib@tweedekamer.nl>
Subject **Stuk integriteit**
To ██████████." <██████████@tweedekamer.nl>, ██████████." <██████████@tweedekamer.nl>
Date January 16, 2020 at 1:58:01 PM CET

Prima stuk! Kan naar het Presidium, niet iedereen. Alleen de vaste leden
Verstuurd vanaf mijn iPhone

From [REDACTED] </O=STATEN-
[REDACTED]>

Subject **stukken gedragscode en toezicht**

To Arib K. <K.Arib@tweedekamer.nl>

Date April 1, 2020 at 11:38:51 AM CEST

Ha Khadija,

[REDACTED]
De vragen die de commissie Binnenlandse Zaken heeft gesteld (in een feitelijke vragenronde) over de regeling toezicht en handhaving integriteit zijn van een antwoord voorzien door [REDACTED] en [REDACTED]. Zie bijlage.

[REDACTED]
[REDACTED]
Groet,
[REDACTED]

Van: ██████████ @tweedekamer.nl
Verzonden: donderdag 15 november 2018 13:33
Aan: Arib, K. <K.Arib@tweedekamer.nl>
CC: ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>; secretariaat.voorzitter <██████████@tweedekamer.nl>
Onderwerp: FW: rapport werkgroep integriteit leden Tweede Kamer
Urgentie: Hoog

Beste Khadija,

Weet niet of je het rapport al rechtstreeks van Foort van Oosten hebt ontvangen, maar voor de zekerheid stuur ik door. Onderwerp staat op de conceptagenda Presidium 28/11, met het voorstel Van Oosten uit te nodigen (gaf jij eerder zelf ook aan). Rapport voegen we bij de set concept Presidiumstukken. Set ontvang je vanmiddag.

Groet,

██████████

Van: ██████████
Verzonden: woensdag 14 november 2018 23:13
Aan: ██████████ Tweede Kamer; Boer, M.
CC: Oosten van F.; ██████████
Onderwerp: rapport werkgroep integriteit leden Tweede Kamer
Urgentie: Hoog

Beste ██████████, ██████████,

Hierbij aangeboden het rapport van bovengenoemde werkgroep, incl. aanbiedingsbrief. De werkgroep treedt, zoals informeel al gemeld, zelf niet naar buiten met dit rapport. Het Presidium heeft daarin dus alle vrijheid. De voorzitter van de werkgroep is graag bereid in het Presidium een toelichting te komen geven (zie ook de aanbiedingsbrief).

Met vriendelijke groet,

Mr. ██████████

████████████████████

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA Den Haag
T (+31)70-318 ██████████
E ██████████@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

-----Oorspronkelijk bericht-----

Van: ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>

Verzonden: donderdag 19 april 2018 13:47

Aan: Arib, K. <K.Arib@tweedekamer.nl>

Onderwerp: Me too onderzoek

Ha Khadija,

Ik besef dat je, o.a. van de kant van communicatie, gewaarschuwd wordt voor de impact van het geplande onderzoek naar seksuele intimidatie. De vraag ligt voor of het niet beter in het najaar kan worden gedaan. Mijn advies is om door te zetten dat het onderzoek in juni wordt uitgevoerd en om ervoor te zorgen dat de resultaten kort daarna beschikbaar komen en ruim voor het zomerreces besproken kunnen worden. Het is belangrijk dat de Tweede Kamer het goede voorbeeld geeft en aan de hele overheid laat zien dat dit belangrijk is.

Ik wil graag samen met ██████████ en enkele ambtelijk secretarissen een concreet voorstel uitwerken inclusief de vragen (liefst op basis van een eerder gebruikte standaard set vragen) en inclusief een voorstel âhoever we terug kijkenâ. Aan de hand van dat concrete voorstel kun je zelf en in het Presidium beoordelen of het verantwoord is om dit te doen. Geef ons de kans om dit begin mei uit te werken, zodat we tempo kunnen houden. ██████████

(Als je anders beslist, ook goed, maar ik wil dit advies toch geven)

Groet, ██████████

Van: ██████████ ██████████@tweedekamer.nl>
Verzonden: donderdag 1 februari 2018 11:32
Aan: Arib, K. <K.Arib@tweedekamer.nl>
Onderwerp: RE: Seksuele intimidatie

Ha Khadija,

Zoals gisteren afgesproken: ik doe even niets met deze vragen, tot de journalist mij eraan herinnert. ██████████
██████████

We zouden dan kunnen aangeven dat wij een meldingsprocedure en een klachtenprocedure hebben, dat die op papier staan, dat die voldoen aan alle wettelijke vereisten, maar dat het een interne aangelegenheid is. We zouden eraan toe kunnen voegen dat het, zeker gezien de maatschappelijke discussie over #metoo, de aandacht van de Voorzitter en het Presidium heeft. Zo wordt er op dit moment gekeken hoe de (her)kenbaarheid van vertrouwenspersonen kan worden verbeterd (= opmaat naar Raming, en sluit aan op wat je hebt gezegd tegen RTL).

Maar zoals gezegd: voorlopig kun je dit even laten liggen ;-)

Groet, ██████████

Van: ██████████
Verzonden: maandag 29 januari 2018 17:15
Aan: Arib K.
CC: secretariaat.voorzitter
Onderwerp: RE: Seksuele intimidatie

Ha Khadija,

Zie onderstaand een concept reactie op vragen van ANP over seksuele intimidatie. De basis voor de antwoorden is aangeleverd door P&O (██████████). Zullen we het morgen bespreken? Dit is ook relevant voor jouw interview met Petra de Koning, NRC. Ik vraag het secretariaat (bij deze!) om suggesties te doen voor momenten in de komende drie weken (@██████████), het gaat om een interview met Petra de Koning over #metoo. Ik denk dat we moeten uitgaan van 45 minuten tot een uur. Ik kan me voorstellen dat een ochtendafspraak (zeg half negen) het beste werkt).

Met groet, ██████████

-

Ha ██████████,

In reactie op jouw vragen het volgende.

Zoals ik al heb aangegeven, heeft de Tweede Kamer (al sinds 1993) beleid voor ongewenste omgangsvormen. Er zijn meerdere vertrouwenspersonen (op dit moment zijn dat er zes) tot wie medewerkers zich kunnen wenden met klachten over seksuele intimidatie/ongewenste intimiteiten.

De procedure ziet er â op hoofdlijnen â als volgt uit:

- Â- Meldingsprocedure: de vertrouwenspersoon is het aanspreekpunt voor de melder. Hij of zij vangt de melder op, begeleidt hem of haar en verleent nazorg. De vertrouwenspersoon adviseert over eventuele vervolgstappen en kan op verzoek van de melder stappen ondernemen in de richting van een oplossing. De vertrouwenspersoon kan de melder ook begeleiden in/tijdens de klachtenprocedure bij de klachtencommissie (zie hieronder). De vertrouwenspersoon waarborgt de vertrouwelijkheid. Anonieme meldingen kunnen niet in behandeling worden genomen. Een melder kan zich ook rechtstreeks tot de klachtencommissie richten.
- Â- Klachtenprocedure: de klacht moet schriftelijk door de klager (eventueel met tussenkomst van de vertrouwenspersoon) bij de klachtencommissie worden ingediend. De klachtencommissie laat binnen twee weken aan de klager weten of de klacht in behandeling kan worden genomen. In bepaalde gevallen kan dat niet, bijvoorbeeld als een klacht anoniem is of als er een opsporingsonderzoek of vervolging gaande is die verband houdt met de klacht. Als dat nodig is, vraagt de klachtencommissie om aanvullende informatie. Als de klacht ontvankelijk is, stuurt de klachtencommissie de klacht en de daarbij behorende stukken naar de aangeklaagde. De klachtencommissie kan een bemiddelaar benoemen (dit gebeurt niet als de klager dat weigert). De klachtencommissie hoort de klager en aangeklaagde aan (hoor en wederhoor) en kan nader onderzoek instellen, al dan niet met inschakeling van in- of externe deskundigen. De commissie vraagt alle relevante informatie op. Op basis daarvan stelt de commissie een advies op. De klager en aangeklaagde krijgen allebei de gelegenheid hun zienswijze over het advies kenbaar te maken. Binnen acht weken wordt er een advies uitgebracht aan het bevoegd gezag. Het advies wordt zo mogelijk anoniem uitgebracht. Bij verschil van mening wordt er zowel een meerderheids- als een minderheidsstandpunt uitgebracht. Het bevoegd gezag besluit binnen vier weken over het advies van de klachtencommissie.

In reactie op je vraag over verjaring: op dit moment is verjaring gesteld op twee jaar.

In reactie op je vraag over een mogelijke schadevergoeding: de klachtencommissie spreekt zich daar niet over uit. Dit kan aan de orde komen in de verdere besluitvorming van het bevoegd gezag dan wel later, in een gerechtelijke procedure.

Zoals eerder aangegeven zijn de jaarrapportages van de vertrouwenspersonen geanonimiseerd en voor intern gebruik.

Wat tot slot goed is om te weten, is dat de Voorzitter dit een belangrijk thema vindt, dat intern hoger op de agenda zou moeten komen te staan. Zo zou er binnen de Kamer moeten worden gekeken naar de bekendheid van vertrouwenspersonen: weet iedereen hen gemakkelijk te vinden? Het zal ook onderwerp zijn bij de Raming.

Met groet, [REDACTED]

Van: [REDACTED] [mailto:[REDACTED]@anp.nl]

Verzonden: woensdag 24 januari 2018 14:57

Aan: [REDACTED]

Onderwerp: Seksuele intimidatie

Hi [REDACTED],

Enige tijd geleden heb ik jou volgens mij gevraagd of er in de Tweede Kamer een loket/persoon is bij wie mensen zich kunnen melden met een klacht over seksuele intimidatie/ongewenste intimiteiten.

Als ik het me goed herinner zijn er inderdaad vertrouwenspersonen, maar kon jij verder niks zeggen over klachten, hoeveelheden, etc. Op zich begrijpelijk.

Wat me een stuk minder gevoelig lijkt, is de procedure voor mensen met dergelijke klachten. Dat lijkt me ook iets dat gewoon op papier moet staan.

Ik ben dus vooral benieuwd hoe een (hypothetische) klacht wordt behandeld.

Moeten klagers zich binnen een bepaalde tijd melden (verjaring)? Hoe wordt een klacht vervolgens behandeld/onderzocht?

Is er een vorm van (verplichte) mediation tussen indiener vd klacht en het onderwerp ervan? Is er een manier om tot een schadevergoeding te komen? Heeft een klager in zo'n geval een geheimhoudingsplicht?

Enkele vragen die in me opkwamen. Ik hoop dat je mij verder kan helpen.

Mvg,

[REDACTED]

--

Parlement

[REDACTED] [mailto:[REDACTED]@anp.nl]

parlement@anp.nl

+31 6 [REDACTED]

Van: ██████████ <██████████s@tweedekamer.nl>
Verzonden: donderdag 12 november 2020 11:44
Aan: Arib, K. <K.Arib@tweedekamer.nl>; ██████████ ██████████@tweedekamer.nl>
Onderwerp: FW: Urgente vraag

Ha, de NOS vraagt om onderstaande reactie. Kunnen we die verstrekken? Groet!

Van: ██████████
Verzonden: dinsdag 10 november 2020 14:20
Aan: '██████████' <██████████@bnnvara.nl>
Onderwerp: RE: Urgente vraag

Beste ██████████,

Het Presidium - dat bestaat uit Kamerleden - heeft niet de bevoegdheid om Kamerleden te controleren. Alle 150 Kamerleden zijn gelijk, het is niet zo dat sommige Kamerleden andere Kamerleden kunnen controleren. Kamerleden leggen publiekelijk verantwoording af voor hun handelen. Los van dit principe -le uitgangspunt is actieve controle vrijwel onmogelijk; we kunnen niet anders dan uitgaan van wat Kamerleden opgeven (we weten niet wat zij niet opgeven).

De Voorzitter heeft er wel op aangedrongen dat er een systeem van toezicht en handhaving komt, juist omdat gedragsregels z-nder toezicht en handhaving in haar ogen een lege huls zijn. Zij heeft zich hier in de Raming meermaals over uitgesproken, zie de bijlagen. Je zou ook het verslag van de plenaire behandeling erop na kunnen slaan, zie deze link:

https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/plenaire_verslagen/detail/110a8fdf-0e16-4927-b8bf-b7bdde44aa60. In haar eigen woorden (maar lees vooral de complete verslagen): -Elk Kamerlid beseft dat hij of zij een publiek ambt vervult waaraan rechten, maar ook plichten zijn verbonden. Het is vanzelfsprekend. Als wij gedragsregels met elkaar afspreken en we houden daar geen toezicht en handhaving op, dan kunnen we net zo goed geen gedragsregels hebben, want dan werkt het niet in de praktijk.-

In het voorstel voor toezicht en handhaving dat het Presidium heeft uitgewerkt (in reactie op een Kamerbreed gesteunde motie) wordt met het oog op bovenstaand punt, dat Kamerleden andere Kamerleden niet kunnen controleren, niet uitgegaan van controle vanuit de Kamer, maar door een onafhankelijk college. Dat voorstel is door de Kamer aangenomen en treedt in april volgend jaar, bij aantreden van een nieuwe Kamer, in werking.

Met vriendelijke groet,

██████████ ██████████

Stafdienst Communicatie
 Tweede Kamer der Staten-Generaal
 Postbus 20018, 2500 EA
 T +(31)70-318 ██████████ | E ██████████s@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

---

Van: ██████████ <██████████@bnnvara.nl>
Verzonden: dinsdag 10 november 2020 13:40
Aan: ██████████ <██████████s@tweedekamer.nl>
Onderwerp: RE: Urgente vraag

Dag ██████████,

Fijn, dank. Wij zitten in onze laatste montagedag en om 16u kunnen we niets meer veranderen. Graag dus voor die tijd een reactie.

Dank en groet,

Researcher | Zembra
@bnnvara.nl
linkedin.com/in/
+31 88 -

Van: <@tweedekamer.nl>
Verzonden: maandag 9 november 2020 16:21
Aan: <@bnnvara.nl>
Onderwerp: RE: Urgente vraag

Beste ,

We reageren morgen, eerder lukt echt niet.

Met groet,

Van: <@bnnvara.nl>
Verzonden: maandag 9 november 2020 14:39
Aan: <s@tweedekamer.nl>
Onderwerp: Urgente vraag
Urgentie: Hoog

Beste ,

Helaas krijg ik je telefonisch niet te pakken, daarom even per mail.

In de uitzending van as. donderdag gaan wij ook in op het feit dat de opgaves in het nevenfunctieregister door het presidium niet actief gecontroleerd worden.

In mijn mail van vorige maand meldde ik al: äVerschillende hoogleraren uiten kritiek op het feit dat het presidium geen actieve controle doet op de volledigheid en juistheid van de registraties. Wat wij in twee weken hebben kunnen vaststellen (o.a. 21 Kamerleden verzuimden een functie op te geven; 13 geven niet op wat de inkomsten van hun bezoldigde functie bedragen), had volgens hen ook door het presidium kunnen worden vastgesteld. Waarom worden de registraties van Kamerleden niet actief gecontroleerd?ä

In de Ramingen vind ik hier geen uitspraken over terug van mw. Arib. Is het mogelijk alsnog antwoord te geven op deze vraag? Idealiter vandaag nog, aangezien we morgen onze laatste montagedag hebben.

Bij voorbaat veel dank!

Vriendelijke groet,

Researcher | Zembra
@bnnvara.nl
linkedin.com/in/
+31 88 -

Van: <s@tweedekamer.nl>
Verzonden: donderdag 8 oktober 2020 14:59
Aan: <@bnnvara.nl>
Onderwerp: RE: Brief + itv-verzoek

Beste ,

Dank voor je toelichting, zowel mondeling als met onderstaande mail. Ik heb het vanochtend met de Voorzitter kunnen bespreken en zij blijft bij haar eerdere besluit om niet mee te werken aan een interview. Zoals ik je gisteren heb gezegd heeft zij hier veel over gezegd tijdens de Raming van afgelopen jaar en het jaar daarvoor. Die overleggen kun je, zowel in woord als beeld, gemakkelijk terugvinden. Laat het me weten als het niet lukt of als je verder nog vragen hebt.

Met groet,

Stafdienst Communicatie
Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018, 2500 EA
T +(31)70-318 | E s@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Van: <@bnnvara.nl>
Verzonden: woensdag 7 oktober 2020 16:51

Aan: [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Onderwerp: RE: Brief + itv-verzoek

Beste [REDACTED],

Nog even een mailtje als samenvatting en aanvulling op ons telefoongesprek zojuist.

Natuurlijk begrijpen wij dat mevrouw Arib niet op individuele cases kan ingaan. Dat is ook niet nodig in het interview. Wel zouden wij haar willen vragen om een algemeen commentaar op (het totaal van) de onvolledigheden die wij gevonden hebben. Daarnaast zouden we het met haar willen hebben over de registraties van nevenactiviteiten in brede zin. Het essentieel dat we de dagelijkse leiding van de Tweede Kamer aan het woord laten in onze uitzending, want zij is immers eindverantwoordelijke voor de werkwijze en de procedures in de Tweede Kamer.

De thema's waarover we het zouden willen hebben:

- Het belang van transparantie van de Tweede Kamer en in het verlengde daarvan: het belang van het registreren van nevenfuncties van Kamerleden
- De totstandkoming van de nieuwe Gedragscode en Regeling Toezicht en Handhaving, waaronder de aanbevelingen van GRECO en de werkgroep Integriteit
- Een terugblik op de registratiepraktijk van de afgelopen jaren: wat ging er goed? Wat ging er minder goed? Hoe kan dat? Op welke manier vormen de nieuwe Gedragscode en de Regeling Toezicht en Handhaving een verbetering op de bestaande situatie?
- Verschillende hoogleraren uiten kritiek op het feit dat het presidium geen actieve controle doet op de volledigheid en juistheid van de registraties. Wat wij in twee weken hebben kunnen vaststellen (o.a. 21 Kamerleden verzuimden een functie op te geven; 13 geven niet op wat de inkomsten van hun bezoldigde functie bedragen), had volgens hen ook door het presidium kunnen worden vastgesteld. Waarom worden de registraties van Kamerleden niet actief gecontroleerd?

Natuurlijk staan we ervoor open om eerst off-the-record een gesprek met mevrouw Arib te voeren om eventuele bezorgdheden of onduidelijkheden bij haar weg te nemen. Als daar sprake van is, horen we het graag.

Vriendelijke groet,

[REDACTED]
Researcher | Zembra
[REDACTED]@bnnvara.nl
linkedin.com/in/[REDACTED]
+31 88 - [REDACTED]

Van: [REDACTED] <[REDACTED]s@tweedekamer.nl>
Verzonden: dinsdag 6 oktober 2020 14:54
Aan: [REDACTED] <[REDACTED]@bnnvara.nl>
Onderwerp: RE: Brief + itv-verzoek

Beste [REDACTED],

Bij deze wil ik je laten weten dat de Voorzitter niet ingaat op je verzoek om mee te werken aan een interview. Als het gaat om de nieuwe Gedragscode en Regeling Toezicht en Handhaving staat alle informatie volgens mij in Parlis. Mocht je nog aanvullende vragen hebben, laat het me weten.

Met groet, [REDACTED]

Van: [REDACTED] <[REDACTED]@bnnvara.nl>
Verzonden: vrijdag 2 oktober 2020 13:54
Aan: [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Onderwerp: RE: Brief + itv-verzoek

Dag [REDACTED],

Sorry voor het aandringen, maar heb je al meer duidelijkheid gekregen over of je ons de formulieren / e-mails kunt bezorgen die ter registratie van de nevenfuncties worden verstuurd? We kijken ernaar uit.

Dank en groet!

[REDACTED]
Researcher | Zembra
[REDACTED]@bnnvara.nl
linkedin.com/in/[REDACTED]
+31 88 - [REDACTED]

Van: [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Verzonden: woensdag 30 september 2020 13:45
Aan: [REDACTED] <[REDACTED]@bnnvara.nl>
Onderwerp: RE: Brief + itv-verzoek

Beste [REDACTED],

Dank voor je toelichting, ik kom erop terug.

Met groet, [REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018, 2500 EA
T +(31)70-318 [redacted] | E [redacted]s@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

---

Van: [redacted] <[redacted]@bnnvara.nl>
Verzonden: woensdag 30 september 2020 13:39
Aan: [redacted] <[redacted]@tweedekamer.nl>
Onderwerp: Re: Brief + itv-verzoek

Dag [redacted],

Dank om het na te vragen.

Wij staan intussen wat verder met ons werk en we hebben besloten een uitzending te wijden aan de registratieverplichting van Tweede Kamerleden. Het register nevenactiviteiten krijgt extra onze aandacht. We bekijken onder andere de volledigheid en juistheid van de registraties.

Ik zou de registratieformulieren graag alsnog ontvangen, zodat we meer inzicht krijgen in hoe de registratie op dit moment verloopt en hoe het de afgelopen jaren is verlopen. Sinds wanneer wordt er met de formulieren gewerkt die je noemde? En hoe gebeurde het daarvoor?

Voor onze uitzending zouden we graag een interview hebben met Khadija Arib, als voorzitter van het presidium. Door verschillende deskundigen werd ons op het hart gedrukt zeker mevrouw Arib te benaderen. We zouden haar onder meer willen vragen om de nieuwe gedragscode en regeling voor toezicht en handhaving toe te lichten en we blikken graag met haar terug op de totstandkoming hiervan. Ook zouden we graag onze bevindingen, waaruit blijkt dat een aantal Kamerleden niet (volledig) aan hun registratieplicht hebben voldaan, met mevrouw Arib willen bespreken.

Graag horen we of het mogelijk is om in oktober een interview hierover in te plannen. Wij zijn ruim beschikbaar, dus laat gerust weten wat qua agenda en locatie mevrouw Arib het beste past.

Veel groeten,

[redacted]

[redacted]
Researcher | Zembra
[redacted]@bnnvara.nl
[linkedin.com/in/\[redacted\]](https://www.linkedin.com/in/[redacted])
+31 88 - [redacted]

Van: [redacted] <[redacted]@tweedekamer.nl>
Verzonden: maandag 28 september 2020 14:32
Aan: [redacted] <[redacted]@bnnvara.nl>
Onderwerp: RE: Brief

Ha [redacted], nog even nagevraagd en het zijn (inderdaad) achterhaalde formulieren. Mocht je er echt prijs op stellen, laat het me dan weten. Maar we gaan aan de slag met het actualiseren ervan, naar aanleiding van de aangenomen gedragscode. Groet, [redacted]

Van: [redacted] <[redacted]@tweedekamer.nl>
Verzonden: dinsdag 22 september 2020 14:52
Aan: [redacted] <[redacted]@bnnvara.nl>
Onderwerp: Re: Brief

Ha [redacted], dat zijn oude formulieren voor ambtelijk gebruik, ik denk het niet. Als het anders is laat ik het je weten. Groet!

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Op 22 sep. 2020 om 14:29 heeft [redacted] <[redacted]@bnnvara.nl> het volgende geschreven:

Hallo [redacted],

Fijn om te weten, dankjewel. Benieuwd naar de stemmingen straks.
Wel zou ik graag, voor de volledigheid, de formulieren / mailopzet ontvangen die nu nog worden gebruikt voor de registratieverplichtingen.
Is dat mogelijk?

Alvast veel dank,

[redacted]

Van: [redacted] <[redacted]@tweedekamer.nl>
Verzonden: dinsdag 22 september 2020 13:01
Aan: [redacted] <[redacted]@bnnvara.nl>
Onderwerp: RE: Brief

Beste [redacted],

Nog even over je laatste vraag: als de Gedragscode (en de regeling toezicht en handhaving) vanmiddag wordt (worden) aangenomen, gaan we nieuwe formulieren samenstellen met een handleiding erbij, ik denk dat er (ook) een soort brochure komt. Dat wordt nog nader uitgewerkt. Maar eerst de stemmingen straks!

Met groet, [redacted]

Van: ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>
Verzonden: donderdag 17 september 2020 16:45
Aan: ██████████ <██████████@bnnvara.nl>
Onderwerp: Re: Brief

Ha ██████████, alles moet in Parli te vinden zijn, hierbij de link: <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2020Z16503&did=2020D35751>

Groet, ██████████

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Op 17 sep. 2020 om 16:24 heeft ██████████ <██████████@bnnvara.nl> het volgende geschreven:

Fijn, dankjewel ██████████.

Direct een bijkomende vraag:

- In het stuk wordt verwezen naar Kamerstuk 35 351, nr. 10: de wijzigingsnota met inwerkingtredingsbepaling. Online stopt dit dossier bij nr. 7. Wat behelzen de stukken 8 en 9? Zou ik nr. 8, 9 en 10 kunnen ontvangen?

Dank en groet,

██████████
Researcher | Zembla
██████████@bnnvara.nl
[linkedin.com/in/██████████](https://www.linkedin.com/in/██████████)
+31 88 ██████████
+31 6 - ██████████

<image001.png>

Van: ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>
Verzonden: donderdag 17 september 2020 16:14
Aan: ██████████ <██████████@bnnvara.nl>
Onderwerp: Brief

Dag ██████████,

Bij deze alvast de brief die vandaag naar de Kamer is gestuurd à die geeft antwoord op een aantal van je vragen. Op de andere vragen kom ik terug.

Groet, ██████████

De informatie verzonden met en of in dit e-mail bericht is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde(n). Gebruik van deze informatie door anderen dan geadresseerde(n) is verboden, behoudens indien en voorzover anders is aangegeven. Openbaarmaking, vernenigvuldiging, verspreiding, en/of verstrekking van deze informatie aan derden is NIET toegestaan, behoudens indien en voorzover anders is aangegeven. BNNVARA staat niet in voor de juiste en volledige overbrenging van de inhoud van een verzonden e-mail, noch voor tijdige ontvangst daarvan.

The information contained in this e-mail is confidential and may be legally privileged. It is intended solely for the use of the individual or entity to whom it is addressed and others authorised to receive it. If you are not the intended recipient, you are hereby notified that any disclosure, copying, distribution or taking any action in reliance on the contents of this information is strictly prohibited and may be unlawful, unless and as far as otherwise is indicated in the contents. BNNVARA is neither liable for the proper nor complete transmission of the information contained in this communication nor for any delay in its receipt.

De informatie verzonden met en of in dit e-mail bericht is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde(n). Gebruik van deze informatie door anderen dan geadresseerde(n) is verboden, behoudens indien en voorzover anders is aangegeven. Openbaarmaking, vernenigvuldiging, verspreiding, en/of verstrekking van deze informatie aan derden is NIET toegestaan, behoudens indien en voorzover anders is aangegeven. BNNVARA staat niet in voor de juiste en volledige overbrenging van de inhoud van een verzonden e-mail, noch voor tijdige ontvangst daarvan.

The information contained in this e-mail is confidential and may be legally privileged. It is intended solely for the use of the individual or entity to whom it is addressed and others authorised to receive it. If you are not the intended recipient, you are hereby notified that any disclosure, copying, distribution or taking any action in reliance on the contents of this information is strictly prohibited and may be unlawful, unless and as far as otherwise is indicated in the contents. BNNVARA is neither liable for the proper nor complete transmission of the information contained in this communication nor for any delay in its receipt.

De informatie verzonden met en of in dit e-mail bericht is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde(n). Gebruik van deze informatie door anderen dan geadresseerde(n) is verboden, behoudens indien en voorzover anders is aangegeven. Openbaarmaking, vernenigvuldiging, verspreiding, en/of verstrekking van deze informatie aan derden is NIET toegestaan, behoudens indien en voorzover anders is aangegeven. BNNVARA staat niet in voor de juiste en volledige overbrenging van de inhoud van een verzonden e-mail, noch voor tijdige ontvangst daarvan.

The information contained in this e-mail is confidential and may be legally privileged. It is intended solely for the use of the individual or entity to whom it is addressed and others authorised to receive it. If you are not the intended recipient, you are hereby notified that any disclosure, copying, distribution or taking any action in reliance on the contents of this information is strictly prohibited and may be unlawful, unless and as far as otherwise is indicated in the contents. BNNVARA is neither liable for the proper nor complete transmission of the information contained in this communication nor for any delay in its receipt.

De informatie verzonden met en of in dit e-mail bericht is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde(n). Gebruik van deze informatie door anderen dan geadresseerde(n) is verboden, behoudens indien en voorzover anders is aangegeven. Openbaarmaking, vernenigvuldiging, verspreiding, en/of verstrekking van deze informatie aan derden is NIET toegestaan, behoudens indien en voorzover anders is aangegeven. BNNVARA staat niet in voor de juiste en volledige overbrenging van de inhoud van een verzonden e-mail, noch voor tijdige ontvangst daarvan.

The information contained in this e-mail is confidential and may be legally privileged. It is intended solely for the use of the individual or entity to whom it is addressed and others authorised to receive it. If you are not the intended recipient, you are hereby notified that any disclosure, copying, distribution or taking any action in reliance on the contents of this information is strictly prohibited and may be unlawful, unless and as far as otherwise is indicated in the contents. BNNVARA is neither liable for the proper nor complete transmission of the information contained in this communication nor for any delay in its receipt.

De informatie verzonden met en of in dit e-mail bericht is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde(n). Gebruik van deze informatie door anderen dan geadresseerde(n) is verboden, behoudens indien en voorzover anders is aangegeven. Openbaarmaking, vernenigvuldiging, verspreiding, en/of verstrekking van deze informatie aan derden is NIET toegestaan, behoudens indien en voorzover anders is aangegeven. BNNVARA staat niet in voor de juiste en volledige overbrenging van de inhoud van een verzonden e-mail, noch voor tijdige ontvangst daarvan.

aangegeven. BNNVARA staat niet in voor de juiste en volledige overbrenging van de inhoud van een verzonden e-mail, noch voor tijdige ontvangst daarvan.

The information contained in this e-mail is confidential and may be legally privileged. It is intended solely for the use of the individual or entity to whom it is addressed and others authorised to receive it. If you are not the intended recipient, you are hereby notified that any disclosure, copying, distribution or taking any action in reliance on the contents of this information is strictly prohibited and may be unlawful, unless and as far as otherwise is indicated in the contents. BNNVARA is neither liable for the proper nor complete transmission of the information contained in this communication nor for any delay in its receipt.

De informatie verzonden met en of in dit e-mail bericht is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde(n). Gebruik van deze informatie door anderen dan geadresseerde(n) is verboden, behoudens indien en voorzover anders is aangegeven. Openbaarmaking, vermenigvuldiging, verspreiding, en/of verstrekking van deze informatie aan derden is NIET toegestaan, behoudens indien en voorzover anders is aangegeven. BNNVARA staat niet in voor de juiste en volledige overbrenging van de inhoud van een verzonden e-mail, noch voor tijdige ontvangst daarvan.

The information contained in this e-mail is confidential and may be legally privileged. It is intended solely for the use of the individual or entity to whom it is addressed and others authorised to receive it. If you are not the intended recipient, you are hereby notified that any disclosure, copying, distribution or taking any action in reliance on the contents of this information is strictly prohibited and may be unlawful, unless and as far as otherwise is indicated in the contents. BNNVARA is neither liable for the proper nor complete transmission of the information contained in this communication nor for any delay in its receipt.

De informatie verzonden met en of in dit e-mail bericht is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde(n). Gebruik van deze informatie door anderen dan geadresseerde(n) is verboden, behoudens indien en voorzover anders is aangegeven. Openbaarmaking, vermenigvuldiging, verspreiding, en/of verstrekking van deze informatie aan derden is NIET toegestaan, behoudens indien en voorzover anders is aangegeven. BNNVARA staat niet in voor de juiste en volledige overbrenging van de inhoud van een verzonden e-mail, noch voor tijdige ontvangst daarvan.

The information contained in this e-mail is confidential and may be legally privileged. It is intended solely for the use of the individual or entity to whom it is addressed and others authorised to receive it. If you are not the intended recipient, you are hereby notified that any disclosure, copying, distribution or taking any action in reliance on the contents of this information is strictly prohibited and may be unlawful, unless and as far as otherwise is indicated in the contents. BNNVARA is neither liable for the proper nor complete transmission of the information contained in this communication nor for any delay in its receipt.

Van: Arib, K. <K.Arib@tweedekamer.nl>
Verzonden: maandag 21 september 2020 10:27
Aan: ██████████ @tweedekamer.nl
CC: ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>; secretariaat.voorzitter <██████████@tweedekamer.nl>
Onderwerp: Re: Vragen Zembla integriteit

Ha ██████████,

Is het mogelijk om alle formulieren ook die van HR te mogen inzien? Ik denk dat het sowieso goed is om in het licht van de hele discussie over integriteitsregels naar de onze bestaande formulieren/procedures te kijken. Misschien voldoen ze nog steeds, maar misschien behoeven ze aanpassing. Ook lijkt het me goed om te kijken hoe we de nieuwe kamer hierover actief kunnen informeren. Zelf kan ik me helemaal niets meer herinneren van hoe het toen ging. Maar goed, dat was ook 100 jaar geleden;-)).

Groet,

Khadija

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Op 18 sep. 2020 om 19:52 heeft ██████████ <██████████@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

ī» ¿ Moeten we idd formulieren noemen, want we hebben echt alleen zelf een invulijstje gemaakt die de leden bij hun eerste aantreden invullen, om het onszelf makkelijk te maken, zoals ze ook een a4tje invullen met adresgegevens en bij HR een formuliertje invullen met bankrekeningnummer en adres waarmee hr de afstand gaat berekenen. Die invulijstjes geven we toch ook niet?

Leden mailen de geschenken en reizen en wijzigingen en aanvullingen op het nevenwerkzaamhedenregister nadat ze lid zijn geworden âgewoonâ naar een mailadres. Waarna wij soms contact opnemen om verduidelijking te vragen.

We moeten het ook niet ingewikkelder maken dan het is. Zoân formulier is geen leidraad of zo, niets meer dan een paar tabelletjes waarin gegevens ingevuld kunnen worden.

Voor je het weet wordt er een betekenis aan gegeven die er gewoon niet is.

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Op 18 sep. 2020 om 18:56 heeft Arib, K. <K.Arib@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

ī» ¿ ██████████,

Prima antwoord behalve die standaard formulieren. Welke formulieren worden bedoeld? Ik ken alleen het formulier van de belastingdienst die we jaarlijks moeten invullen in verband met de hoogte onkostenvergoeding.

Groet,

Khadija

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Op 17 sep. 2020 om 12:02 heeft [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

ī»¿
Ha Khadija,

Zembla overweegt een item te maken over de integriteit van Kamerleden â ik vermoed gekoppeld aan de stemmingen over de voorstellen volgende week. De redacteur die ik aan de lijn had ([REDACTED]) had zich goed ingelezen. Zij heeft vier vragen voor ons, zie hieronder. Op basis van de input van [REDACTED] kom ik tot de volgende beantwoording:

- Â· Wanneer treedt de Gedragscode in werking? Is dat direct na stemming?
Ja â ik verwijs naar de brief die vandaag/morgen in Parlis komt; daar staat dit expliciet in. In die brief staat ook informatie over de inwerkingtreding van het voorstel voor toezicht en handhaving (1 april 2021). Natuurlijk alleen als de Kamer ermee instemt.
- Â· Zijn er standaard formulieren die Kamerleden moeten invullen om iets op te melden voor de registers? Kan Zembla die formulieren ontvangen?
Er zijn formulieren maar die zijn niet openbaar. Het zijn ambtelijke stukken om de registratie te vergemakkelijken.
- Â· Als de Gedragscode wordt aangenomen, verandert er dan iets in de manier van registreren? Of blijft alles bij het oude?
Er treden geen veranderingen op in de manier van registreren. In de Gedragscode gaat het immers om bestaande regels die nu zijn gebundeld, zijn voorzien van een toelichting en opnieuw onder de aandacht van Kamerleden worden gebracht.

Ben jij akkoord met deze antwoordlijn? Deadline is begin volgende week, dus er is wat tijd.

Met groet, [REDACTED]

From [REDACTED] tweedekamer.nl>
Subject **zoekopdracht papieren dossier Presidium 2015**
To [REDACTED].nl>
Date April 9, 2019 at 11:40:02 AM CEST

Dag [REDACTED],

Zoals we zojuist telefonisch bespraken leg ik - bij afwezigheid van [REDACTED] - mijn vraag bij jou neer.
We zijn op zoek naar het besluit om mevrouw Sorgdrager te benoemen tot vertrouwenspersoon Integriteit.

In het digitale dossier van het Presidium vind ik een brief van de Voorzitter aan de Leden over deze benoeming.
Alsook een brief van [REDACTED] hierover aan het Presidium (kenmerk 2015-093).

Maar we zijn dus naarstig op zoek naar het benoemingsbesluit zelf. Ik zou me kunnen voorstellen dat deze ook is ondertekend door [REDACTED] maar dat zou ook de Voorzitter namens het Presidium kunnen zijn.
Ik hoop zeer dat er een kopie is bewaard in het papieren Presidiumdossier uit 2015 ergens tussen mei-augustus.

Met hartelijke groet,
[REDACTED]

Secretariaat Voorzitter
Bureau Voorzitter, Griffier en Presidium

Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018, 2500 EA Den Haag
Telefoon 070 - 318 [REDACTED] | Mobiel 06 - [REDACTED]

E-mail [REDACTED]@tweedekamer.nl
Internet www.tweedekamer.nl

Aanwezig: maandag, dinsdag en woensdag

Van: ██████████ @tweedekamer.nl>
Verzonden: maandag 4 november 2019 13:57
Aan: Arib, K. <K.Arib@tweedekamer.nl>; secretariaat.voorzitter <██████████@tweedekamer.nl>
CC: ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>; ██████████ ██████████ @tweedekamer.nl> ██████████
<██████████@tweedekamer.nl>
Onderwerp: bijgewerkte notitie integriteit + verder traject

Beste Khadija,

Hierbij stuur ik je een bijgewerkte versie van de notitie over integriteit. Hierin zijn de suggesties die vorige week werden gedaan en die breed werden onderschreven, verwerkt. Belangrijkste wijzigingen zijn:

- De reikwijdte van de Gedragscode is aangepast: de gedragscode ziet op handelen als Kamerlid en op âgedragingen die het gezag of de waardigheid van de Kamer kunnen schadenâ (was: âhandelen als privÃ©persoon dat het ambt raaktâ)
- In de toelichting van de Gedragscode wordt op een aantal plaatsen expliciet aandacht besteed aan buitenlandse reizen die door lobbyisten worden betaald. Er is overigens gÃ©Ã©n verbod op dergelijke reizen opgenomen: dat zou een nieuwe integriteitsregel zijn, die in het RvO zou moeten worden geregeld.
- Het ComitÃ© heet nu: College van onderzoek integriteit.
- Het College kan geen klachten in behandeling nemen die gaan over overtredingen waarvoor het RvO al een andere vorm van toezicht regelt (bijvoorbeeld de orde tijdens plenaire vergaderingen).
- In de oplegnotitie is een paragraaf over communicatie rondom de benoeming van de Adviseur per 1 januari toegevoegd (in overleg met ██████████).
- De alternatieven zijn eruit gehaald: daar was niemand enthousiast over.

Mocht je vragen hebben, dan hoor ik het graag. Desgewenst kan ik je een versie met âwijzigingen bijhoudenâ toesturen, zodat je snel alle verschillen kunt zien.

Over het verdere traject: je gaf aan dat je overwoog de indieners van de motie over toezicht en handhaving van integriteit bij elkaar te brengen voor een gedachtenwisseling. We hebben alvast even in de agenda gekeken: het zou kunnen op donderdag 14 november 9.30-10.00 uur (iets uitloop mogelijk). Dan zou het nog op tijd voor de Presidiumvergadering van 27 november, zowel we de deadline van 1 december uit de motie nog kunnen halen. De indieners zijn:

- Van der Molen
- ÅzÃ¼tok
- Ziengs
- Van Nispen
- Ploumen
- Sneller
- Bisschop
- Van Kooten-Arissen

(De laatste indiener was toen nog lid van de PvdD-fractie.)

Hieronder stuur ik je ook alvast een concept-tekst voor een e-mail die aan de indieners zou kunnen worden gestuurd, zodat ze de datum alvast in de agenda kunnen zetten. Als je hiermee akkoord bent, kan ik het secretariaat vragen de mail namens jou te versturen. De notitie kunnen we dan iets dichter op de datum nazenden.

Hartelijke groet,

██████████

Geachte â,

Op 18 juni 2019 nam de Kamer een motie aan over toezicht en handhaving van integriteit van Kamerleden (Kamerstuk 35 166, nr. 20). De afgelopen tijd is de uitwerking van deze motie ter hand genomen. Als een van de ondertekenaars van de motie nodig ik u graag uit voor een besloten bijeenkomst om over de uitwerking van gedachten te wisselen. Deze bijeenkomst vindt plaats op donderdag 14 november van 9.30 tot 10.00 uur in de Eerste Commissiekamer.

Op dit moment wordt een bespreekstuk voorbereid, dat u voorafgaand aan de bijeenkomst toegezonden krijgt. U wordt verzocht dit stuk vertrouwelijk te behandelen.

Met vriendelijke groet,

Khadija Arib

Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

From [REDACTED]/O=STATENGENERAAL [REDACTED]

Subject **RE: stukken integriteit ter verspreiding**

To [REDACTED] tweedekamer.nl>

Date December 3, 2019 at 1:45:48 PM CET

This message has been archived. View the original item

<https://EV-SERVER-01.TWEEDEKAMER.STATENGENERAAL.LOCAL/enterprisevault/Search/htmlview.aspx?VaultId=126112856B77ED24AB341707A8AF4F7EF1110000ev-site-01&SavesetId=202112038549569~201912031245490000~Z~B024E1172221C6041B109BC96322CE01> View the original item

Ha [REDACTED]

Dank voor de info! Wordt het dan eerst doorgeleid naar commissie BiZa voor schriftelijke ronde?

Groeten, [REDACTED]

Van: [REDACTED]

Verzonden: dinsdag 3 december 2019 13:17

Aan: [REDACTED]

Onderwerp: RE: stukken integriteit ter verspreiding

Ha [REDACTED],

Markuszower wil de gedragscode van de stemminaslijst af en er een debat over voeren.

([REDACTED] 5.4a

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)70-318 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | I www.tweedekamer.nl

Van: [REDACTED]

Verzonden: donderdag 28 november 2019 15:11

Aan [REDACTED]

CC: [REDACTED]

Onderwerp: stukken integriteit ter verspreiding

Urgentie: Hoog

Beste [REDACTED]

Hierbij de stukken inzake integriteit.

Het betreft:

Brief van het P

From: [REDACTED] </O=STATENGENERAAL [REDACTED]>
Subject: **RE: stukken integriteit ter verspreiding**
To: [REDACTED]@tweedekamer.nl
Date: December 3, 2019 at 1:17:05 PM CET

This message has been archived. View the original item
<https://EV-SERVER-01.TWEEDEKAMER.STATENGENERAAL.LOCAL/enterprisevault/Search/htmlview.aspx?VaultId=1BE1C9431002BEA4F8043A2E529B242AB1110000ev-site-01&SavesetId=202112038549568~201912031217060000~Z~B023E5528F45D89CD12A651E317528C1>View the original item

Ha [REDACTED]

Markuszower wil de aedraascode van de stemminaslijst af en er een debat over voeren.

[REDACTED] 5.4a

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)70-318 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | I www.tweedekamer.nl

Van: [REDACTED]

Verzonden: donderdag 28 november 2019 15:11

Aan: [REDACTED]

CC: [REDACTED]

Onderwerp: stukken integriteit ter verspreiding

Urgentie: Hoog

Beste [REDACTED]

Hierbij de stukken inzake integriteit.

Het betreft:

Brief van het Presidium inzake benoeming onafhankelijk adviseur integriteit

Graag verspreiden via mail aan de leden én opnemen in Parlis (geen extra Parlisverspreiding).

We hebben helaas geen ongetekende versie, want de brief is opgemaakt op (fysiek) briefpapier van de

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Agenda Presidium

vergaderdatum 27 juni 2018

vergaderlocatie Eerste Commissiekamer **09.30-12.00 uur**

email presidium@tweedekamer.nl

Nr.	Agendapunt	Status ¹	Bijlage	Behandeling	Blz.
-----	------------	---------------------	---------	-------------	------

4.1.1					
-------	--	--	--	--	--

	4.1	Rapportage Greco	C		Ter besluitvorming	
--	-----	------------------	---	--	--------------------	--

4.1.1					
-------	--	--	--	--	--

4.1.1

4.1.1

---

² conceptantwoorden zijn ter inzage bij het secretariaat Presidium

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

NOTITIE PRESIDIUM

Titel/onderwerp :

GRECO

Opgesteld door:

Frans van Dijk

---

1. Aard van de bespreking

Besluitvormend

2. Beknopte samenvatting

Het jongste nalevingsverslag van de GRECO heeft aandacht getrokken omdat de constatering dat tot nog toe een toezicht- en handavingsregiem in de Tweede Kamer ontbreekt als het gaat om de diverse verplichte meldingen van Kamerleden in registers. Het ontbreken van een dergelijk regiem is echter een bewuste keuze geweest in 2014, na het rapport van de werkgroep Van Oosten inzake integriteit van Tweede Kamerleden. De GRECO heeft daar in een drietal nalevingsverslagen op gewezen (2015, 2016, 2018). Dit heeft tot nog toe geen aanleiding gegeven tot actie. Hetzelfde geldt voor het ontbreken van een strikter beleid inzake de omgang met lobbyisten; ook dat beschouwt de GRECO als een tekortkoming.

3. Formulering te nemen besluit

De werkgroep Van Oosten herinstellen dan wel een nieuwe kleine werkgroep om omtrent beide constatering van de GRECO opnieuw advies uit te brengen.

4. Status besluit

Actief openbaar.

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Memo GRECO en Tweede Kamer

datum 25 juni 2018

pagina 1/1

Binnenhof 1a
2513 AA Den Haag

T

M 06

E @tweedekamer.nl

Geachte leden van het Presidium,

Op verzoek van de Voorzitter ontvangt u hierbij een notitie inzake de rapportages van GRECO met betrekking tot de Tweede Kamer en de reactie daarop tot nu toe van de zijde van de Kamer.

1. Eerste GRECO-rapportage

In juni 2013 stelde de GRECO¹ zijn rapport "Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors" vast. Het was het vierde rapport in zijn soort, of, zoals de GRECO het noemt, de vierde ronde van haar acties om corruptie te bestrijden. Het rapport werd op 5 juli 2013 door de ministers van Veiligheid en Justitie en van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties naar de Tweede Kamer gezonden². Eerder dat jaar was al de motie-Heijnen³ aangenomen waarin het Presidium werd gevraagd een om alle bestaande integriteitsbepalingen tegen het licht te houden. Het Presidium stelde daartoe een werkgroep in en gaf de werkgroep tevens de opdracht om de aanbevelingen in de GRECO rapportage zo mogelijk om te zetten in concrete voorstellen.

De GRECO beval het Nederlandse parlement aan om:

1. een gedragscode op te stellen, die ook eenvoudig toegankelijk is voor het publiek, waarin richtlijnen worden opgenomen ter voorkoming van belangenverstremming, over hoe om te gaan met giften en voordelen, nevenactiviteiten en financiële belangen, over de openbaarmaking daarvan, over misbruik van informatie, en over contacten met derden, met name lobbyisten (aanbeveling i);
2. meer gedetailleerd vast te leggen van welke belangen de leden melding moeten maken en tot op welk niveau en daarbij ook de belangen te betrekken van partners en afhankelijke familieleden (waarbij over deze belangen geen openbaarheid betracht hoeft te worden)(aanbeveling ii);
3. om maatregelen te nemen om toezicht en handhaving te waarborgen waar het bovengenoemde gedragscode en meldingsplicht betreft (aanbeveling iii).

¹ Groep Staten tegen Corruptie uit de Raad van Europa

² Kamerstuk 33 400 VII nr. 78

³ Kamerstuk 28 844 nr. 69

datum 25 juni 2018

2. Het rapport van de werkgroep van Oosten

Een jaar later, in juni 2014, biedt de werkgroep⁴ (formeel de werkgroep Integriteit van de leden van de Tweede Kamer geheten maar doorgaans genoemd de werkgroep Van Oosten, naar zijn voorzitter) zijn rapport aan. De werkgroep komt tot 10 concrete aanbevelingen, maar neemt daarmee niet alle aanbevelingen van de GRECO over. Op 19 november 2014 stemt het Presidium in met de aanbevelingen van de werkgroep, behalve met de aanbeveling om sessies te beleggen met groepen Kamerleden om van gedachte te wisselen over concrete ervaringen met integriteitsvragen. In het Presidium blijkt dat er bij geen enkele fractie behoefte bestaat aan een plenair debat over het rapport van de werkgroep.

Niet overgenomen zijn de aanbevelingen van de GRECO om:

- een gedragscode op te stellen;
- maatregelen te nemen om toezicht en handhaving te borgen, met name wat betreft de verplichte meldingsregisters van geschenken, reizen, nevenfuncties en belangen;
- de contacten met derden, met name lobbyisten, te registreren en te reguleren.

Wél zijn, mede op basis van de aanbevelingen van de GRECO, de volgende maatregelen genomen:

- alle leden is een overzicht van alle geldende integriteitsregels aangeboden⁵;
- is artikel 150a van het RvO gewijzigd, o.m. om het begrip 'belangen' aan te scherpen⁶;
- worden de leden halfjaarlijks op de registers geattendeerd;
- wordt in de introductiecursussen voor nieuwe leden aandacht geschonken aan de integriteitsbepalingen en registers;
- is een vertrouwenspersoon Integriteit voor Kameleden benoemd (t.w. mevr. W. Sorgdrager).

3. De nalevingsverslagen van de GRECO

De GRECO monitort de opvolging van zijn aanbevelingen door zgn. nalevingsverslagen ('compliance' rapporten) uit te brengen. Met betrekking tot de vierde ronde zijn er tot nog toe drie nalevingsverslagen uitgebracht. Die verslagen hebben dus niet alleen betrekking op de Tweede Kamer, maar ook op de Eerste Kamer en de rechterlijke macht. Zij zijn steeds in handen gesteld van de vaste commissie voor BZK.

⁴ Samenstelling: Bosma, Fokke, Van Meenen, Van Oosten (voorzitter), Van Raak en Rog

⁵ Brief van de Griffier aan alle leden d.d. 22 mei 2015

⁶ Op verzoek van het Presidium heeft de werkgroep bij brief van 21 januari 2015 nog een nadere toelichting verstrekt op het begrip 'belangen' en enkele 'vuistregels' voor leden geformuleerd.

datum 25 juni 2018

Het eerste ontvangt de Kamer in augustus 2015⁷. De GRECO laat daarin weten dat hij waardering heeft voor de uitvoerige en zorgvuldige wijze waarmee Nederland de aanbevelingen oppakt, maar desalniettemin moet constateren dat een aantal aanbevelingen niet is uitgevoerd.

Wat de Tweede Kamer betreft wordt met betrekking tot de gedragscode waardering uitgesproken voor de wijziging van het RvO, maar betreurd dat er geen nadere regels zijn gesteld ten aanzien van lobbyisten. Ook wordt betreurd dat geen actie is ondernomen met betrekking tot de versterking van toezicht en naleving. De GRECO nam er kennis van dat de Tweede Kamer op dat moment op het punt stond een vertrouwenspersoon te benoemen.

Deze rapportage wordt geagendeerd voor een algemeen overleg over integriteit bij de overheid op 2 maart 2016, maar dit leidt niet tot acties en/of moties.

De tweede ontvangt de Kamer in december 2016⁸. Daarin herhaalt de GRECO dat er nog geen regels zijn vastgesteld met betrekking tot de omgang met lobbyisten, maar hij constateert dat een initiatiefnota ter zake aanhangig is gemaakt, de nota van de leden Bouwmeester en Oosenbrug⁹. Ook herhaalt de GRECO dat nog steeds geen actie is ondernomen als het gaat om toezicht en naleving. Hij heeft met waardering kennisgenomen van de benoeming van een vertrouwenspersoon Integriteit.

Deze rapportage wordt ter kennis gebracht van het Presidium, met de mededeling dat de commissie die zal betrekken bij de behandeling van de Raming voor het jaar 2018. Tijdens die behandeling worden er echter geen opmerkingen over gemaakt, laat staan moties over ingediend.

De derde ontvangt de Kamer op 13 juni 2018¹⁰. Daarin wordt door de GRECO herhaald dat er nog geen sprake is van versterking van toezicht en handhaving, hoewel hij kennis heeft genomen van de wijzigingen die op stapel staan in de wet ministeriële verantwoordelijkheid wat betreft de vervolgingsmogelijkheden voor politieke ambtsdragers¹¹. Ook constateert GRECO dat de behandeling van de al genoemde initiatiefnota inzake contacten met lobbyisten niet heeft geleid tot nadere regels, hoewel GRECO heeft kennisgenomen van de aanscherping van het toelatingsbeleid waartoe het Presidium medio 2017 heeft besloten.

De vaste commissie besluit deze rapportage ter kennis te brengen van het Presidium, om aandacht te schenken aan de aanbevelingen van de GRECO die zien op de Kamer. Volledigheidshalve zij hier opgemerkt dat de behandeling van de initiatiefnota inderdaad geen andere aanvaarde motie heeft opgeleverd dan de motie-Amhaouch¹², die vraagt om een evaluatie van het beleid rond de toegang van lobbyisten tot de Kamergebouwen.

---

⁷ Kamerstuk 34 000 VI nr. 104

⁸ Kamerstuk 34 550 VI nr. 86

⁹ Kamerstukken 34 376

¹⁰ Kamerstuk 34 775 VI nr. 105

¹¹ In een voetnoot in deze rapportage wordt het 'geval' van het aan het lid Pechtold geschonken appartement genoemd als illustratie van het gebrek aan toezicht en handhaving: het geschenk was niet gemeld en dat had ook geen enkel gevolg.

¹² Kamerstuk 34 376 nr. 6

datum 25 juni 2018

4. Huidige stand van zaken/conclusie

De Kamer heeft eind 2014 bewust en gemotiveerd de keuze gemaakt om geen uitvoering te geven aan alle aanbevelingen van de GRECO. De vraag of ook naar aanleiding van de achtereenvolgende nalevingsrapportages van de GRECO steeds bewust is afgezien van heroverweging, laat zich moeilijk beantwoorden. Vast staat dat deze rapportages zijn geagendeerd voor procedurevergaderingen en zelfs voor overlegvergaderingen, maar steeds zonder veel aandacht, laat staan acties. Daar staat weer tegenover dat de Kamer unaniem was in de steun aan de aanbevelingen van de werkgroep en dat het niet in de lijn der verwachtingen lag dat dit standpunt snel zou wijzigen.

Wat de GRECO betreft zijn er nog steeds twee belangrijke tekortkomingen in het integriteitsbeleid van de Tweede Kamer:

1. het ontbreken van een toezicht- en handhavingsbeleid en
2. regels met betrekking tot de omgang met lobbyisten.

(Het ontbreken van een gedragscode telt de GRECO, na de aanpassing van het RvO en de aangeboden bundeling van alle integriteitsregels, minder zwaar).

Al sinds medio 2015 herinnert GRECO aan deze tekortkomingen en zal dat blijven doen, wat gezien haar doelstelling en missie niet vreemd is¹³. De argumenten die van de zijde van de Kamer zijn aangedragen, zoals verwoord in het rapport van de werkgroep Van Oosten, overtuigen de GRECO niet. Omgekeerd is er politiek tot op heden geen beweging waar te nemen die duidt op behoefte aan heroverweging, en verkeert het proces wat dit betreft in een impasse.

5. Hoe nu verder

Nederland zal in december van dit jaar weer moeten reageren op het jongste nalevings verslag van GRECO. Om een degelijke reactie van de zijde van de Kamer voor te bereiden en de impasse te beëindigen, lijkt het raadzaam om een kleine werkgroep de beide bovengenoemde 'resterende' actiepunten (nogmaals) te laten onderzoeken, al dan niet leidend tot aanvullende aanbevelingen ten opzichte van die van de werkgroep Van Oosten. Omdat alle leden van de werkgroep, op één na, nog lid van de Kamer zijn zou de werkgroep betrekkelijk eenvoudig heringesteld kunnen worden. Er is natuurlijk ook wat voor te zeggen om dit juist aan andere leden te vragen.

██████████,

25 juni 2018

¹³ De bestaansgrond van de Raad van Europa is de borging van de pluralistische democratie, mensenrechten en de rechtsstaat. Om deze reden is ook de strijd tegen corruptie onderdeel van de taken van de Raad, gelet op de bedreiging die daarvan uitgaat voor de fundamentele kernwaarden.

Op 6 november 1997 heeft het Comité van Ministers van de Raad van Europa 20 richtsnoeren voor de bestrijding van corruptie aangenomen. De richtsnoeren roepen onder andere op tot preventie, waakzaamheid en integer gedrag; een onafhankelijke positie van preventie-, onderzoeks-, en vervolgingsfunctionarissen; het voorkomen dat ambtsdragers corruptie afschermen; bevordering van gedragscodes en publieke verantwoordings-mechanismen; transparante partijfinanciering en borging van de rol van de media.

Aanvullend zijn een aantal verdragen tot stand gekomen op het gebied van strafrecht en privaatrecht; alsmede specifieke aanbevelingen betreffende gedragscodes voor publieke ambtsdragers en partij- en campagnefinanciering.

De Groep van Staten tegen Corruptie (GRECO), is het orgaan van de Raad van Europa dat hier op toeziet.

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Commissie BiZa

Aan het Presidium van
de Tweede Kamer

Plaats en datum: Den Haag, 22 juni 2018
Betreft: Tweede compliance rapport over de implementatie van de aanbevelingen van de GRECO aan Nederland ter preventie van corruptie en het bevorderen van integer gedrag bij het parlement, de rechtspraak en het Openbaar Ministerie
Ons kenmerk: 34775-VI-105/2018D35526
Uw kenmerk:
Uw brief van:

Geacht Presidium,

In de procedurevergadering van de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken van 14 juni 2018 is gesproken over Tweede compliance rapport over de implementatie van de aanbevelingen van de GRECO aan Nederland ter preventie van corruptie en het bevorderen van integer gedrag bij het parlement, de rechtspraak en het Openbaar Ministerie (TK 34775 VI nr. 105).

De commissie heeft besloten de brief aan U ter kennis te brengen met het verzoek aandacht te schenken aan de aanbevelingen die de Tweede Kamer betreffen (aanbeveling I en III) en over eventuele acties de GRECO te informeren en de commissie BiZa hiervan in afschrift op de hoogte te stellen.

Bij deze breng ik u het besluit van de commissie over.

Hoogachtend,

[Redacted signature]

[Redacted name]

Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

T. 070-318 [Redacted]
E. cie.biza@tweedekamer.nl

Vergaderjaar 2017–2018

---

34 775 VI

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Justitie en Veiligheid (VI) voor het jaar 2018

34 775 VII

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII) voor het jaar 2018

Nr. 105

BRIEF VAN DE MINISTERS VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES EN VAN JUSTITIE EN VEILIGHEID

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 13 juni 2018

In de plenaire vergadering van de Groep van Staten tegen Corruptie van de Raad van Europa (GRECO) die plaatsvond van 19 tot en met 23 maart 2018, is gesproken over de implementatie van de aanbevelingen van de GRECO aan Nederland ter preventie van corruptie en het bevorderen van integer gedrag bij het parlement, de rechtspraak en het Openbaar Ministerie.

Hierbij treft u de originele versie en de vertaling van dat rapport aan¹. Door middel van deze brief informeren wij u, mede namens de Minister voor Rechtsbescherming, over de huidige stand van zaken ten aanzien van de aanbevelingen.

Implementatie aanbevelingen

De GRECO heeft in het evaluatierapport uit 2013 in totaal zeven aanbevelingen gedaan aan Nederland: vier aanbevelingen aan de Nederlandse Staten-Generaal, twee aanbevelingen aan de rechtspraak en één aanbeveling aan het Openbaar Ministerie².

In de periode juli 2013 tot oktober 2016 heeft Nederland een aantal aanbevelingen geheel of gedeeltelijk geïmplementeerd (eerste compliance en interim-compliance).³ In de plenaire vergadering van oktober 2016 verzocht de GRECO Nederland om uiterlijk 31 augustus 2017 een rapportage te leveren over de implementatie van de nog openstaande aanbevelingen. Deze voortgangsinformatie is verwerkt in bijgaand tweede

---

¹ Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl

² Kamerstukken 33 400 VII en 33 400 VI, nr. 78

³ Kamerstukken 34 000 VI en 34 000 VII, nr. 104, Kamerstukken 34 550 VI en 34 550 VII, nr. 86

compliance rapport⁴. Hierin stelt de GRECO vast dat Nederland van de zeven aanbevelingen in totaal drie naar tevredenheid heeft geïmplementeerd. Twee aanbevelingen zijn gedeeltelijk geïmplementeerd en twee zijn niet geïmplementeerd.

Aanbevelingen betreffende het parlement

- i. Opstellen van een gedragscode: gedeeltelijk geïmplementeerd. Nog openstaand punt is dat richtlijnen voor parlementariërs hoe om te gaan met lobbyisten ontbreken (zowel voor de Eerste als Tweede Kamer);
- ii. Herziening van openbaarmakingvereisten ten aanzien van belangen, bezittingen, nevenfuncties, verplichten): geïmplementeerd;
- iii. Toezicht/handhaving bij overtreding van integriteitregels: niet geïmplementeerd (noch door de Eerste Kamer noch door de Tweede Kamer);
- iv. Installeren van een vertrouwenspersoon en aanbieden van periodieke training integriteitbewustzijn: gedeeltelijk geïmplementeerd door de Eerste Kamer, geheel geïmplementeerd door de Tweede Kamer.

Aanbevelingen betreffende rechters

- v. Wettelijk verbod op het tegelijkertijd zijn van rechter en Kamerlid: niet geïmplementeerd;
- vi. Opstellen van richtlijnen met betrekking tot integer handelen voor rechter-plaatsvervangers: geïmplementeerd;

Aanbeveling betreffende het Openbaar Ministerie

- vii. Evaluatie van integriteitbeleid en de effecten op het integriteitbewustzijn: geïmplementeerd.

De GRECO is van mening dat er ten aanzien van de aanbevelingen aan het parlement weinig vooruitgang is geboekt.

Ten aanzien van **aanbeveling i** betreurt GRECO dat richtlijnen voor Kamerleden rond de omgang met lobbyisten nog ontbreken. De GRECO herhaalt zijn eerdere standpunt dat richtlijnen over «do's and don'ts» in de relatie met lobbyisten, zowel binnen als buiten het parlement, zinvol zijn. Ten aanzien van **aanbeveling iii** heeft de GRECO kennisgenomen van de modernisering van de Wet ministeriële verantwoordelijkheid van 22 april 1855, en van het systeem van «peer supervision» in de Eerste Kamer, maar constateert zij dat er in beide Kamers nog geen sprake is van een systeem van toezicht op de naleving van integriteitregels en handhaving in geval van schending van deze regels.

De GRECO is tevreden dat bij de Tweede Kamer periodieke cursussen over het reglement van orde worden georganiseerd, waarin aandacht wordt geschonken aan integriteitsregels. Hiermee is **aanbeveling iv** door de Tweede Kamer geïmplementeerd. De GRECO constateert ten aanzien van de Eerste Kamer dat integriteit weliswaar een aandachtspunt is in bijeenkomsten van de Commissie van Senatoren, maar dat er geen specifieke en periodieke trainingen zijn voor alle Kamerleden. Voorts heeft de GRECO twijfel over de rol van de voorzitter van de Eerste Kamer als vertrouwenspersoon.

⁴ Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl

De enige nog openstaande aanbeveling ten aanzien van de rechterlijke macht (**aanbeveling v**) betreft het advies van de GRECO tot invoering van een wettelijk verbod op het tegelijkertijd zijn van rechter en Kamerlid. De GRECO heeft er kennis van genomen dat verschillende opties worden onderzocht en breed worden besproken binnen de rechtspraak. De GRECO heeft haar waardering kenbaar gemaakt over dit zorgvuldige proces, maar heeft ook moeten constateren dat de aanbeveling nog niet geïmplementeerd is. Inmiddels is bekend dat de rechtspraak een advies heeft opgesteld en dat dit naar verwachting voor de zomer aan de Minister voor Rechtsbescherming wordt verzonden. Het streven is om het advies, voorzien van een standpunt van de regering, in de zomer aan de Eerste en Tweede Kamer te sturen.

Het verzoek van de GRECO aan Nederland is om uiterlijk 31 december 2018 opnieuw te rapporteren over de voortgang van de implementatie van bovengenoemde nog openstaande aanbevelingen.

Het tweede compliance rapport van de GRECO zal, voorzien van een gelijklopende begeleidende brief, ook aan de voorzitter van de Eerste Kamer worden gezonden.

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
K.H. Ollongren

De Minister van Justitie en Veiligheid,
F.B.J. Grapperhaus

Group of States against Corruption

COUNCIL OF EUROPE

23 maart 2018

GrecoRC4(2018)1

VIERDE EVALUATIERONDE

Preventie van corruptie met betrekking tot
parlementsleden, rechters en aanklagers

TWEEDE NALEVINGSVERSLAG

NEDERLAND

Aangenomen door GRECO tijdens haar 79e plenaire vergadering
(Straatsburg, 19-23 maart 2018)

V
I
E
R
D
E

E
V
A
L
U
A
T
I
E

R
O
N
D
E

I. INLEIDING

1. In het tweede nalevingsverslag worden de maatregelen beoordeeld die de Nederlandse overheid heeft genomen voor het uitvoeren van de vier openstaande aanbevelingen die zijn uitgegeven in de vierde evaluatieronde van GRECO (zie paragraaf 2) over "Preventie van corruptie met betrekking tot parlementsleden, rechters en aanklagers".
2. Het [verslag van de vierde evaluatieronde](#) over Nederland werd aangenomen tijdens de 60e plenaire vergadering van GRECO (21 juni 2013) en is na goedkeuring door Nederland op 18 juli 2013 openbaar gemaakt.
3. Het nalevingsverslag werd door GRECO aangenomen tijdens haar 68e plenaire vergadering (op 19 juni 2015) en is na goedkeuring door Nederland op 26 augustus 2015 openbaar gemaakt. Er werd vastgesteld dat Nederland slechts twee van de zeven aanbevelingen uit het verslag van de vierde evaluatieronde op bevredigende wijze had uitgevoerd of aangepakt. GRECO stelde vast dat de geringe mate van naleving met de aanbevelingen "globaal onbevredigend" was in de zin van artikel 31, paragraaf 8.3 van het Reglement van Orde. GRECO besloot bijgevolg om artikel 32, paragraaf 2 (i) met betrekking tot leden die de aanbevelingen in het evaluatieverslag niet naleven toe te passen en verzocht het hoofd van de Nederlandse delegatie een verslag te overleggen over de voortgang bij de tenuitvoerlegging van de openstaande aanbevelingen.
4. Een [tussentijds nalevingsverslag](#) werd door GRECO aangenomen tijdens haar 73e plenaire vergadering (op 21 oktober 2016) en is na goedkeuring door Nederland op 8 december 2016 openbaar gemaakt. GRECO stelde vast dat Nederland vooruitgang had geboekt ten aanzien van sommige aanbevelingen: drie van de zeven aanbevelingen waren op bevredigende wijze uitgevoerd (ii, vi and vii), twee aanbevelingen waren gedeeltelijk uitgevoerd (i en iv) en twee aanbevelingen waren nog steeds niet uitgevoerd (iii en v). GRECO stelde daarom vast dat het niveau van naleving met de aanbevelingen niet meer "globaal onbevredigend" is. Artikel 32 werd niet langer toegepast en Nederland werd gezocht aanvullende informatie te overleggen over de tenuitvoerlegging van de openstaande aanbevelingen. Dit verslag werd op 31 augustus 2017 ontvangen en dient als basis voor dit tweede nalevingsverslag.
5. In het huidige [tweede nalevingsverslag](#) wordt de voortgang van de tenuitvoerlegging van de openstaande aanbevelingen sinds het voorgaande tussentijdse rapport geëvalueerd (te weten aanbevelingen i, iii, iv en v) en wordt een algemene beoordeling gegeven over het niveau van naleving met deze aanbevelingen.
6. GRECO heeft Litouwen en Griekenland uitgekozen om rapporteurs voor de nalevingsprocedure aan te wijzen. Mevrouw Živilė Šadianec, namens Litouwen, en mevrouw Panagiota Vatikidou, namens Griekenland, zijn de aangewezen rapporteurs. Bij het opstellen van dit verslag werden zij bijgestaan door het secretariaat van GRECO.

II. ANALYSE

Preventie van corruptie met betrekking tot parlementsleden

Aanbeveling i.

7. *GRECO beveelt aan dat er voor de leden van beide Kamers van het parlement - samen met hun leden - gedragscodes worden opgesteld en goedgekeurd, welke*

laagdrempelig voor het publiek toegankelijk worden gemaakt (vooral met inbegrip van richtsnoeren voor de preventie van belangenverstremming, geschenken en andere voordelen, nevenactiviteiten en financiële belangen, openbaarmakingsvereisten, misbruik van informatie en contact met derden zoals lobbyisten).

8. GRECO herinnert eraan dat deze aanbeveling werd geacht deels te zijn uitgevoerd ten aanzien van zowel de Eerste Kamer als de Tweede Kamer; GRECO verwelkomt het feit dat beide Kamers – in navolging van deze aanbeveling – hun respectievelijke Reglement van Orde hebben herzien, behalve voor zover het de specifieke vraag met betrekking tot “contact met derden, zoals lobbyisten” betrof. In haar toelichting wees de overheid erop dat de gewijzigde integriteitsregels van een tamelijk algemene aard zijn en dat nadere invulling aan de verschillende vertegenwoordigde fracties in het parlement is. Een initiatief van twee Tweede Kamerleden in de vorm van een beleidsdocument: “*Lobby in daglicht: luisteren & laten zien*” (december 2015) kon volgens de overheid resulteren in ontwerpwetgeving inzake lobbyen. GRECO stelde echter vast dat dit initiatief zich nog in een zeer vroeg stadium bevond op het moment van vaststelling van het tussentijdse nalevingsverslag.
9. De Nederlandse overheid meldt nu dat de Tweede Kamer op basis van het beleidsdocument “*Lobby in daglicht: luisteren & laten zien*” het Presidium heeft verzocht beleid op te stellen waarbij lobbyisten een toegangspas krijgen. In de zomer van 2017 heeft het Presidium een besluit genomen over de criteria voor het toekennen van deze passen, met de nadruk op transparantie, veiligheid en toegankelijkheid. Dit toegangsbeleid, waarbij lobbyisten zonder afspraak geen toegang hebben tot het niet-openbare gedeelte van de Tweede Kamer, is van kracht geworden. Verder is het draaideurbeleid met betrekking tot ministers aangescherpt in mei 2017: er is een lobbyverbod van twee jaar ingevoerd voor oud-ministers en oud-staatssecretarissen over zaken op hun voormalige beleidsterrein.
10. De overheid vermeldt ook dat de Eerste Kamer geen nieuwe ontwikkelingen heeft gemeld over deze aanbeveling. De Eerste Kamer is van mening dat regels over contacten met lobbyisten vallen onder de verantwoordelijkheid van de verschillende parlementaire fracties, en is tevens van mening dat het niet nuttig is om een register van lobbyisten op te zetten, aangezien de Eerste Kamerleden deeltijdpolitici zijn die alleen op dinsdag aanwezig zijn. De meeste contacten met derden vinden daarom plaats buiten de Eerste Kamer. Een jaar geleden heeft het College van Senioren besloten de ontwikkelingen in deze kwestie in de Tweede Kamer af te wachten en zelf geen verdere stappen te ondernemen. Contacten met lobbyisten moeten worden besproken in nog te plannen vergaderingen van het College van Senioren over integriteit.
11. GRECO betreurt het gebrek aan vooruitgang met betrekking tot deze aanbeveling. GRECO wijst er opnieuw op, net zoals in de voorgaande verslagen, dat het doel van deze aanbeveling niet gaat over de situatie van lobbyisten en of er al dan niet een lobbyistenregister moet worden ingevoerd, alhoewel een dergelijk initiatief prijzenswaardig is vanuit het oogpunt van transparantie. Het doel is veeleer om parlementariërs passende richtsnoeren te bieden over de ‘geboden en verboden’ in hun contacten met lobbyisten, binnen en buiten het parlement. GRECO snapt nog steeds niet waarom het niet mogelijk is ten aanzien van het contact met derden principiële richtlijnen voor Kamerleden op te stellen, aangezien alle overige punten die worden benadrukt in deze aanbeveling al op een dergelijke manier zijn aanpakt.
12. GRECO stelt vast dat aanbeveling i nog altijd deels is uitgevoerd.

Aanbeveling iii.

13. *GRECO beveelt aan dat er passende maatregelen worden getroffen om toezicht op en handhaving van bestaande en nog te bepalen declaratievereisten en andere gedragsregels voor parlementsleden te waarborgen.*
14. GRECO herinnert eraan dat deze aanbeveling in de voorgaande verslagen geacht werd niet te zijn uitgevoerd. De overheid betoogde, onder andere, dat beide Kamers zich over de kwestie van toezicht en handhaving van integriteitsregels hebben gebogen, maar dat het grondwettelijk niet mogelijk is Kamerleden te schorsen of tot aftreden te dwingen op basis van niet-naleving van integriteitsregels. Het toezicht op het ethisch gedrag van Kamerleden, en de handhaving daarvan, zou juist een politieke kwestie zijn die door de politieke fracties en/of partijen dient te worden opgepakt. GRECO was het niet eens met deze stelling en snapte niet waarom het niet mogelijk was te voorzien in minder verregaande sancties, zoals een berisping of schorsing van deelname aan bepaalde zittingen of vergaderingen, op een vergelijkbare wijze als nu voor bepaalde andere overtredingen van het Reglement van Orde van beide Kamers het geval is, zoals bij schendingen van de vertrouwelijkheid.
15. De overheid geeft nu aan dat de huidige interne richtlijnen volgens de Tweede Kamer gepast en toereikend zijn en dat er geen aanvullende interne voorschriften inzake toezicht en handhaving nodig zijn. Waarschijnlijk wordt er binnenkort een wetsontwerp voorgelegd aan de Kamer waarin de strafrechtelijke vervolging van Kamerleden vanwege aan hun ambt gerelateerde strafbare feiten, waaronder bepaalde schendingen van integriteit, vereenvoudigd wordt. De bedoeling van dit ontwerp is vereenvoudiging van de procedure voor het onderzoek van vermoedelijk wangedrag van Kamerleden, en van overige ambtsdragers, zoals schendingen van de ambtseed. Ter voorbereiding van dit wetsontwerp werd in januari 2018¹ een ander ontwerp ingediend bij de Kamer om de ernstigste obstakels en onduidelijkheden weg te nemen.
16. De overheid vermeldt ook dat de tijdelijke Eerste Kamercommissie die in 2014 is opgericht om het verslag van de vierde evaluatieronde van GRECO te onderzoeken heeft geadviseerd een systeem van intern en extern collegiaal toezicht in te voeren, de zogenoemde 'peer-supervision'. Volgens de commissie zouden lastige casussen met betrekking tot gepast gedrag en integriteit besproken kunnen worden door het College van Senioren, met een adviserende rol voor de voorzitter van de Eerste Kamer. Dit systeem is vervolgens goedgekeurd door de gehele Eerste Kamer en naar verluidt werkt het goed in de dagelijkse praktijk. Het College bespreekt jaarlijks een handvol integriteitszaken. In de meeste gevallen gaat het om de behandeling van vertrouwelijke documenten, en conflicten worden opgelost door overleg en consensus. De voorzitter van de Eerste Kamer geeft ook advies in een beperkt aantal zaken per jaar. Volgens het huidige Reglement van Orde mag hij/zij een Eerste Kamerlid dat aanstootgevende taal gebruikt tijdens een debat het woord ontnemen. In één geval is dit daadwerkelijk gebeurd.
17. GRECO stelt vast dat de Tweede Kamer nog geen plan heeft om een systeem van toezicht en handhaving van de integriteitsregels in te voeren. Dit is betreurenswaardig en uit een recente zaak² bleek dat het nodig is dat de Kamer

¹ Wijziging van de wet van 22 april 1855, houdende regeling der verantwoordelijkheid van de Hoofden der Ministeriële Departementen (Stb. 1855, 33) en aanpassing van daarmee verband houdende bepalingen in het Wetboek van Strafvordering en het Wetboek van Strafrecht in verband met het aanbrengen van enkele modernisering

² Een Kamerlid had nagelaten om melding te maken van een appartement van 135.000 euro dat hij had ontvangen als geschenk, met als argument dat het een privégeschenk betrof. In de integriteitsrichtlijnen van de Tweede Kamer wordt echter niet vermeld dat uitsluitend geschenken die zijn ontvangen in het kader van

toezicht houdt op de uitvoering van de regels en deze op gezaghebbende wijze interpreteert. Wat betreft de Eerste Kamer zou het systeem van collegiaal toezicht geschikt kunnen zijn om te waarborgen dat er afdoende toezicht en handhaving van de declaratievereisten en integriteitsregels is, zoals voorgeschreven in de aanbeveling. In de praktijk lijkt het College van Senioren niet proactief bezig met het aanpakken van mogelijke inbreuken op de integriteit, anders dan op het gebied van vertrouwelijkheid en passend gedrag tijdens zittingen, punten die al aan de orde waren geweest bij het uitkomen van het evaluatieverslag.

18. GRECO stelt vast dat aanbeveling iii nog niet is uitgevoerd.
Aanbeveling iv.
19. *GRECO heeft ten aanzien van beide Kamers van het parlement aanbevolen (i) dat er een specifieke vertrouwenspersoon wordt aangewezen met als taak parlementariërs te begeleiden bij en adviseren over ethische vraagstukken en gevallen van mogelijke belangenverstrengeling in specifieke situaties, en (ii) dat wordt voorzien in specifieke en periodieke training van alle parlementariërs over ethische vraagstukken en belangenverstrengeling.*
20. GRECO herinnert eraan dat deze aanbeveling in het tussentijdse nalevingsverslag geacht werd deels te zijn uitgevoerd. Ze verwelkomde de aanstelling door de Tweede Kamer van een onafhankelijke vertrouwenspersoon die zich bezighoudt met kwesties met betrekking tot integriteit, ethiek en gedrag op grond van het Reglement van Orde. Ze had wel haar twijfels over het feit dat de Eerste Kamer de taken van vertrouwenspersoon aan haar Kamervoorzitter had toegewezen; GRECO stelde vast dat de Kamervoorzitter deze rol reeds had ten tijde van het evaluatieverslag en dat de Kamervoorzitter niet de aangewezen persoon leek om deze taken te vervullen, gezien hij/zij primair belast was met het geven van leiding aan de Eerste Kamer. Wat betreft het tweede deel van de aanbeveling over specifieke en periodieke training had de Tweede Kamer gemeld dat al haar Kamerleden na de verkiezingen van 2017 integriteitstraining aangeboden zouden krijgen. Er werden echter geen details gegeven over de inhoud of periodiciteit van dergelijke training. De Eerste Kamer had geen nieuwe informatie aangeleverd.
21. De Nederlandse overheid meldt met betrekking tot het eerste deel van de aanbeveling dat de Eerste Kamer benadrukte dat de benoeming van de Kamervoorzitter als vertrouwenspersoon een besluit is dat Kamerbrede steun van de senatoren heeft. De Kamervoorzitter geeft niet daadwerkelijk "leiding" aan de Eerste Kamer, noch vertegenwoordigt hij/zij de meningen van de meerderheid van de Eerste Kamer. Hij/zij is veeleer het gezicht en boegbeeld van de Eerste Kamer, zowel intern als extern. Hij/zij kan niet worden beschouwd als de vertegenwoordiger van de mening van de meerderheid van de Eerste Kamer, maar vervult zijn/haar taken op onafhankelijke en onpartijdige wijze. De overheid benadrukt dat tot nu toe geen enkele fractie of individuele senator de wens heeft geuit om de huidige regeling te wijzigen.
22. Wat betreft het tweede deel van de aanbeveling meldt de overheid dat de Tweede Kamer in 2017 na de Tweede Kamerverkiezingen introductiecurssussen heeft aangeboden aan alle onlangs her-/gekozen Kamerleden. Daarin zijn de integriteitsrichtlijnen in het Reglement van Orde en de verplichting om bepaalde openbare verslagen bij te houden besproken. Deze cursussen zijn diverse malen herhaald en gaan deel uitmaken van een doorlopend programma. Ook het personeel van de Tweede Kamerleden kan eraan deelnemen. De Eerste Kamer meldt dat integriteit, zelfs zonder dat er wordt voorzien in formele periodieke

training, voortdurend de aandacht heeft bij vergaderingen van het College van Senioren. Alle nieuwe Eerste Kamerleden krijgen een kennismakingsdossier met specifieke informatie over de integriteitsregels. Alle senatoren zijn onlangs wederom op de hoogte gesteld van de huidige regelgeving met betrekking tot nevenactiviteiten, geschenken en reizen. In het najaar van 2017 is er een bijeenkomst over integriteit met externe sprekers gehouden voor het College van Senioren.

23. GRECO verwelkomt de informatie die de Tweede Kamer heeft verstrekt wat betreft de specifieke en periodieke cursussen met aandacht voor integriteit, waarmee lijkt te worden voldaan aan de vereisten uit het tweede deel van de aanbeveling. De Tweede Kamer heeft daarmee nu de vereiste maatregelen genomen ten aanzien van beide onderdelen van de aanbeveling.
24. De Eerste Kamer heeft echter geen nieuwe maatregelen genomen ten aanzien van de aanbeveling. De verstrekte informatie is in wezen dezelfde als voorheen, GRECO ziet daarom geen reden om haar eerdere beoordelingen op dit gebied te wijzigen. Wat betreft het eerste deel van de aanbeveling herhaalt GRECO haar twijfels over het feit dat de Eerste Kamervoorzitter de rol van vertrouwenspersoon heeft. Wat betreft het tweede deel van de aanbeveling zijn er weliswaar enkele maatregelen ter bewustwording genomen, maar er is geen specifieke en periodieke training over integriteitskwetsies geregeld voor alle senatoren. De Eerste Kamer heeft zodoende ten aanzien van geen van beide onderdelen van de aanbeveling de vereiste maatregelen genomen. Over het geheel genomen is de aanbeveling nog altijd gedeeltelijk uitgevoerd.
25. GRECO stelt vast dat aanbeveling iv nog altijd deels is uitgevoerd.

Preventie van corruptie met betrekking tot rechters

Aanbeveling v.

26. *GRECO beveelt aan een beperking op te nemen in de wet die voorkomt dat personen tegelijkertijd het ambt van rechter en dat van Kamerlid kunnen vervullen.*
27. GRECO herinnert eraan dat deze aanbeveling ten tijde van de vaststelling van het nalevingsverslag niet was uitgevoerd. Een mogelijke wettelijke bepaling die verbiedt dat personen tegelijkertijd het ambt van rechter en dat van Kamerlid kunnen vervullen is onderzocht door een speciale werkgroep waarin de Raad voor de rechtspraak, voorzitters van rechtbanken en de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak waren vertegenwoordigd. De werkgroep zou in december 2016 rapport uitbrengen over haar bevindingen.
28. De overheid meldt nu dat de werkgroep in december 2016 advies heeft uitgebracht over de implicaties van de aanbeveling van GRECO. Aangezien er voor dit onderwerp een breed draagvlak nodig is, is dit advies besproken in alle geledingen van de rechterlijke macht. Hieruit is duidelijk geworden dat één gespreksronde niet voldoende was om een gemeenschappelijk standpunt te bereiken. De werkgroep onderzoekt momenteel hoe een zo breed mogelijk draagvlak binnen de rechterlijke macht kan worden verkregen. Daartoe worden verschillende opties overwogen, zoals een conferentie tussen alle betrokken geledingen, onderzoek naar buitenlandse regelgeving en een definitieve besluitvormingsvergadering. De werkgroep verwacht dat dit proces enige tijd in beslag zal nemen.
29. Zodra de rechterlijke macht tot gedeelde inzichten is gekomen, geeft de werkgroep advies aan de Raad voor de rechtspraak. De Raad voor de rechtspraak zal samen met de voorzitters van rechtbanken en de Nederlandse Vereniging voor

Rechtspraak advies uitbrengen aan de regering, op basis waarvan de regering stelling zal innemen.

30. GRECO verwelkomt het inclusieve proces waarin wordt getracht tot een consensus over deze kwestie te komen binnen de rechterlijke macht, en ze hoopt dat hierdoor de uitvoering van deze aanbeveling mogelijk wordt. Ondertussen kan zij enkel van mening zijn dat deze aanbeveling nog niet is uitgevoerd.
31. GRECO stelt vast dat aanbeveling v nog niet is uitgevoerd.

III. CONCLUSIES

32. **Gelet op de conclusies uit de voorgaande nalevingsverslagen van de vierde ronde over Nederland en gelet op het bovenstaande stelt GRECO vast dat Nederland drie van de zeven aanbevelingen uit het verslag van de vierde evaluatieronde op bevredigende wijze heeft uitgevoerd.** Van de overige aanbevelingen zijn er twee deels uitgevoerd en twee niet uitgevoerd.
33. Concreet zijn aanbevelingen ii, vi en vii op bevredigende wijze uitgevoerd, zijn aanbevelingen i en iv deels uitgevoerd en zijn aanbevelingen iii en v niet uitgevoerd.
34. Wat betreft de parlementsleden is de vooruitgang zeer beperkt: alleen de Tweede Kamer heeft een specifieke en periodieke integriteitstraining voor haar Kamerleden ingevoerd. Het vaststellen van richtlijnen voor contacten met derden blijft nog altijd een kwestie die aandacht behoeft in beide Kamers. Dit geldt eveneens voor het toezicht en de handhaving van de gedragsregels voor parlementsleden. Wat betreft de rechterlijke macht blijft het gebrek aan een duidelijk verbod op rechters die gelijktijdig ook parlements lid zijn een belangrijk punt van zorg. GRECO hoopt dat er door het inclusieve proces dat momenteel aan de gang is een consensus over een dergelijk verbod bereikt kan worden.
35. Gelet op het feit dat vier (van de zeven) aanbevelingen nog moeten worden uitgevoerd, verzoekt GRECO krachtens paragraaf 9 van artikel 31 van haar Reglement van Orde het hoofd van de Nederlandse delegatie om aanvullende informatie te overleggen, te weten over de voortgang bij de tenuitvoerlegging van aanbevelingen i, iii, iv en v, uiterlijk op 31 december 2018 op grond van paragraaf 2 (i) van dat artikel.
36. Tot slot verzoekt GRECO de Nederlandse overheid zo spoedig mogelijk in te stemmen met de publicatie van dit verslag, het te vertalen naar het Nederlands en om deze vertaling openbaar te maken.

From Presidium <presidium@tweedekamer.nl>

Subject **Aanvullende Presidiumstukken**

To "Brenk van C." <c.vbrenk@tweedekamer.nl>, "Lodders H." <h.lodders@tweedekamer.nl>, "Ploumen, L." <l.ploumen@tweedekamer.nl>, ██████████@tweedekamer.nl, "Thieme M.L." <m.thieme@tweedekamer.nl>, "Vries de M." <m.m.devries@tweedekamer.nl>, ██████████@tweedekamer.nl, "Vries de J.W.E. (Jeroen)" <j.w.e.dvries@tweedekamer.nl>, "Voordewind J.S." <j.voordewind@tweedekamer.nl>, "Vries de J.W.E. (Jeroen)" <j.w.e.dvries@tweedekamer.nl>, "Toorenburg van M.M." <m.vtoorenburg@tweedekamer.nl>, "Tellegen, O." <o.tellegen@tweedekamer.nl>, "Thiadens F." <f.thiadens@tweedekamer.nl>, "secretariaat.voorzitter" <██████████@tweedekamer.nl>, "Roeling, Z." <z.roeling@tweedekamer.nl>, ██████████@tweedekamer.nl, "Raak van A.A.G.M." <r.vraak@tweedekamer.nl>, "Nijboer, H." <h.nijboer@tweedekamer.nl>, "Ouwehand E." <e.ouwehand@tweedekamer.nl>, "Pechtold A." <a.pechtold@tweedekamer.nl>, "Nispen van M." <m.vnispen@tweedekamer.nl>, ██████████@tweedekamer.nl, "Marijnissen - Couweleers, M." <m.marijnissen-couweleers@tweedekamer.nl>, "Lubbers C.S." <C.Lubbers@tweedekamer.nl>, ██████████@tweedekamer.nl, "Kuzu, T." <t.kuzu@tweedekamer.nl>, "Lanoy de E." <e.dlanoy@tweedekamer.nl>, "Lee van der T." <t.vdlee@tweedekamer.nl>, ██████████@tweedekamer.nl, "Kraan van der P." <p.vdkraan@tweedekamer.nl>, "Kuivenhoven, I.C.M." <i.kuivenhoven@tweedekamer.nl>, ██████████@tweedekamer.nl, "Fey de C." <c.dfey@tweedekamer.nl>, "Heerden van H." <h.vheerden@tweedekamer.nl>, ██████████@tweedekamer.nl, "Geleijnse S." <s.geleijnse@tweedekamer.nl>, ██████████@tweedekamer.nl, ██████████@tweedekamer.nl, "Buitenweg, K." <k.buitenweg@tweedekamer.nl>, "Baudet, T." <t.baudet@tweedekamer.nl>, "Bisschop, R." <r.bisschop@tweedekamer.nl>, "Bosma M." <M.Bosma@tweedekamer.nl>, "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>, "Agema M." <m.agema@tweedekamer.nl>, "Arib K." <K.Arib@tweedekamer.nl>

Date June 26, 2018 at 5:08:12 PM CEST

Geachte leden van het Presidium,

Hierbij treft u een gewijzigde agenda aan voor de Presidiumvergadering van woensdag 27 juni 2018. Toegevoegd zijn de agendapunten 4.1, 4.2, 4.4 en 4.9 t/m 4.11. Deze stukken zijn bijgevoegd. De overige agendastukken heeft u afgelopen donderdag ontvangen.

Het vergadertijdstip van het Presidium is: **09.30 uur - 12.00 uur.**

Met vriendelijke groet,

██████████

████████████████████

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA, Den Haag

T +(31)6 ██████████ | E ██████████ tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

From Presidium <presidium@tweedekamer.nl>

Subject **brief en nota van wijziging regeling toezicht gedragscode**

To "Nijboer, H." <h.nijboer@tweedekamer.nl>, "Bosma M." <M.Bosma@tweedekamer.nl>, "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>, "Voordewind J.S." <j.voordewind@tweedekamer.nl>, "Raak van A.A.G.M." <r.vraak@tweedekamer.nl>, "Arib K." <K.Arib@tweedekamer.nl>, "Lee van der T." <t.vdlee@tweedekamer.nl>, "Toorenborg van M.M." <m.vtoorenborg@tweedekamer.nl>, "Tellegen, O." <o.tellegen@tweedekamer.nl>

Date September 16, 2020 at 5:40:33 PM CEST

Geachte leden van het Presidium,

Naar aanleiding van het debat d.d. 10 september jl. over de Gedragscode en het voorstel voor een Regeling toezicht en handhaving is een brief aan de Kamer toegezegd.

Deze brief treft u bijgaand aan samen met een nota van wijziging over de datum van inwerkingtreding.

De brief en de nota van wijziging worden meegenomen bij de stemmingslijst van aanstaande dinsdag.

Met vriendelijke groet,

██████████

██

Stafbureau Voorzitter en Presidium
Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)70-318██████ | E ████████@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

From Presidium [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Subject **Brief en voorstel Integriteit**

To Arib K. <K.Arib@tweedekamer.nl>, Bosma M. <M.Bosma@tweedekamer.nl>, "Bergkamp, V." [REDACTED]@tweedekamer.nl>, Toorenburg van M.M. <m.vtoorenburg@tweedekamer.nl>, "Tellegen, O." <o.tellegen@tweedekamer.nl>, Lee van der T. <t.vdlee@tweedekamer.nl>, "Nijboer, H." <h.nijboer@tweedekamer.nl>, Raak van A.A.G.M. <r.vraak@tweedekamer.nl>, Voordewind J.S. <j.voordewind@tweedekamer.nl>, "Roos, S." <s.roos@tweedekamer.nl>

Date February 10, 2020 at 11:05:19 AM CET

Geachte leden van het Presidium,

Hierbij ontvangt u de brief en het voorstel 'toezicht en handhaving integriteit' zoals is vastgesteld in de Presidiumvergadering van 22 januari jl. Deze stukken worden aan het einde van de middag aangeboden aan de Kamer en zullen worden behandeld in de commissie Binnenlandse Zaken. In de brief zijn de opties, die in het Presidium aan de orde zijn geweest, ter nadere overweging meegegeven.

Als u nog vragen heeft over deze stukken dan ontvang ik deze graag voor 16.00 uur vanmiddag.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Stafbureau Voorzitter en Presidium

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)70-318 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Geleidende brief Raming 2020 – concept versie

datum 4 februari 2019

pagina 1/8

Inleiding

Elk jaar stelt de Tweede Kamer haar eigen begroting op, de Raming. Deze Raming wordt daarna door de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties toegevoegd aan hoofdstuk II A van de Rijksbegroting. In december 2018 heeft het Presidium de Kamer een brief gestuurd, waarin is aangegeven op welke wijze er in de afgelopen periode uitvoering is gegeven aan de ingediende moties en gedane toezeggingen tijdens de Raming 2019 (Kamerstuk 34 892, nr. 16). Met deze brief – die het startpunt vormt van de behandeling van de Raming 2020 – informeren wij u over de aandachtspunten voor 2020.

4.1.1

[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted] De thema's werkbeleving en sociale veiligheid hebben in de afgelopen periode een steeds grotere plek gekregen in de Kamerorganisatie; in 2020 zal hier opnieuw veel aandacht voor zijn. 4.1.1 [redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]

Met veel van deze speerpunten – die later in deze brief nader worden uitgewerkt – bouwen we voort op de Raming in voorgaande jaren.

datum 11 januari 2018

Terugblik – Raming 2019

4.1.1 [Redacted text block]

[Redacted] Onder de medewerkers van de Tweede Kamer is een werkbelevingsonderzoek gehouden. 4.1.1 [Redacted]

[Redacted text block]

Voor een volledige terugblik en een actuele stand van zaken verwijs ik u naar de Kamerbrief van 19 december 2018.

Vooruitblik – Raming 2020

4.1.1 [Large redacted text block]

datum 11 januari 2018

4.1.1

Werkbeleving en sociale veiligheid

Het is belangrijk dat de Kamer een plek is waar medewerkers hun werk op een prettige en veilige manier kunnen uitvoeren. In 2018 is er een werkbelevingsonderzoek onder medewerkers van de Kamer uitgevoerd, dat betrekking had op zowel werkbeleving als op ongewenste omgangsvormen. Het betrof een 0-meting; het was de eerste keer dat de Kamer een dergelijk onderzoek liet uitvoeren. De respons was hoog; 74% van de medewerkers heeft deelgenomen aan het onderzoek. Het getuigt van een grote betrokkenheid bij de Kamer en het Kamerwerk. Op basis van de uitkomsten is een plan van aanpak opgesteld, met concrete acties die moeten bijdragen aan een goed werkklimaat, waarin gezondheid, sociale veiligheid, inclusie en diversiteit belangrijke thema's zijn. Met name de omgang met ongewenst gedrag – zoals pesten, discriminatie of intimidatie – en de afhandeling van klachten daarover dienen op korte termijn te worden aangepakt. Te beginnen met het versterken van de positie van vertrouwenspersonen. Het is belangrijk dat medewerkers veilig melding kunnen maken van ongewenst gedrag en er ook van op aan kunnen dat daar iets meer gebeurt. Er worden trainingen voor vertrouwenspersonen georganiseerd om de kennisontwikkeling en kennisoverdracht tussen de vertrouwenspersonen te bevorderen. Vakkennis wordt ook (beter) bijgehouden. Er komt betere voorlichting over gedragscodes, rechten en

datum 11 januari 2018

plichten van medewerkers. Ook wordt meer bekendheid gegeven aan de Klachtencommissie Ongewenste Omgangsvormen.

Ook in 2020 wil de Kamer de doelstellingen op het gebied van de Participatiewet, vrouwen in leidinggevende posities en maatschappelijke stages behalen. De doelstelling Participatiewet voor 2019 is 15,55 banen en voor 2020 17,44 banen. Aangezien de doelstelling een afgeleid percentage van de loonsom is, kunnen de doelstellingen per jaar nog iets wijzigen. Voor vrouwen in leidinggevende posities hanteert de Kamer een doelstelling van 33%. In navolging van de motie-Biskop (32 531 nr. 14) heeft het Presidium in 2015 ingestemd met het streefcijfer van 45 deelnemers aan de maatschappelijke stage per jaar. In 2019 en 2020 zullen daarvoor weer twee stageweken worden georganiseerd. Daarnaast zal het plan van aanpak dat hoort bij het Charter Diversiteit – dat de Kamer in december 2019 heeft getekend – worden opgesteld.

4.1.1

datum 11 januari 2018

4.1.1

Tot slot

De behandeling van de Raming 2020 vindt plaats in juni 2019. Natuurlijk is er tijdens de behandeling ook ruimte voor thema's die niet expliciet in deze begeleidende brief worden genoemd, maar die structureel aandacht krijgen. Het Presidium ziet uit naar een constructief gesprek.

Namens het Presidium,

K. Arib
Voorzitter Tweede Kamer

From Presidium <[REDACTED]@tweedekamer.nl>

Subject **Brieven integriteit**

To Arib K. <K.Arib@tweedekamer.nl>, Lee van der T. <t.vdlee@tweedekamer.nl>, "Tellegen, O." <o.tellegen@tweedekamer.nl>, Toorenburg van M.M. <m.vtoorenburg@tweedekamer.nl>, Voordewind J.S. <j.voordewind@tweedekamer.nl>, Bosma M. <M.Bosma@tweedekamer.nl>, "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>, Raak van A.A.G.M. <r.vraak@tweedekamer.nl>, "Roos, S." <s.roos@tweedekamer.nl>, "Nijboer, H." <h.nijboer@tweedekamer.nl>

Date November 28, 2019 at 10:46:36 AM CET

Geachte leden van het Presidium,

Hierbij ontvangt u ter kennisneming de brief die vanmiddag aan alle Leden van de Kamer wordt gestuurd inzake de benoeming van de onafhankelijk adviseur integriteit.

Tegelijkertijd wordt de Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal aan de Kamer voorgelegd ter vaststelling, zodat deze op de stemmingslijst voor komende dinsdag kan worden geplaatst.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA, Den Haag

T +(31)6 [REDACTED] [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

From Presidium [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Subject [CONTR_SPF]Veilige Werkomgeving Parlement

To "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>, "Kuik, A." <a.kuik@tweedekamer.nl>, "Wassenberg, F." <f.wassenberg@tweedekamer.nl>, "Bosma, M. (Martin)" <M.Bosma@tweedekamer.nl>, "Lee, T. van der" <t.vdlee@tweedekamer.nl>, "Nijboer, H." <h.nijboer@tweedekamer.nl>, "Nispen, M. van" <m.vnispen@tweedekamer.nl>, "Tellegen, O." <o.tellegen@tweedekamer.nl>, "Meenen, P. van" <p.vmeenen@tweedekamer.nl>

Date June 15, 2021 at 5:20:49 PM CEST

Geachte Presidiumleden,

Namens de Voorzitter stuur ik u bijgaande brief toe.

Deze kan morgen betrokken worden bij de bespreking van de notitie over ongewenste omgangsvormen en sociale veiligheid.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018, 2500 EA
T +(31)70-318 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Van: [REDACTED]@clara-wichmann.nl [REDACTED]@clara-wichmann.nl>

Verzonden: maandag 14 juni 2021 22:40

Aan: [REDACTED] Tweede Kamer <[REDACTED]@tweedekamer.nl>; Bergkamp, V. <v.bergkamp@tweedekamer.nl>; Azarkan, F. <f.azarkan@tweedekamer.nl>; Baudet, T. <t.baudet@tweedekamer.nl>; Dassen, L.A.J.M. (Laurens) <l.dassen@tweedekamer.nl>; Eerdmans, B.J. (Joost) <b.eerdmans@tweedekamer.nl>; Haan, N.L. den (Liane) <n.l.dhaan@tweedekamer.nl>; Haga, W. van <w.vanhaga@tweedekamer.nl>; Jetten, R. <r.jetten@tweedekamer.nl>; Hoekstra, W.B. (Wopke) <w.hoekstra@tweedekamer.nl>; Klaver, J. <j.klaver@tweedekamer.nl>; lillianmarijnissen@sp.nl; Ouwehand Esther <esther.ouwehand@tweedekamer.nl>; Plas, C.A.M. van der (Caroline) <c.vdplas@tweedekamer.nl>; Ploumen, L. <l.ploumen@tweedekamer.nl>; Rutte, M. (Mark) <mark.rutte@tweedekamer.nl>; Segers, G. <g.segers@tweedekamer.nl>; Simons, S.H. (Sylvana) <s.simons@tweedekamer.nl>; Staaij, C.G. van der <C.vdStaaij@tweedekamer.nl>; Wilders, G. <g.wilders@tweedekamer.nl>

CC: info@clara-wichmann.nl

Onderwerp: [CONTR_SPF]Veilige Werkomgeving Parlement

Urgentie: Hoog

--- LET OP: We hebben de afzender van dit bericht niet kunnen verifiëren ---

Geachte Voorzitter, geachte Leden van het Parlement,

Hierbij sturen wij u graag namens vele vrouwenorganisaties van Nederland een brief over de kwestie rondom het Kamerlid dhr. Graus, en de overige aantijgingen die afgelopen week naar buiten kwamen over wat zich onder het dak van ons gezamenlijke huis van de democratie afspeelt.

We willen u in deze brief niet alleen aanspreken op uw verantwoordelijkheid jegens alle medewerkers en leden van het Parlement, maar ook richting de samenleving als geheel. Seksueel grensoverschrijdend gedrag en geweld komt overal voor. Daarom zal de politiek ook moeten zorgen voor een adequate aanpak van geweld tegen vrouwen en seksueel geweld in onze maatschappij.

Door deze vorm van geweld niet langer te accepteren binnen het Parlement kan een belangrijke bijdrage worden geleverd aan het tegengaan van geweld tegen vrouwen in alle onderdelen van het publieke en openbare leven. Een actieve opstelling waarbij passende maatregelen worden genomen geeft het belangrijke signaal dat (seksueel) grensoverschrijdend gedrag nooit kan worden geaccepteerd, hetgeen impact kan hebben ver voorbij de Tweede Kamer en bovendien kan dienen als voorbeeld voor de samenleving als geheel.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED] (06 [REDACTED])

Altijd op de hoogte van onze laatste rechtszaken? Schrijf je [hier](#) in voor onze nieuwsbrief.

www.clara-wichmann.nl

Disclaimer - De informatie verzonden met dit e-mailbericht is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde(n) en kan persoonlijke of vertrouwelijke informatie bevatten, beschermd door een beroepsgeheim. Gebruik van deze informatie door anderen dan de geadresseerde(n) en gebruik door hen die niet gerechtigd zijn van deze informatie kennis te nemen, is verboden. Indien u niet de geadresseerde bent of niet gerechtigd bent tot kennisneming, is openbaarmaking, vermenigvuldiging, verspreiding en / of verstrekking van deze informatie aan derden niet toegestaan en wordt u verzocht dit bericht terug te sturen en het origineel te vernietigen.

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Agenda Presidium

vergaderdatum 11 december 2019

vergaderlocatie Eerste Commissiekamer **09.00 - 11.00h**

email presidium@tweedekamer.nl

Nr.	Agendapunt	Status 1	Bijlage	Behandeling	Blz.
-----	------------	-------------	---------	-------------	------

4.1.1

1

A: Openbaar actief (actie Stafdienst Communicatie)

B: Openbaar passief (publicatie op besluitenlijst met evt. link naar achterliggend stuk)

C: Vertrouwelijk (in ieder geval besluiten m.b.t. personen en besluiten m.b.t. veiligheid)

Nr.	Agendapunt	Status ¹	Bijlage	Behandeling	Blz.
-----	------------	---------------------	---------	-------------	------

4.1.1

--	--	--	--	--	--

---

² Brieven en conceptantwoorden zijn ter inzage bij het secretariaat van het Presidium

Verslag Presidium

vergaderdatum 27 november 2019

deelnemers Voorzitter, mevrouw Tellegen, mevrouw Bergkamp, de heer Van der Lee (tot 10 uur), de heer Nijboer (tot 10 uur), de heer Van Raak, mevrouw Van Toorenburg (tot 10 uur), [REDACTED] mevrouw [REDACTED] (stafbureau)
afwezig de heer Bosma, de heer Voordewind

Verslag Presidiumvergadering 27 november 2019

4.1.1

4. Constitutioneel

4.1 Toezicht integriteit Kamerleden

De Voorzitter geeft een toelichting op de notitie waarin voorgesteld wordt een onafhankelijk adviseur integriteit te benoemen en tevens een gedragscode en een regeling advies en toezicht integriteit aan de Kamer voor te leggen. De voorstellen zijn deels al eerder in het Presidium aan de orde geweest en ook behandeld tijdens de Raming 2020. De voorgestelde regeling om toezicht en handhaving van de integriteitsregels te versterken is twee keer besproken met de indieners van de motie die om deze versterking hebben gevraagd. De heer [REDACTED], één van de opstellers van de regeling, is aanwezig om vragen te beantwoorden. De heer Van Raak merkt op dat er twee soorten moraal zijn, hoog en laag. Gedrag kan afgedwongen worden via regels of goed gedrag is geïnternaliseerd. Regels zullen nooit voldoen. De uitwerking van de voorliggende integriteitsregels vloeien voort uit Greco-rapportages. Greco komt in landen waar andere standaarden gelden met betrekking tot moraal. Deze analyse wordt door het Presidium gedeeld. De regeling advies en toezicht integriteit roept bij een aantal leden nog vragen op, met name omdat niet voorzien is in een beroepsmogelijkheid. Het Presidium ziet hier voor zichzelf geen rol weggelegd, maar wil nader onderzocht hebben of er ruimte ingebouwd kan worden voor hoger beroep. Het Presidium besluit per 1 januari 2020 mevrouw J.E. Biesheuvel te benoemen tot onafhankelijk adviseur integriteit. Zij kan Kamerleden op verzoek vertrouwelijk adviseren over de geldende integriteitsregels. Om de kenbaarheid van de integriteitsregels te verhogen wordt een gedragscode leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal aan de Kamer ter vaststelling voorgelegd.

4.1.1

Besluitenlijst Presidiumvergadering 27 november (ter publicatie)

- Het Presidium besluit per 1 januari 2020 mevrouw J.E. Biesheuvel te benoemen tot onafhankelijk adviseur integriteit.
- Het Presidium besluit de Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal ter vaststelling voor te leggen aan de Kamer.

4.1.1

CONCEPT

Actiepuntenlijst Presidium opgesteld d.d. 27 november 2019

Versie: 81

	Datum verg	Actie	Verantwoordelijk	Uitv.	Termijn
4.1.1					
5.	23-01-2019	Werkplan en jaarverslag vertrouwenspersonen	■	HR	Voorjaar 2019

4.1.1

From Presidium <presidium@tweedekamer.nl>

Subject **Digitiaal dossier presidiumvergadering 11 december 2019**

To Arib K. <K.Arib@tweedekamer.nl>, "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>, Bosma M. <M.Bosma@tweedekamer.nl>, "Lee van der T." <t.vdlee@tweedekamer.nl>, "Nijboer, H." <h.nijboer@tweedekamer.nl>, "Raak van [REDACTED] ak@tweedekamer.nl", [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Tellegen, O." <o.tellegen@tweedekamer.nl>, Toorenburg van M.M. <m.vtoorenburg@tweedekamer.nl>, Voordewind J.S. <j.voordewind@tweedekamer.nl>

Date December 5, 2019 at 3:32:54 PM CET

Geachte Presidiumleden

Bijgaand stuur ik u het digitale vergaderdossier voor de Presidiumvergadering van **11 december 2019**.

4.1.1

De onderwerpen op de agenda van het digitale dossier zijn aanklikbaar, waardoor u in het document naar de bijbehorende bijlage springt. Dit geldt niet voor agendapunten waar een C achter staat. Deze zitten alleen in het papieren dossier.

d.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA, Den Haag

T +(31)6 [REDACTED] [REDACTED] tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Agenda Presidium

vergaderdatum 6 februari 2019

vergaderlocatie Eerste Commissiekamer 09.30-11.00h

email presidium@tweedekamer.nl

Nr.	Agendapunt	Status ₁	Bijlage	Behandeling	Blz.
4.1.1					

4.1.1

1

A: Openbaar actief (actie Stafdienst Communicatie)

B: Openbaar passief (publicatie op besluitenlijst met evt. link naar achterliggend stuk)

C: Vertrouwelijk (in ieder geval besluiten m.b.t. personen en besluiten m.b.t. veiligheid)

Nr.	Agendapunt	Status ¹	Bijlage	Behandeling	Blz.
4.1.1					

---

² Brieven en conceptantwoorden zijn ter inzage bij het secretariaat Presidium

Verslag Presidium

vergaderdatum 23 januari 2019

deelnemers Voorzitter, mevrouw Tellegen (tot 10.30 uur), de heer Bosma, mevrouw Bergkamp, de heer Van der Lee, de heer Nijboer, mevrouw Van Toorenburg (vanaf 9.45 uur), de heer Voordewind, [REDACTED], mevrouw [REDACTED] (stafbureau))

afwezig de heer Van Raak (met kennisgeving)

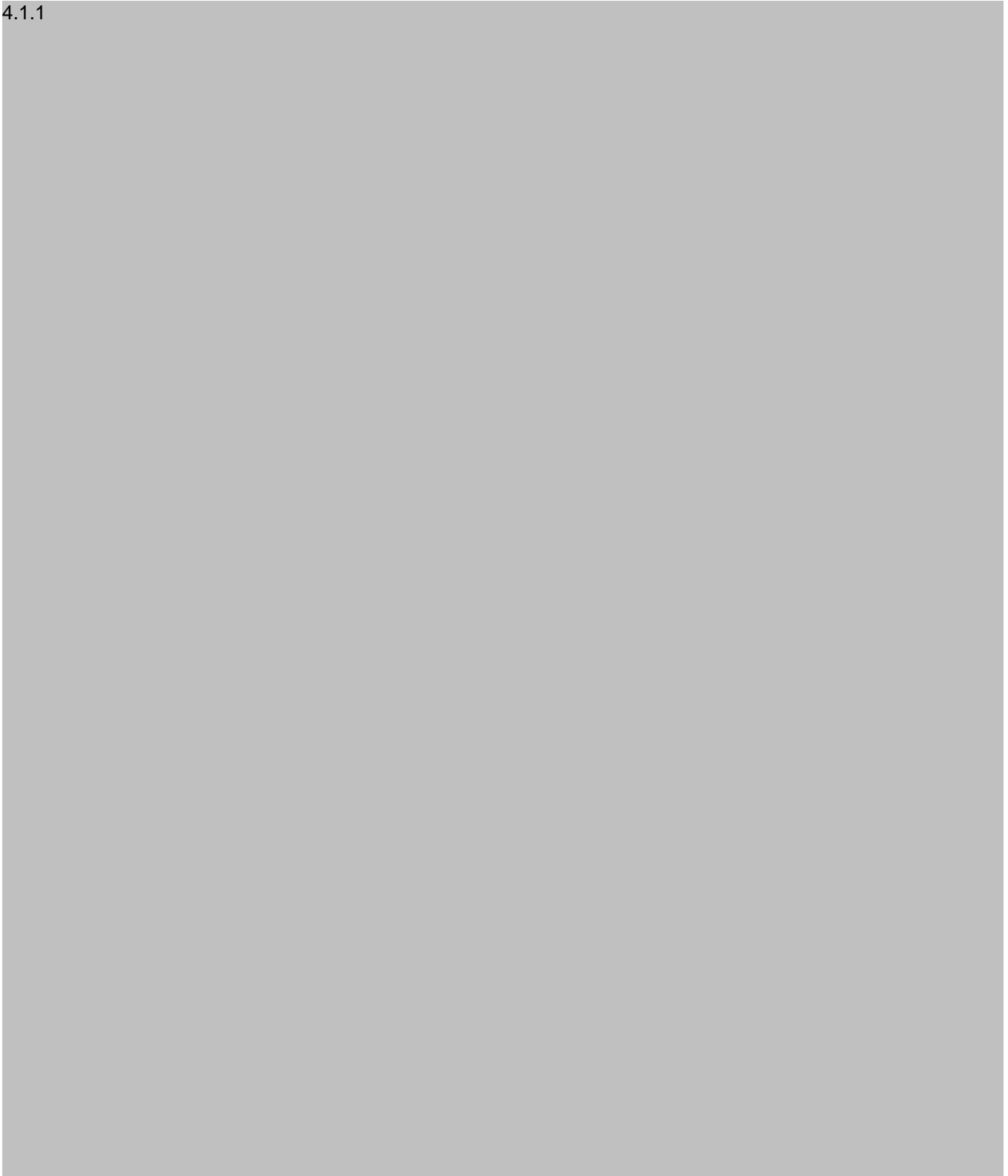
Verslag Presidiumvergadering 23 januari 2019

4.1.1

4.1.1

4.1.1

5. Actualisatie

5.1 Plan van aanpak werkbelevingsonderzoek

Het Presidium bespreekt het plan van aanpak dat is opgesteld naar aanleiding van het gehouden werkbelevingsonderzoek. Er worden vragen gesteld over de rol van de externe vertrouwenspersoon, het tijdpad waarin het plan wordt uitgewerkt en verhouding tussen de politieke en ambtelijke organisatie. De Voorzitter vindt het belangrijk dat duidelijk naar voren komt wat de medewerkers aan de genoemde actiepunten hebben. De plannen moeten concreter worden. Het MT neemt de opmerkingen vanuit het Presidium mee bij de verdere uitwerking. Het plan van aanpak komt terug op de agenda van het Presidium.

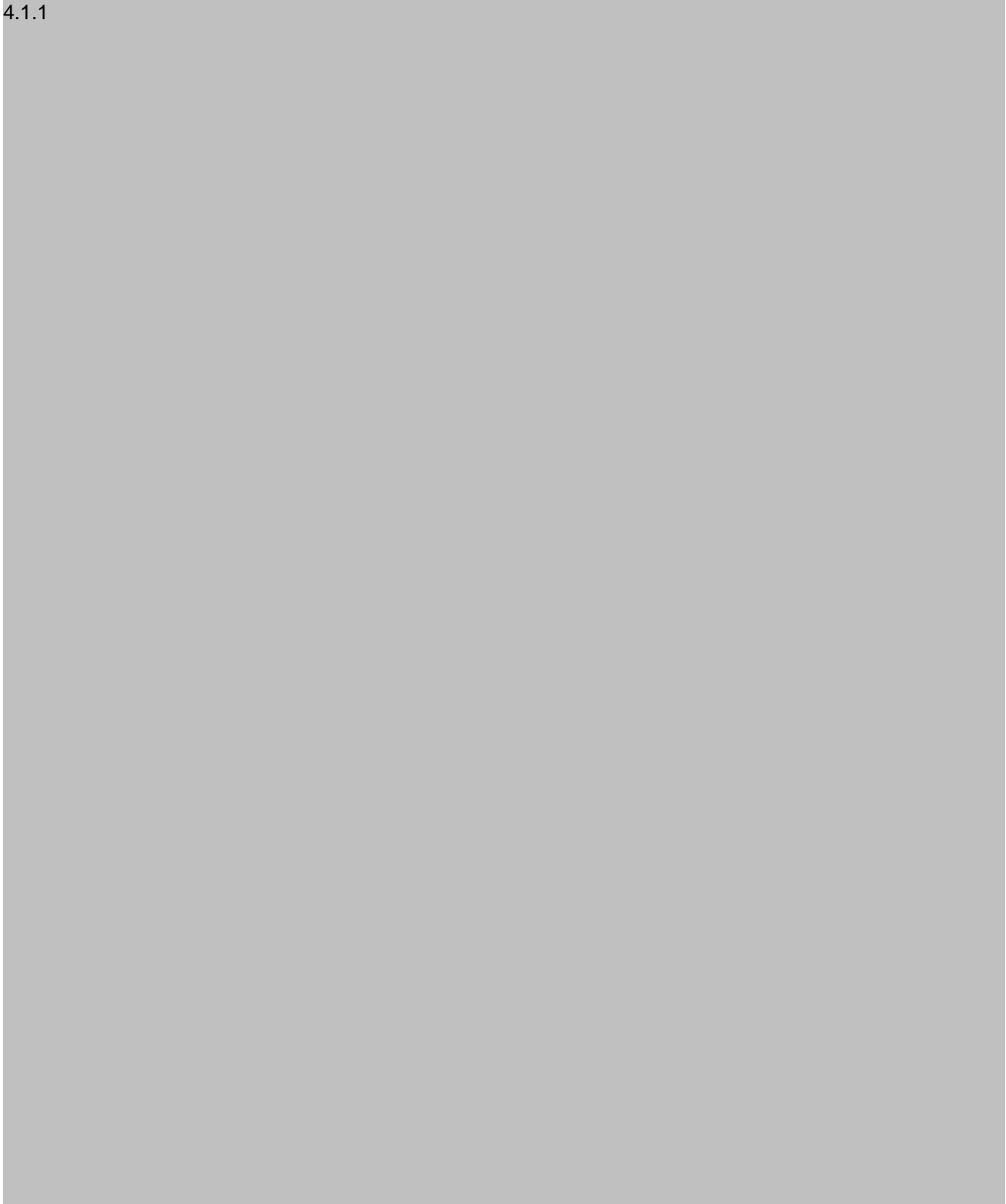
5.2 Actualisering organisatie vertrouwenspersonen

Het Presidium stelt de voorstellen gedaan ter actualisering van de organisatie rond de vertrouwenspersonen vast. Opgemerkt wordt dat er goede stappen gezet worden. De Voorzitter wijst erop dat de organisatie terughoudend moet zijn met het terugbrengen van het aantal vertrouwenspersonen van zes naar vier. Zowel het werkplan als de jaarverslagen van de vertrouwenspersonen worden regulier op de agenda van het Presidium geagendeerd. De notitie zal ook besproken worden met de ambtelijk secretarissen.

4.1.1

4.1.1

4.1.1

CONFIDENTIAL

Actiepuntenlijst Presidium opgesteld d.d. 23 januari 2019

Versie: 66

	Datum verg	Actie	Verantwoordelijk	Uitv.	Uiterste datum	StavaZa
4.1.1						
11.	28-11-2018	Uitwerken aanbevelingen rapportage werkgroep Integriteit leden Tweede K				Januari 2019
4.1.1						
14.	23-01-2019	Plan van Aanpak Werkbelevingsonderzoek		HR		n.t.b.
15.	23-01-2019	Werkplan en jaarverslag vertrouwenspersonen		HR		Voorjaar 2019
4.1.1						

Afgehandeld Presidium 23 januari 2019

4.1.1

3	~~12-12-2018~~	~~Plan van aanpak werkbelevingsonderzoek~~	Griffier	HR		Januari 2019
---	-----------------------	---	----------	----	--	--------------

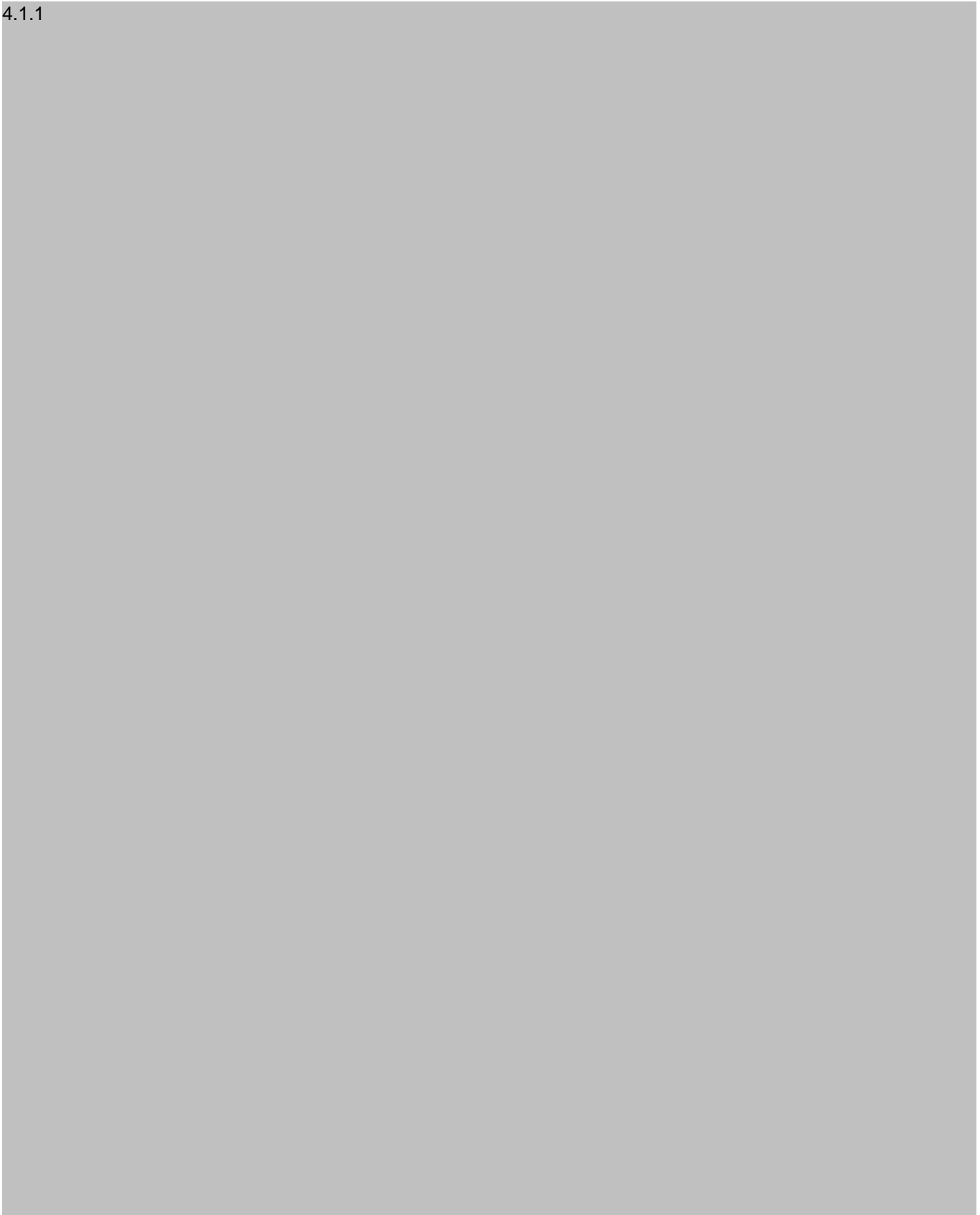

4.1.1

4.1.1

4.1.1

4.1.1

2

- A. openbaar actief (actie Stafdienst Communicatie)
- B. openbaar passief (publicatie op besluitenlijst met evt. link naar achterliggend stuk)
- C. vertrouwelijk (in ieder geval besluiten m.b.t. personen en besluiten m.b.t. veiligheid)

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

4.1.1

From Presidium <presidium@tweedekamer.nl>

Subject **Dossier presidiumvergadering 6 februari 2019**

To [redacted]@tweedekamer.nl, [redacted]@tweedekamer.nl, "Ouwehand E." <e.ouwehand@tweedekamer.nl>, "secretariaat voorzitter" <[redacted]@tweedekamer.nl>, "Voordewind J.S." <j.voordewind@tweedekamer.nl>, [redacted]@tweedekamer.nl, [redacted]@tweedekamer.nl, [redacted]@tweedekamer.nl, [redacted]@tweedekamer.nl, "Tellegen, O." <o.tellegen@tweedekamer.nl>, [redacted]@tweedekamer.nl, [redacted]@tweedekamer.nl, "Raak van A.A.G.M." <r.vraak@tweedekamer.nl>, "Lee van der T." <t.vdlee@tweedekamer.nl>, [redacted]@tweedekamer.nl, "Nijboer, H." <h.nijboer@tweedekamer.nl>, [redacted]@tweedekamer.nl, [redacted]@tweedekamer.nl, [redacted]@tweedekamer.nl, "Kuzu, T." <t.kuzu@tweedekamer.nl>, [redacted]@tweedekamer.nl, [redacted]@tweedekamer.nl, [redacted]@tweedekamer.nl, [redacted]@tweedekamer.nl, [redacted]@tweedekamer.nl, "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>, "Bosma M." <M.Bosma@tweedekamer.nl>, "Brenk van C." <c.vbrenk@tweedekamer.nl>, "Bisschop, R." <r.bisschop@tweedekamer.nl>, "Arib K." <K.Arib@tweedekamer.nl>, "Baudet, T." <t.baudet@tweedekamer.nl>

Date January 31, 2019 at 3:51:04 PM CET

Geachte (plv.) leden van het Presidium,

Bijgaand stuur ik u het vergaderdossier voor de Presidiumvergadering van **6 februari 2019**.

De onderwerpen op de agenda zijn aanklikbaar, waardoor u in het document naar het betreffende onderwerp springt. Dit geldt niet voor agendapunten waar een C achter staat. Deze zijn alleen aan de Presidiumleden gezonden.

Wilt u alle Presidiumstukken vertrouwelijk behandelen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA, Den Haag

T +(31)6 [redacted] | [redacted]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

From Presidium <presidium@tweedekamer.nl>

Subject **Brief aan mevrouw Simons**

To "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>, "Kuik, A." <a.kuik@tweedekamer.nl>, "Lee, T. van der" <t.vdlee@tweedekamer.nl>, "Tellegen, O." <o.tellegen@tweedekamer.nl>, "Nispen, M. van" <m.vnispen@tweedekamer.nl>, "Nijboer, H." <h.nijboer@tweedekamer.nl>, "Wassenberg, F." <f.wassenberg@tweedekamer.nl>, "Meenen, P. van" <p.vmeenen@tweedekamer.nl>, "Bosma, M. (Martin)" <M.Bosma@tweedekamer.nl>

Date December 10, 2021 at 6:25:16 PM CET

Geachte Presidiumleden,

Dank voor uw reacties.

Bijgaand treft u de definitieve versie van de brief aan die zo dadelijk naar mevrouw Simons wordt gestuurd.

Vriendelijke groet,

██████████

From Presidium <presidium@tweedekamer.nl>

Subject **Dossier presidium 3 februari 2021**

To [redacted] er.nl, "Bisschop, R." <r.bisschop@tweedekamer.nl>, [redacted]
[redacted] in@tweedekamer.nl, [redacted] h.greeven@tweedekamer.nl, [redacted]
<[redacted]@tweedekamer.nl>, "J [redacted] mer.nl", [redacted] <[redacted]weedekamer.nl>,
[redacted]@tweedekamer.nl, [redacted]@tweedekamer.nl, "Krol, H."
<h.krol@tweedekamer.nl>, "Krol [redacted]weedekamer.nl", "Kuzu, T." <t.kuzu@tweedekamer.nl>,
[redacted]@tweedekamer.nl, [redacted]@tweedekamer.nl, [redacted]."
[redacted]@tweedekamer.nl, [redacted]@tweedekamer.nl, "Oosterhuis, H."
[redacted]huis@tweedekamer.nl, [redacted] <G.JP.vOtterloo@tw [redacted]
<[redacted]t@tweedekamer.nl>, [redacted]@tweedekamer.nl, [redacted]
[redacted].nl>, secretariaat.voor [redacted]weedekamer.nl, [redacted]
<[redacted]@tweedekamer.nl>, [redacted]@tweed [redacted]
[redacted]weedekamer.nl, "Wassenberg, F." <f.wassenberg@tweedekamer.nl> [redacted]
<[redacted]@tweedekamer.nl>

Date January 28, 2021 at 6:07:23 PM CET

Geachte plv. Presidiumleden en ambtelijk secretarissen,

Hierbij ontvangt u het dossier voor de Presidiumvergadering van 3 februari 2021.
De onderwerpen op de agenda zijn aanklikbaar waardoor u de betreffende bijlage kunt lezen.
De stukken waar een C achter staat zijn alleen aan de Presidiumleden gestuurd.

Wilt u het dossier vertrouwelijk behandelen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]
Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)70-318 [redacted] | E [redacted]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Agenda Presidium

vergaderdatum 12 december 2018

vergaderlocatie Eerste Commissiekamer 09.30-11.00h

email presidium@tweedekamer.nl

Nr.	Agendapunt	Status ¹	Bijlage	Behandeling	Blz.
-----	------------	---------------------	---------	-------------	------

4.1.1

5.1	Opvolging werkbelevingsonderzoek	B	2018-159	Ter informatie	27
-----	-------------------------------------	---	----------	----------------	----

1

4.1.1 e

B: Openbaar passief (publicatie op besluitenlijst met evt. link naar achterliggend stuk)

4.1.1

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Verslag Presidium

vergaderdatum 28 november 2018

deelnemers Voorzitter, mevrouw Tellegen, de heer Bosma, mevrouw Bergkamp, de heer Van der Lee, de heer Nijboer, de heer Van, mevrouw Van Toorenburg, de heer Voordewind, [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED]

Verslag Presidiumvergadering 28 november 2018

4.1.1

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

4. Constitutioneel

4.1 Rapportage werkgroep 'Integriteit leden Tweede Kamer'

De Voorzitter van de werkgroep Integriteit leden van de Tweede Kamer, de heer F. van Oosten, geeft een toelichting op het rapport dat de werkgroep heeft uitgebracht over de bestaande integriteitsbepalingen in het licht van de aanbevelingen van de GRECO. De werkgroep doet vier aanbevelingen aan het Presidium; het vaststellen van een leidraad, het versterken van het model van de vertrouwenspersoon, het jaarlijks uitbrengen van een geanonimiseerd jaarverslag en het bespreken van de rol van de Kamervoorzitter en het Presidium in het kader van integriteitsvraagstukken. De huidige vertrouwenspersoon, waar leden terecht kunnen voor advies, is de afgelopen jaren niet geconsulteerd. De Presidiumleden kunnen zich in grote lijnen vinden in de eerste drie aanbevelingen. Er zijn wel vragen over het nut van een jaarverslag omdat er weinig tot geen meldingen zijn. De vierde aanbeveling over de rol van de Kamervoorzitter en het Presidium wordt op dit moment niet als wenselijk gezien. Het Presidium besluit om de aanbevelingen één tot en met drie verder uit te werken. Dit voorstel komt in januari terug in het Presidium.

Naar aanleiding van het rapport van de werkgroep constateren de Presidiumleden dat wetgeving rond ambtsmisdrijven nog steeds op zich laat wachten. De Voorzitter zal contact opnemen met de ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie en Veiligheid.

4.1.1

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

4.1.1

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

4.1.1

CONCEPT

Actiepuntenlijst Presidium opgesteld d.d. 28 november

Versie: 64

4.1.1

15.	28-11-2018	Uitwerken aanbevelingen rapportage werkgroep Integriteit leden Tweede Kamer	████████	████████		Januari 2019
-----	------------	---	----------	----------	--	--------------

OPLEGNOTITIE PRESIDIUM

Titel/onderwerp:

Opvolging van het onderzoek naar ongewenste omgangsvormen en werkbeleving bij de Tweede Kamer

Opgesteld door:

[REDACTED]

1. Inleiding

Op 31 oktober is het Presidium geïnformeerd over de resultaten uit het werkbelevingsonderzoek (WBO), met een apart onderdeel ongewenste omgangsvormen, dat onder de medewerkers is gehouden tussen 10 en 30 september. De respons was met 74% bijzonder hoog. Daarna hebben alle medewerkers binnen de diensten een rapport en presentatie gehad over de eigen resultaten. Per dienst vinden momenteel bijeenkomsten plaats met medewerkers waarin gekozen wordt met welke actiepunten deze dienst in 2019 aan de slag gaat. De opvolging van deze actiepunten is onderwerp van gesprek tussen MT lid en diensthoofd in de voortgangsgesprekken.

2. Gekozen thema's

Het concept plan van aanpak (in bijlage 0.1 versie) richt zich op de opvolging van het *organisatiebrede* rapport: het MT heeft een concept plan van aanpak opgesteld dat in december concreter gemaakt wordt met de diensthoofden. Besluitvorming op het plan in het MT wordt beoogd in januari 2019. Er zijn 6 belangrijke thema's gekozen, waar aan gewerkt zal worden. Hieronder worden de thema's en eigenaren benoemd, alsmede het kwartaal (Q) waarin de acties opvolging zullen krijgen.

Thema	Eigenaar	Periode
4.1.1	[REDACTED]	[REDACTED]
3. Sociale veiligheid	Management Team (MT)	Q1-Q2
4.1.1	[REDACTED]	[REDACTED]
6. Ongewenste omgangsvormen	Stafdienst HR	Q1-Q2

Hieronder volgen per thema een definitie en de belangrijkste uitkomsten van het onderzoek.

4.1.1

3. Sociale veiligheid

Van alle respondenten geeft 18% aan dat het veilig is om een risico te nemen op het werk en 29% geeft aan dat fouten maken negatieve persoonlijke consequenties kan hebben. In de open vraag geven 39 respondenten aan dat een positieve cultuur met meer vertrouwen en minder angst de organisatie verder zal helpen. Het gaat om elkaar aanspreken op taken en verantwoordelijkheden en open durven zijn.

4.1.1

4.1.1

6. **Onderwerpen Ongewenste omgangsvormen**

- Gerichte preventieve aandacht voor omgangsvormen onder collega's in met name de directies B&I en HR&F.
- Verhogen tevredenheid opvolging van melding of klacht: 40%-100% van de melders in het onderzoek was ontevreden met de reactie op hun melding bij leidinggevende, vertrouwenspersoon, bedrijfsarts of bedrijfsmaatschappelijk werk.
- Bekendheid met beleid:
  - 128 medewerkers hebben aangegeven **voorlichting te willen over gedragscodes, regelgeving, rechten en plichten**
  - 120 medewerkers hebben aangegeven wel **training** te willen om **feedback** te geven c.q. je uit te spreken over zaken.
  - 178 medewerkers kennen de **klachtencommissie** niet maar zouden daar wel heen gaan indien nodig.

3. **Aanpak**

De thema's worden op verschillende manieren van acties voorzien, zoals hieronder benoemd.

- **Kennis/informatie**: de kennis kan worden verhoogd over hoe zaken geregeld zijn binnen de Tweede Kamer, de informatiestromen die beschikbaar zijn en worden ingezet, of beleid moeten worden aangepast of geformuleerd.
- **Vaardigheden/gedrag**: verschillende tools kunnen worden ingezet voor gedragsverandering en ontwikkelen van vaardigheden, denk aan het voorbeeldgedrag van leidinggevenden, inzetten van trainingen en opleidingen.
- **Heldere rollen/taken/functies**: helderheid over taken en verantwoordelijkheden van Presidium en MT, tussen leidinggevenden en medewerkers en/of tussen ambtelijke

organisaties en fracties, tussen (project) opdrachtgevers en -nemers komt de samenwerking of interne "klant-leveranciersverhoudingen" ten goede. Helderheid over taakverdeling, overlegstructuren, mandateringen, besluitvormingsprocessen en mate van invloed.

- **Leiderschapsmanifest:** wordt opgesteld door MT en Diensthoofden en beschrijft de leidende principes van waaruit zij handelen en willen (samen)werken. Het manifest duidt ook de organisatiecultuur, de leiderschapsvisie en op welke manier men aanspreekbaar is.

4. Verantwoording

In de reguliere managementrapportages (tertiaal) zullen de eigenaren van het thema aan Presidium en MT een terugkoppeling geven over de voortgang van het onderwerp.

5. Formulering te nemen besluit

N.v.t.

6. Status besluit

Passief openbaar.

Plan van aanpak opvolging werkbelevingsonderzoek 2018

Opgesteld door Stafdienst HR, dd. 03december 2018.

Inhoud

1. Inleiding	2
2. Tijdspad.....	2
3. Verbinden, versterken en vertrouwen	2
4. Interventies en activiteiten in 2019.....	3
4.1.1	
4.3 <i>Sociale veiligheid</i>	4
4.1.1	
4.6 <i>Onderwerpen Ongewenste omgangsvormen</i>	6

CONCEPT

1. Inleiding

In september 2018 is het Werkbelevingsonderzoek (WBO) uitgevoerd onder ambtenaren van de Tweede Kamer. De respons was met 74% bijzonder hoog.

Dit plan van aanpak gaat over de opvolging op **organisatieniveau**. In december wordt dit plan concreter gemaakt met de diensthoofden en in januari 2019 wordt in het MT besloten op dit plan.

Op verschillende niveaus zal het WBO opvolging krijgen in de organisatie:

- Op **diensniveau** zijn alle Diensthoofden in gesprek met hun medewerkers over de belangrijkste speerpunten voor de eigen dienst. Samen met medewerkers wordt ook op het niveau van de eigen dienst bepaald waaraan gewerkt zal worden. Deze speerpunten zullen worden gerapporteerd in de marap-gesprekken tussen MT en Diensthoofd.
- Op **organisatieniveau** zal gewerkt worden aan 6 thema's die naar voren komen uit het organisatierapport die in dit plan van aanpak verder worden uitgewerkt. Hieronder worden de thema's en eigenaren benoemd, evenals het kwartaal (Q) waarin de acties opvolging zullen krijgen.

Thema	Eigenaar	Periode
4.1.1		
3. Sociale veiligheid	Het MT	Q1-Q2
4.1.1		
6. Ongewenste omgangsvormen	Stafdienst HR	Q1-Q2

2. Tijdsfad

5 nov	MT: keuze belangrijkste onderwerpen WBO 2018 & akkoord op aanpak
16 nov	Diensthoofden+MT: werksessie met uitwerking plan van aanpak per onderwerp
17-27 nov	HR: uitwerking in plan
28 nov	Opleveren Presidium + MT notities
3 dec	MT: bespreking plan van aanpak
12 dec	Presidium: bespreken plan van aanpak
Jan	opnemen in jaarplannen
2019	opnemen in marap

3. Verbinden, versterken en vertrouwen

Het MT en de Diensthoofden hebben in een teamsessie van 1 oktober 2018 besproken de 3 V's van verbinden, versterken en vertrouwen als kernwaarden te benoemen voor de organisatie.

Vanuit deze kernwaarden wordt ook de opvolging van het WBO vormgegeven, **waarbij het thema vertrouwen extra focus zal krijgen**.

Verbinden: samen(werken), interesse, betrokkenheid bij elkaar, (persoonlijk) contact, relatie.

Versterken: uitspreken/tegenspreken/'een mening hebben', elkaar helpen/steunen, ontwikkelen, fouten maken, feedback(cultuur), ruimte, stevigheid, durf, lef, kracht.

Vertrouwen: veilig, loyaal, fouten maken (mag), zelfvertrouwen.

4. Interventies en activiteiten in 2019

Aan elk van de 6 thema's die zijn gedestilleerd uit de WBO-resultaten wordt langs dezelfde 4 invalshoeken gewerkt. Dit zijn de invalshoeken kennis/informatie, vaardigheden/gedrag, heldere rollen/taken/functies en het leiderschapsmanifest.

- **Kennis/informatie:** de kennis kan worden verhoogd over hoe zaken geregeld zijn binnen de Tweede Kamer, de informatiestromen die beschikbaar zijn en worden ingezet, of beleid moeten worden aangepast of geformuleerd.
- **Vaardigheden/gedrag:** verschillende tools kunnen worden ingezet voor gedragsverandering en ontwikkelen van vaardigheden, denk aan het voorbeeldgedrag van leidinggevenden, inzetten van trainingen en opleidingen.
- **Heldere rollen/taken/functies:** helderheid over taken en verantwoordelijkheden van Presidium en MT, tussen leidinggevenden en medewerkers en/of tussen ambtelijke organisaties en fracties, tussen (project) opdrachtgevers en -nemers, komt de samenwerking of interne "klant-leveranciersverhoudingen" ten goede. Helderheid over taakverdeling, overlegstructuren, mandateringen, besluitvormingsprocessen en mate van invloed.
- **Leiderschapsmanifest:** wordt opgesteld door MT en Diensthoofden en beschrijft de leidende principes van waaruit zij handelen en willen (samen)werken. Het manifest duidt ook de organisatiecultuur, de leiderschapsvisie en op welke manier men aanspreekbaar is.

Hieronder volgen een (1) definitie per thema, (2) de belangrijkste uitkomsten van het onderzoek en (3) de eigenaren en interventies in 2019.

4.1.1

4.3 Sociale veiligheid

Eigenaar: het MT

Periode: Q1-Q2

Van alle respondenten geeft 18% aan dat het veilig is om een risico te nemen op het werk en 29% geeft aan dat fouten maken negatieve persoonlijke consequenties kan hebben. In de open vraag geven 39 respondenten aan dat een positieve cultuur met meer vertrouwen en minder angst de organisatie verder zal helpen. Het gaat om elkaar aanspreken op taken en verantwoordelijkheden en open durven zijn.

Uit de werksessie zijn deze actiepunten naar voren gekomen:

- Manager als hitteschild: de lijn volgen en hier afspraken over maken tussen Diensthoofden en MT.
- Voorbeeldfunctie Leidinggevenden, MT en Diensthoofden
- Vanuit de politiek medewerkers rechtstreeks aanspreken/feedbackgeven en niet gaan klagen via Voorzitter/Presidium. Open rechtstreeks contact!

Leiderschapsmanifest	Kennis/informatie	Vaardigheden/gedrag
<ul style="list-style-type: none"> • Afspraken over rollen, taken, verantwoordelijkheden en besluitvorming maken • Duiding van organisatiecultuur • Leiderschapsprincipes benoemen en hoe je daarop aanspreekbaar bent 	<ul style="list-style-type: none"> • Vast onderwerp in bila MT en Diensthoofden • Communiceren aan medewerkers van heldere rollen/taken/funcities en leiderschapsmanifest 	<ul style="list-style-type: none"> • Onderwerp van intervisie voor Diensthoofden: hoe gaat het in de praktijk • Opnemen in leiderschapsontwikkeling heisessies van Diensthoofden (1 dagdeel) • Training 'fouten maken mag' aanbieden

4.6 Onderwerpen Ongewenste omgangsvormen

Eigenaar: Hoofd HR

Periode: Q1-Q2

- Gerichte preventieve aandacht voor omgangsvormen onder collega's in met name de directies B&I en HR&F.
- Verhogen tevredenheid opvolging van melding of klacht: 40%-100% van de melders in het onderzoek was ontevreden met de reactie op hun melding bij leidinggevende, vertrouwenspersoon, bedrijfsarts of bedrijfsmaatschappelijk werk.
- Bekendheid met beleid:
  - 128 medewerkers hebben aangegeven **voorlichting te willen over gedragscodes, regelgeving, rechten en plichten**
  - 120 medewerkers hebben aangegeven wel **training** te willen om **feedback** te geven c.q. je uit te spreken over zaken.
  - 178 medewerkers kennen de **klachtencommissie** niet maar zouden daar wel heen gaan indien nodig.

Uit de werksessie zijn deze actiepunten naar voren gekomen:

- Hulp vanuit HR: voorlichting en begeleiding op casuïstiek voor Diensthoofden/leidinggevenden (tussen urgent en niet urgent)
- Intervisie met Diensthoofden

Kennis/informatie	Vaardigheden/gedrag
<ul style="list-style-type: none"> • Bekendheid met beleid verhogen door voorlichting aan te bieden aan medewerkers • Klachtencommissie zichtbaar te maken. • Leidinggevenden gericht voorlichten over procedures en beleid, in overleggen en online • Codes herzien en versimpelen • Plein 2 opschonen en vernieuwen 	<ul style="list-style-type: none"> • Gerichte <u>preventieve aandacht</u> voor omgangsvormen onder collega's in met name de directies B&I en HR&F. • Training feedback aan te bieden (zie punt 4). • Intervisie opzetten met Diensthoofden • Training voor leidinggevenden over gespreksvoering en casuïstiek aanbieden

From Presidium <presidium@tweedekamer.nl>

Subject **Dossier Presidiumvergadering 12 december 2018**

To Arib K. <K.Arib@tweedekamer.nl>, "Baudet, T." <t.baudet@tweedekamer.nl>, "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>, "Bisschop, R." <r.bisschop@tweedekamer.nl>, Bosma M. <M.Bosma@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, "Kuzu, T." <t.kuzu@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, Lee van der T. <t.vdlee@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, "Nijboer, H." <h.nijboer@tweedekamer.nl>, Ouwehand E. <e.ouwehand@tweedekamer.nl>, "Raak van A.A.G.M." <r.vraak@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, secretariaat.voorzitter <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Tellegen, O." <o.tellegen@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl, Toorenborg van M.M. <m.vtoorenborg@tweedekamer.nl>, Voordewind J.S. <j.voordewind@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl

Date December 6, 2018 at 5:42:37 PM CET

Geachte (plv.) leden van het Presidium,

Bijgaand stuur ik u het vergaderdossier voor de Presidiumvergadering van **12 december 2018**.

De onderwerpen op de agenda zijn aanklikbaar, waardoor u in het document naar het betreffende onderwerp springt. Dit geldt niet voor agendapunten waar een C achter staat. Deze zijn alleen aan de Presidiumleden gezonden.

Wilt u alle Presidiumstukken vertrouwelijk behandelen.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA, Den Haag

T +(31)6 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Agenda Presidium

vergaderdatum 10 april 2019

vergaderlocatie Eerste Commissiekamer 09.30-11.00h

email [REDACTED]@tweedekamer.nl

Nr.	Agendapunt	Status ₁	Bijlage	Behandeling	Blz.
-----	------------	---------------------	---------	-------------	------

4.1.1

1

A: Openbaar actief (actie Stafdienst Communicatie)

B: Openbaar passief (publicatie op besluitenlijst met evt. link naar achterliggend stuk)

C: Vertrouwelijk (in ieder geval besluiten m.b.t. personen en besluiten m.b.t. veiligheid)

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Verslag Presidium

vergaderdatum 27 maart 2019

deelnemers Voorzitter, mevrouw Tellegen, mevrouw Bergkamp, de heer Bosma, de heer Van der Lee, de heer Nijboer (tot 10.15 uur), de heer Van Raak, mevrouw Van Toorenburg, mevrouw Ouwehand, [REDACTED], mevrouw [REDACTED] (stafbureau)

Verslag Presidiumvergadering 27 maart 2019

4.1.1

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

4.1.1

4. Constitutioneel

4.1 Voorstel i.v.m. aanbevelingen werkgroep "Integriteit Leden Tweede Kamer"

De Voorzitter licht toe dat zij het belangrijk vindt dat het parlement zijn verantwoordelijkheid neemt bij integriteitsvraagstukken. Zij stelt voor om de vier aanbevelingen van de werkgroep Van Oosten als uitgangspunt te nemen en die op twee punten verder aan te scherpen, nl. op het punt van toezicht en naleving van de integriteitsregels en door het instellen van een soort 'parlementaire ombudsfunctie'. Het Presidium waardeert de voorstellen maar vraagt zich af of de voorgestelde aanscherpingen rond sanctionering werken als het om integriteitskwesaties van Kamerleden gaat. Gewezen wordt op het parlementaire systeem waarbij verantwoording wordt afgelegd aan de kiezer. Het Presidium vindt het van belang dat er meer bekendheid wordt gegeven aan de vertrouwenspersoon. De Voorzitter wijst erop dat het wellicht helpt als er een persoon komt zonder politiek achtergrond en de term 'vertrouwenspersoon' gewijzigd wordt. Er kan ook voor twee personen gekozen worden om deze functie te vervullen. De Voorzitter bespreekt met de huidige vertrouwenspersoon een mogelijke verdere uitbouw van deze adviesfunctie. In het wijzigen van het Reglement van Orde door het opleggen van sancties bij het niet naleven van integriteitsregels zien de Presidiumleden weinig toegevoegde waarde. Het Presidium stemt in met een 'Leidraad leden van de Tweede Kamer der Staten Generaal' met als doel de kenbaarheid van de integriteitsregels te vergroten. Het Presidium is akkoord om de functie van de huidige vertrouwenspersoon te versterken en waar mogelijk te veranderen in de richting van een onafhankelijk adviseur. Het Presidium besluit dat er jaarlijks een geanonimiseerd jaarverslag moet worden uitgebracht door de vertrouwenspersoon.

4.1.1

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Besluitenlijst Presidiumvergadering 27 maart (ter publicatie)

4.1.1

- Het Presidium besluit de Tweede Kamer voor te stellen in te stemmen met de uitwerking van een 'Leidraad leden van de Tweede Kamer der Staten Generaal' met als doel de kenbaarheid van de integriteitsregels te vergroten en deze uitwerking in handen te stellen van de Commissie van de Werkwijze van de Tweede Kamer.
- Het Presidium besluit de Tweede Kamer voor te stellen de functie van de huidige vertrouwenspersoon te versterken en waar mogelijk te veranderen in de richting van een onafhankelijk adviseur en stelt verder voor om jaarlijks een geanonimiseerd jaarverslag uit te laten brengen door de vertrouwenspersoon.

Actiepuntenlijst Presidium opgesteld d.d. 27 maart 2019

Versie: 70

	Datum verg	Actie	Verantwoordelijk	Uitv.	Uiterste datum	StavaZa
--	------------	-------	------------------	-------	----------------	---------

4.1.1

10.	23-01-2019	Plan van Aanpak Werkbelevingsonderzoek		HR		n.t.b.
11.	23-01-2019	Werkplan en jaarverslag vertrouwenspersonen		HR		Voorjaar 2019

4.1.1

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Verslag Presidium

vergaderdatum 20 januari 2021

deelnemers Voorzitter, mevrouw Tellegen, de heer Bosma, mevrouw Bergkamp, de heer Nijboer, Mevrouw Van Toorenborg, de heer Van der Lee, [REDACTED]

Afwezig de heer Van Raak, de heer Voordewind

Verslag Presidiumvergadering 20 januari 2021

4.1.1

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

4.1.1

4.2 Werving leden College onderzoek Integriteit

De tekst van de profielschets van leden van het College onderzoek integriteit wordt op een paar punten aangepast. De advertentie verschijnt zaterdag 23 januari in drie landelijke kranten en wordt op een aantal (specialistische) websites geplaatst. De Voorzitter stelt voor om het voltallige Presidium deel te laten uitmaken van de selectiecommissie. De Collegeleden worden benoemd door de Tweede Kamer op voordracht van het Presidium.

4.1.1

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

5.2 Herzien meerjarenbeleidsplan integriteit 2020-2024

Het Presidium neemt kennis van het meerjarenbeleidsplan integriteit. In het plan zal expliciet benoemd worden dat het onderwerp integriteit op vaste momenten binnen de diverse diensten wordt besproken.

5.3 Gedragscode Integriteit ambtelijke organisatie

Het Presidium vindt het een goede zaak dat er een gedragscode integriteit is opgesteld speciaal voor de ambtelijke organisatie van de Tweede Kamer. Mochten er nog aanvullende opmerkingen zijn over de gedragscode dan kunnen deze de komende week nog worden verwerkt.

De heer Van der Lee merkt op dat het opschrijven van allerlei integriteitsthema's niet er zal ook actief mee geoefend moeten worden.

5.4 Herziene Klachtenregeling ongewenste omgangsvormen

Het Presidium stemt in met de klachtenregeling Ongewenste Omgangsvormen.

4.1.1

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Besluitenlijst Presidiumvergadering d.d. 20 januari 2021

- Het Presidium stemt in met de werving en selectie van een voorzitter en twee leden voor het College van onderzoek integriteit

4.1.1

- Het Presidium stemt in met de klachtenregeling Ongewenste Omgangsvormen

4.1.1

4.1.1

- **Werkbeleving en sociale veiligheid**

In 2020 is de gedragscode Integriteit ambtelijke organisatie geactualiseerd en is besloten tot een nieuwe opzet van de klachtencommissie ongewenste omgangsvormen. Ook is ingezet op het verstevigen van vaardigheden en kennis bij medewerkers om gewenst gedrag te vertonen en eigen regie te nemen op hun vitaliteit en bevologenheid.

In de vernieuwde aanpak gesprekscyclus is veel aandacht voor het nemen van eigen regie door de medewerker op zijn/haar ontwikkeling en werkbeleving. In dit kader is extra aandacht besteed aan loopbaan activiteiten. In 2021 worden workshops 'goed gesprek' voor medewerkers georganiseerd, waarin de medewerker leert regie te nemen in gesprekken met zijn/haar manager. Daarnaast komen er sessies voor leidinggevendenden over open cultuur en veilig gespreksklimaat.

In 2020 zou een tweede WBO plaatsvinden, maar met het oog op de huidige omstandigheden is ervoor gekozen om dat onderzoek uit te stellen tot 2021. Wel heeft in september een enquête plaats gevonden om te weten hoe de medewerkers deze periode beleven en hoe het met ze gaat. 407 ambtenaren hebben deze vragenlijst ingevuld; 63% gaf aan goed in zijn vel te zitten en 13% niet. De rapportage is binnen de diensten besproken en van opvolging voorzien. Eind februari 2021 zal een tweede meting plaats vinden.

4.1.1

4.1.1

- **Werkbeleving en sociale veiligheid**

In 2020 is de gedragscode Integriteit ambtelijke organisatie geactualiseerd en is besloten tot een nieuwe opzet van de klachtencommissie ongewenste omgangsvormen. Ook is ingezet op het verstevigen van vaardigheden en kennis bij medewerkers om gewenst gedrag te vertonen en eigen regie te nemen op hun vitaliteit en bevoegenheid.

In de vernieuwde aanpak gesprekscyclus is veel aandacht voor het nemen van eigen regie door de medewerker op zijn/haar ontwikkeling en werkbeleving. In dit kader is extra aandacht besteed aan loopbaan activiteiten. In 2021 worden workshops 'goed gesprek' voor medewerkers georganiseerd. Daarnaast komen er sessies voor leidinggevenden.

In 2020 zou een tweede WBO plaatsvinden, maar met het oog op de huidige omstandigheden is ervoor gekozen om dat onderzoek uit te stellen tot 2021. Wel heeft in september een enquête plaats gevonden om te weten hoe de medewerkers deze periode beleven en hoe het met ze gaat. De rapportage is binnen de diensten besproken en van opvolging voorzien. Eind februari 2021 zal een tweede meting plaatsvinden.

4.1.1

From Presidium <presidium@tweedekamer.nl>

Subject **Dossier presidiumvergadering 3 februari 2021**

To "Arib, K." <K.Arib@tweedekamer.nl>, "Tellegen, O." <o.tellegen@tweedekamer.nl>, "Lee, T. van der" <t.vdlee@tweedekamer.nl>, "Toorenborg, M.M. van" <m.vtoorenborg@tweedekamer.nl>, "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>, "Bosma, M." <M.Bosma@tweedekamer.nl>, "Nijboer, H." <h.nijboer@tweedekamer.nl>, "Voordewind, J.S." <j.voordewind@tweedekamer.nl>, "Raak, A.A.G.M. van" <r.vraak@tweedekamer.nl>

Date January 28, 2021 at 5:51:10 PM CET

Geachte leden van het Presidium,

Hierbij ontvangt u het dossier voor de Presidiumvergadering van 3 februari 2021.
De vergadering vindt plaats in de Den Uylzaal.

De onderwerpen op de agenda zijn aanklikbaar, waardoor u naar de bijbehorende bijlage springt.
Wilt u alle stukken vertrouwelijk behandelen.

Met vriendelijke groet,

██████████

██

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)70-318 ████████ | E ████████@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

From Presidium <presidium@tweedekamer.nl>

Subject **Dossier presidiumvergadering**

To "Baudet, T." <t.baudet@tweedekamer.nl>, "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>, "Bisschop, R." <r.bisschop@tweedekamer.nl>, Bosma M. <M.Bosma@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]." <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Kuzu, T." <t.kuzu@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, Lee van der T. <t.vdlee@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Nijboer, H." <h.nijboer@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, Ouwehand E. <e.ouwehand@tweedekamer.nl>, Raak van A.A.G.M. <r.vraak@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, secretariaat.voorzitter <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Tellegen, O." <o.tellegen@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, Toorenburg van M.M. <m.vtoorenburg@tweedekamer.nl>, Voordewind J.S. <j.voordewind@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Arib K." <K.Arib@tweedekamer.nl>

Date April 4, 2019 at 5:14:07 PM CEST

Geachte (plv.) leden van het Presidium,

Bijgaand stuur ik u het vergaderdossier voor de Presidiumvergadering van **10 april 2019**.

De onderwerpen op de agenda zijn aanklikbaar, waardoor u in het document naar het betreffende onderwerp springt. Dit geldt niet voor agendapunten waar een C achter staat. Deze zijn alleen aan de Presidiumleden gezonden.

Wilt u alle Presidiumstukken vertrouwelijk behandelen.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA, Den Haag

T +(31)6 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Concept **Agenda Presidium**

vergaderdatum 5 februari 2020

vergaderlocatie Eerste Commissiekamer 09.30-11.00h

email ██████████@tweedekamer.nl

Nr.	Agendapunt	Status 1	Bijlage	Behandeling	Blz.
[Redacted]					
3.1	Onafhankelijk adviseur integriteit			Kennismaking	
[Redacted]					

1

A: Openbaar actief (actie Stafdienst Communicatie)

B: Openbaar passief (publicatie op besluitenlijst met evt. link naar achterliggend stuk)

C: Vertrouwelijk (in ieder geval besluiten m.b.t. personen en besluiten m.b.t. veiligheid)

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

4.2 Integriteit Kamerleden/Motie Van der Molen (Kamerstuk 35 16, nr. 20)

De Tweede Kamer heeft een motie aangenomen naar aanleiding van het debat over de Raming 2020 waarin het Presidium is gevraagd een voorstel te doen voor versterking van toezicht en handhaving van de integriteitsregels. Het Presidium heeft uitvoering gegeven aan deze motie door een voorstel te laten uitwerken. Dit voorstel is een aantal keren besproken. Daarnaast is een aantal varianten ten aanzien van hoger beroep en het al dan niet opnemen van sancties bediscussieerd. Het Presidium besluit de voorliggende regeling toezicht en handhaving voor te leggen aan de Kamer en daarbij de genoemde varianten ter nadere overweging mee te geven. Het is aan de Kamer om een definitieve keuze te maken. De Gedragscode Integriteit Leden van de Tweede Kamer kan bij dit debat worden betrokken.

Agenda Presidium

vergaderdatum 6 april 2022 09.30 -10.30 uur

vergaderlocatie Dreeskamer

email [REDACTED]@tweedekamer.nl

Nr.	Agendapunt	Status 1	Bijlage	Behandeling	Blz.
1	Opening				
2	Verslag Presidiumvergadering 23 maart 2022			Ter vaststelling	5

Verslag Presidium

3.2 Jaarverslag adviseur integriteit

De adviseur integriteit heeft, conform haar opdracht, een geanonimiseerd jaarverslag uitgebracht over 2021. Er zijn dit jaar geen inhoudelijke dilemma's aan haar voorgelegd. De adviseur zal na het meireces uitgenodigd worden in het Presidium, waar haar gevraagd zal worden naar de werking van de Gedragscode en de rol die de adviseur inneemt in relatie tot het College. Het Presidium vindt het van belang dat de adviseur pro-actief voldoende wordt ondersteund. [REDACTED] geeft aan dat dit met haar besproken is en daar wordt ook op ingezet.

- Het Presidium neemt kennis van het jaarverslag van de adviseur integriteit en neemt de aanbeveling over om meer informatie te verschaffen aan de Kamerleden over de registers en het Reglement van Orde c.q. over de Gedragscode van de Tweede Kamer.

From Presidium <presidium@tweedekamer.nl>

Subject **Dossier presidiumvergadering 6 april 2022**

To "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>, "Kuik, A." <a.kuik@tweedekamer.nl>, "Wassenberg, F." <f.wassenberg@tweedekamer.nl>, "Lee, T. van der" <t.vdlee@tweedekamer.nl>, "Nijboer, H." <h.nijboer@tweedekamer.nl>, "Nispen, M. van" <m.vnispen@tweedekamer.nl>, "Belhaj, S." <s.belhaj@tweedekamer.nl>, "Bosma, M. (Martin)" <M.Bosma@tweedekamer.nl>, "Becker, B." <b.becker@tweedekamer.nl>

Date March 31, 2022 at 5:44:53 PM CEST

Geachte Presidiumleden,

Hierbij ontvangt u het dossier voor de Presidiumvergadering van woensdag 6 april 2022.

De onderwerpen op de agenda van het Presidiumdossier zijn aanklikbaar, waardoor u naar de bijbehorende bijlage springt. Wilt u de stukken vertrouwelijk behandelen.

De vergadering a.s. woensdag is een half uur korter dan gebruikelijk en eindigt om 10.30 uur in verband met de ontvangst van de president van India die een staatsbezoek brengt aan ons land.

Met vriendelijke groet,

██████████

██

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)70-318 ████████ | E ████████@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Verslag Presidium

vergaderdatum 29 september 2021

locatie Eerste Commissiekamer B67

deelnemers Voorzitter, mevrouw Tellegen, de heer Bosma, mevrouw Kuik, de heer Wassenberg, de heer Van Meenen, de heer Van Nispen, de heer Van der Lee (tot 11.15 uur), de heer Nijboer (tot 10.05 uur), ,)

Verslag Presidiumvergadering 29 september 2021

4.1.1

4. Kamerorganisatie

4.1.1

4.2 Werkbelevingsonderzoek 2021

Het [REDACTED], licht de uitkomsten van het werkbelevingsonderzoek 2021 toe. Er zijn veel verbeteringen ten opzichte van het vorige onderzoek in 2018, zoals toegenomen bevlogenheid onder medewerkers en minder burnoutklachten. Het onderzoek laat zien dat ongewenste omgangsvormen in de ambtelijke organisatie minder vaak voorkomen dan bij andere organisaties. Het Presidium bespreekt de ontevredenheid die blijkt uit het onderzoek over de afhandeling van klachten bij ongewenste omgangsvormen. Gevraagd wordt of dit onderzoek voldoende laat zien wat er leeft binnen de organisatie. [REDACTED] vertelt dat in het kwalitatieve onderzoek naar sociale veiligheid ook mensen worden benaderd die niet meer in de Kamer werken, om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen, waarbij ook de diepte wordt ingegaan. Het WBO laat verder zien dat met name diensthoofden zich zwaar belast voelen. Naar aanleiding van dit punt geeft de Voorzitter aan dat de werkdruk zowel politiek als ambtelijk hoog is. Er zijn de laatste tijd veel werkgroepen van start gegaan. De Commissie voor de Werkwijze heeft in zijn vergadering d.d. 28 september 2021 besloten een breed samengestelde werkgroep in te stellen om de motie Leijten/Arib uit te voeren. Dat vraagt zowel politieke als ambtelijke inzetbaarheid. Dit betekent dat de werkgroep Van Gent dit jaar niet meer van start gaat. Verder hebben medewerkers in het WBO aangegeven last te hebben van de onvoorspelbaarheid van de agenda/eindtijden van de vergaderingen. Er wordt op dit moment gewerkt aan een voorstel hoe om te gaan met de eindtijden. Over twee jaar wordt weer een werkbelevingsonderzoek gehouden.

4.1.1

From Presidium <presidium@tweedekamer.nl>

Subject **Dossier Presidiumvergadering 13 oktober 2021**

To [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED] tweedekamer.nl, [REDACTED],
 [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED] tweedekamer.nl, "[REDACTED]"
 [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]
 [REDACTED]" [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]
 <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]
 [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]"
 [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED] tweedekamer.nl>, secretariaat.voorzitter
 <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]"
 <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]"
 [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED] tweedekamer.nl>, [REDACTED]"
 <[REDACTED] tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]"
 <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]"
 <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Date October 7, 2021 at 5:59:49 PM CEST

Geachte ambtelijk secretarissen,

Bijgaand stuur ik u het vergaderdossier voor de Presidiumvergadering van 13 oktober 2021.
 De onderwerpen op de agenda zijn aanklikbaar, waardoor u in het document naar het betreffende onderwerp springt.

Wilt u alle Presidiumstukken vertrouwelijk behandelen.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)70-318 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Agenda Presidium

vergaderdatum 11 april 2018

vergaderlocatie Eerste Commissiekamer 09.30-11.00h

email [redacted]@tweedekamer.nl

4.1.1

5		Kamerorganisatie				
	5.1	Werkbelevingsonderzoek Tweede Kamer	A	2018-037	Ter besluitvorming	11

4.1.1

1

A: Openbaar actief (actie Stafdienst Communicatie)

B: Openbaar passief (publicatie op besluitenlijst met evt. link naar achterliggend stuk)

C: Vertrouwelijk (in ieder geval besluiten m.b.t. personen en besluiten m.b.t. veiligheid)

Actiepuntenlijst Presidium opgesteld d.d. 28 maart 2018

Versie: 54

	Datum verg	Actie	Verantwoordelijk	Uitv.	Uiterste datum	StavaZa
4.1.1						
	2.	24-01-2018	Werkbelevingsonderzoek	Vz/dBI	P&O	Start voor zomer 2018
4.1.1						
	10.	14-03-2018	Jaarverslag vertrouwenspersonen	dBI	P&O	April/mei 2018
4.1.1						
4.1.1						
4.1.1						

OPLEGNOTITIE PRESIDIUM

Titel/onderwerp:

Onderzoek sociale veiligheid bij de Tweede Kamer

Opgesteld door:

Voorzitter, ■■■, P&O.

1. Aard van de bespreking:

Ter besluitvorming

2. Beknopte samenvatting:

Bevlogen en betrokken medewerkers zijn onmisbaar voor de Tweede Kamer. Zij zijn immers de basis voor excellente dienstverlening. De Tweede Kamer wil een wendbare en lerende organisatie zijn en een aantrekkelijk werkgever. Het werkklimaat en de sociale veiligheid zijn daarom in de Ramingsbrief 2019 als een belangrijk speerpunt voor 2018 en 2019 benoemd. De maatschappelijke discussie over seksuele intimidatie en ongewenste omgangsvormen (#metoo) versterkt deze prioriteitstelling.

Om adequaat te kunnen interveniëren op het sociale werkklimaat binnen de Kamerorganisatie, is een onafhankelijk, wetenschappelijk valide en anoniem onderzoek essentieel om een goed beeld te verkrijgen van de huidige situatie (nulmeting). Dit onderzoek wordt in samenwerking met een onderzoeksbureau voorbereid en uitgevoerd onder alle medewerkers van de Tweede Kamer.

Het onderzoek

Het Presidium wordt gevraagd akkoord te geven op het doen van een onderzoek naar het-sociale werkklimaat en de fracties te verzoeken mee te werken aan dit onderzoek.

De resultaten

De Tweede Kamer (als werkgever) en de fracties (afzonderlijke werkgevers) zijn zelf eigenaar van de resultaten die in de groepsrapportage beschikbaar worden gesteld. Een gezamenlijke Hoofdrapportage (totaal overzicht en uitsplitsing "ambtelijk" en "politiek") geeft de mogelijkheid tot organisatie breed leren en ontwikkelen, en het samen binnen de Tweede Kamer creëren van een veilig sociaal klimaat. Het gaat hier alleen om het opnemen van de gemiddelde groepscores in de Hoofdrapportage. De groepsrapportages

van de dienst/fractie blijven in eigen bezit van de betreffende werkgever. Er zijn twee voorbeeldrapportages toegevoegd.

De inzichten in (causale) verbanden uit het onderzoek, maken het mogelijk gericht te interveniëren. De bijgevoegde notitie geeft zicht op de planning van de activiteiten, communicatie, wijze van betrokkenheid van management en OR en de beoogde borging van het onderzoek.

Anonimiteit

De persoonsgegevens zijn uitsluitend toegankelijk voor medewerkers van het onderzoeksbureau in het kader van de uitvoering van het onderzoek. De antwoorden van de deelnemers op de vragenlijsten worden **nooit** aan de werkgever verstrekt. Alleen als een respons is behaald van **minimaal 7 respondenten** wordt er een groepsrapportage beschikbaar gesteld middels een geaggregeerde rapportage op basis van gemiddelde scores. De individuele antwoorden op de vragenlijsten zijn daarom nooit herleidbaar tot op persoonsniveau.

3. Formulering te nemen besluit

Beslispunt

Het Presidium wordt gevraagd:

- Akkoord te gaan met het doen van een onderzoek naar het sociaal werkklimaat
- De fracties te verzoeken om zich bij dit onderzoek aan te sluiten, eventueel beperkt tot ongewenste seksuele omgangsvormen.
- De fracties te verzoeken akkoord te gaan met het opnemen van de groepsrapportages in een hoofdrapportage op kamerbreed-niveau.

4. Status besluit

Openbaar actief

Sociale veiligheid bij de Tweede Kamer

Inzet van een onderzoek naar de werkbeleving

Aanleiding

Bevlogen en betrokken medewerkers zijn onmisbaar voor de Tweede Kamer. Zij zijn immers de basis voor excellente dienstverlening. De Tweede Kamer wil een wendbare en lerende organisatie zijn en een aantrekkelijk werkgever. Het werkklimaat en de sociale veiligheid zijn daarom in de Ramingsbrief 2019 als een belangrijk speerpunt voor 2018 en 2019 benoemd. De maatschappelijke discussie over seksuele intimidatie en ongewenste omgangsvormen (#metoo) versterkt deze prioriteitstelling. Om adequaat te kunnen interveniëren op het sociale werkklimaat binnen de Kamerorganisatie, is een onafhankelijk, wetenschappelijk valide en anoniem onderzoek essentieel om een goed beeld te verkrijgen van de huidige situatie (nulmeting). Dit onderzoek wordt in samenwerking met een onderzoeksbureau voorbereid en uitgevoerd onder alle medewerkers van de Tweede Kamer (ambtelijk en politiek).

De inzichten in (causale) verbanden uit dit onderzoek, maken het mogelijk gericht te interveniëren. De bijgevoegde notitie geeft zicht op de planning van de activiteiten, communicatie, wijze van betrokkenheid van management en OR en de beoogde borging van het onderzoek.

Wettelijk kader

Het onderzoek zal, naast vragen over ongewenste seksuele omgangsvormen, ook vragen bevatten over andere vormen van uitsluiting die het sociaal klimaat negatief kunnen beïnvloeden, zoals pesten, discriminatie, etc. De Arbowet schrijft namelijk voor dat iedere werkgever beleid moet vaststellen en voeren ter voorkoming van psychosociale arbeidsbelasting (PSA). Hieronder vallen agressie en geweld, arbeidsdiscriminatie, pesten, seksuele intimidatie en werkdruk.

De werkgever dient de risico's op het vlak van PSA, gezondheid en veiligheid (dus ook fysieke veiligheidsaspecten) in kaart te brengen middels een Risico Inventarisatie & Evaluatie (RI&E). De onderzoeksresultaten m.b.t. PSA aspecten zullen ook gebruikt worden om de huidige RI&E (uit 2013) te actualiseren.

Het onderzoek

De scope

De scope van het onderzoek betreft alle medewerkers van Tweede Kamerorganisatie. Dat betekent dat de medewerkers vanuit de ambtelijke (kamerambtenaren) en politieke (Kamerleden en fractiemedewerkers) organisatie worden uitgenodigd deel te nemen. Stagiaires nemen ook deel aan het onderzoek. Externe inhuur, zoals uitzendkrachten, zullen in principe niet deelnemen, maar kunnen desgewenst toegevoegd worden.

De inhoud: 2 mogelijkheden

Met een onderzoeksbureau wordt een **basisvragenlijst** (variant 1) voorbereid van ongeveer 40 vragen die betrekking hebben op alle aspecten binnen het psychosociaal klimaat (PSA), waaronder seksuele intimidatie, werkdruk, agressie, geweld, discriminatie en pesten. Invulling van deze vragenlijst duurt 5-10 minuten.

Optioneel kan dit onderzoek, eventueel per dienst/fractie, worden **uitgebreid** met ongeveer 40 vragen (totaal 80). Deze gaan over overige thema's die vallen onder werkbeleving (variant 2), waaronder aspecten zoals ontwikkelmogelijkheden, welzijn, mate van invloed, samenwerking, resultaatgerichtheid en leiderschap worden gemeten. Beïnvloeding van deze baan- en organisatieaspecten leiden tot een beter werkklimaat en hoger werkplezier. Hierin zullen ongewenste omgangsvormen minder goed gedijen, ontstaat een betere binding met de organisatie, lager verzuim, hogere productiviteit en meer bevlogenheid. Het geeft inzicht in problemen en

successen van de Kamerorganisatie én manieren om hieraan (verbeter)acties te koppelen. Een totaalonderzoek biedt de extra mogelijkheid tot een benchmark met vergelijkbare organisaties. Invulling van deze uitgebreidere vragenlijst duurt ongeveer 15 tot 20 minuten.

In de samenwerking met het onderzoeksbureau is de omgang met persoonsgegevens een belangrijk thema: zij moeten aantoonbaar persoonsgegevens, onderzoeksresultaten en overige informatie van klanten en respondenten op adequate wijze beveiligen, zowel in technische zin als organisatorisch. De fracties en de Tweede Kamer leveren de eigen lijsten met deelnemersgegevens zelf rechtstreeks aan bij het onderzoeksbureau.

De rapportages

De Tweede Kamer (als werkgever) en de fracties (afzonderlijke werkgevers) zijn zelf eigenaar van de resultaten die in de groepsrapportage beschikbaar worden gesteld. Aan hen zal worden gevraagd toestemming te verlenen om deel uit te maken van de Hoofdrapportages, desgewenst op afzonderlijk ambtelijk, politiek en totaalniveau. Een gezamenlijke Hoofdrapportage geeft de mogelijkheid tot organisatie breed leren en ontwikkelen, en het samen binnen de Tweede Kamer creëren van een veilig sociaal klimaat. Het gaat hier alleen om het opnemen van de gemiddelde groepsscores in de Hoofdrapportages. De groepsrapportages van de dienst/fractie blijven in eigen bezit van de betreffende werkgever. Er zijn twee voorbeeldrapportages toegevoegd (wordt nog nader bepaald)

Anonimiteit en privacy gegevens

Anonimiteit

De persoonsgegevens zijn uitsluitend toegankelijk voor medewerkers van het onderzoeksbureau in het kader van de uitvoering van het onderzoek. De antwoorden van de deelnemers op de vragenlijsten worden nooit aan de werkgever verstrekt. De werkgever ontvangt alleen gemiddelde scores per vraag die betrekking hebben op de dienst/de fractie middels een geaggregeerde rapportage.

Alleen als een respons is behaald van **minimaal 7 respondenten** wordt er een groepsrapportage beschikbaar gesteld. De individuele antwoorden op de vragenlijsten zijn daarom nooit herleidbaar tot op persoonsniveau.

Bijvoorbeeld: een dienst of fractie bestaat uit 15 personen. Zij kunnen een eigen rapportage ontvangen wanneer minimaal 7 personen de vragenlijst hebben ingevuld.

Beveiliging gegevens

Personalia en demografische gegevens worden door de Tweede Kamer en fracties via een beveiligd Extranet rechtstreeks bij het onderzoeksbureau aangeleverd. Alle gegevens worden versleuteld alvorens te worden opgeslagen of verzonden.

AVG

Het generieke doel van het onderzoek is het genereren van rapportages om inzicht te krijgen in de werkbeleving in de organisatie teneinde hier als organisatie op te kunnen acteren. Werkgevers hebben er in het algemeen belang bij om te weten wat er onder hun medewerkers leeft. Dit vloeit voort uit de wens om de kwaliteit van het management te verbeteren ('goed werkgeverschap') en in het verlengde daarvan de prestaties van de organisaties te optimaliseren. Daarom heeft de werkgever een gerechtvaardigd belang bij het stellen van de vragen en het verzamelen van antwoorden (zie artikel 6 lid 1 sub f Algemene Verordening Gegevensbescherming).

Communicatie

De aandacht voor sociale veiligheid van medewerkers vraagt om gedegen en zorgvuldige in- en externe communicatie. De **interne communicatie** geeft aandacht aan het doel en opzet van het onderzoek. Gezien de gevoeligheid van het onderwerp, besteden we intensief aandacht aan de anonimiteitswaarborging en hoe de Kamerorganisatie met de resultaten zal omgaan.

De **externe communicatie** geeft aandacht aan een balans tussen vertrouwelijke en openbare informatie met betrekking tot het onderzoek. Aangezien het onderwerp ‘sociale veiligheid op de werkvloer’ (#metoo beweging) op een brede maatschappelijke interesse kan rekenen, is een heldere en duidelijke strategie voor de externe communicatie noodzakelijk. Vooraf wordt bepaald en vastgesteld hoe wordt omgegaan met de uitkomsten en wie daar beschikking over hebben of krijgen. Het gaat dan zowel om procesinformatie (wanneer wordt het uitgevoerd, wie zijn deelnemers) als om de inhoudelijke resultaten.

In samenwerking met de Stafdienst Communicatie wordt een communicatieplan opgesteld, met aandacht voor zowel de interne als externe component.

Rol MT, Voorzitter en Presidium

Het MT, de Voorzitter en het Presidium hebben een belangrijke rol bij het duiden van **het belang** van het onderzoek. Het is belangrijk dat zij duidelijk uitdragen *dat* er een onderzoek komt, *waarom* dat er komt en *hoe* dat opgepakt wordt. Goede informatievoorziening, de mogelijkheid om mee te denken, vragen te stellen en input te leveren dragen bij aan de kwaliteit van het proces. Gezien de nog op te bouwen ervaring met het instrument “sociale veiligheid/ werkbelevingsonderzoek” is een investering in betrokkenheid en begeleiding van alle betrokkenen uit de politieke en ambtelijke organisatie van belang.

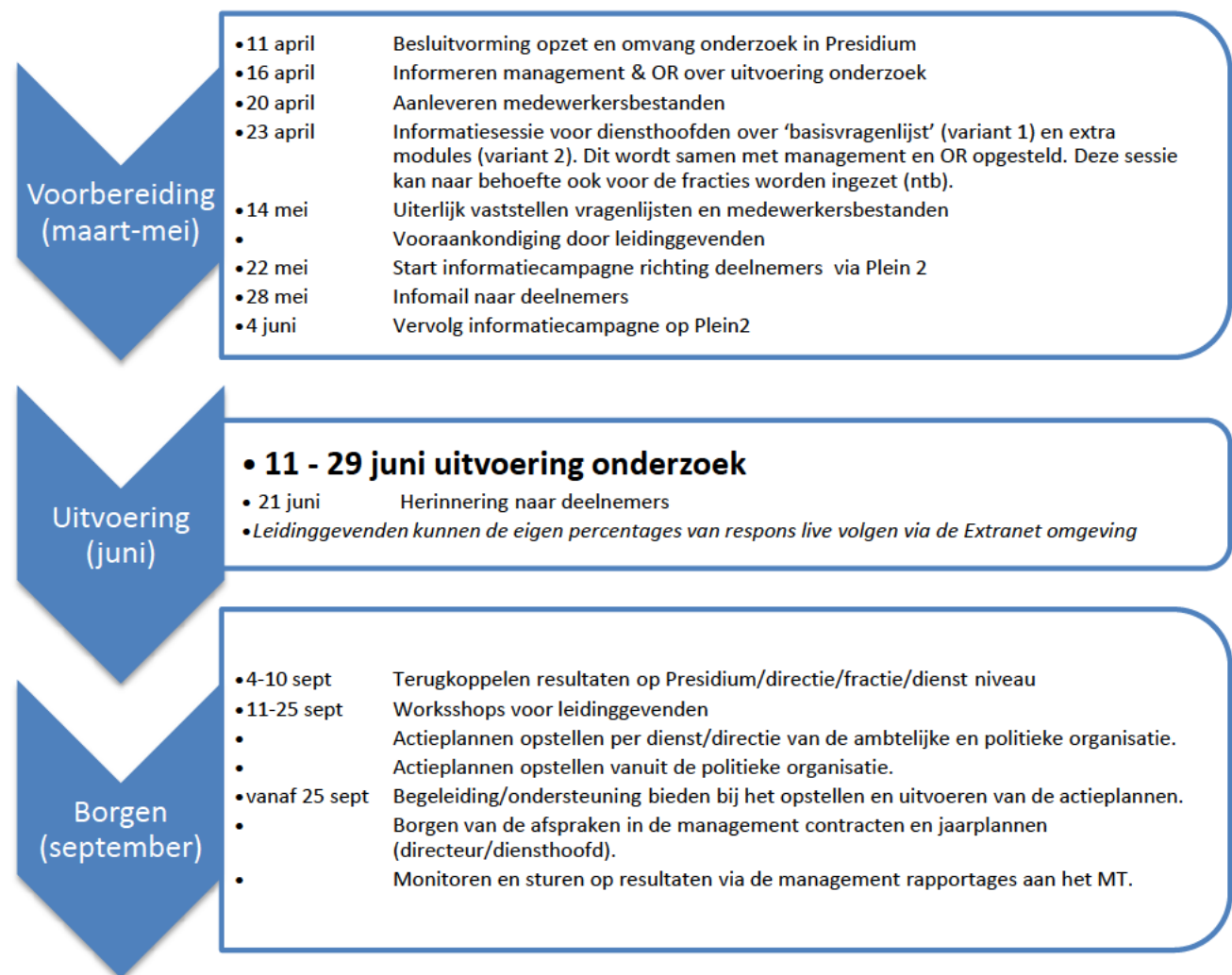
De **opvolging** van het onderzoek in acties en aandacht is een belangrijke succesfactor voor de inzet van een dergelijk instrument. Manager en medewerker zullen gezamenlijk actief met de resultaten aan de slag moeten gaan. Daarom investeren we in het leren interpreteren van de resultaten en omzetten naar (verbeter)acties middels het aanbieden van workshops.

De Ondernemingsraad zal worden geïnformeerd en worden betrokken het onderzoek.

Onderzoeksbureau

De definitieve keus voor een onderzoeksbureau is op dit moment nog niet gemaakt doch met 1 bureau is het gesprek in een vergevorderd stadium.

Planning

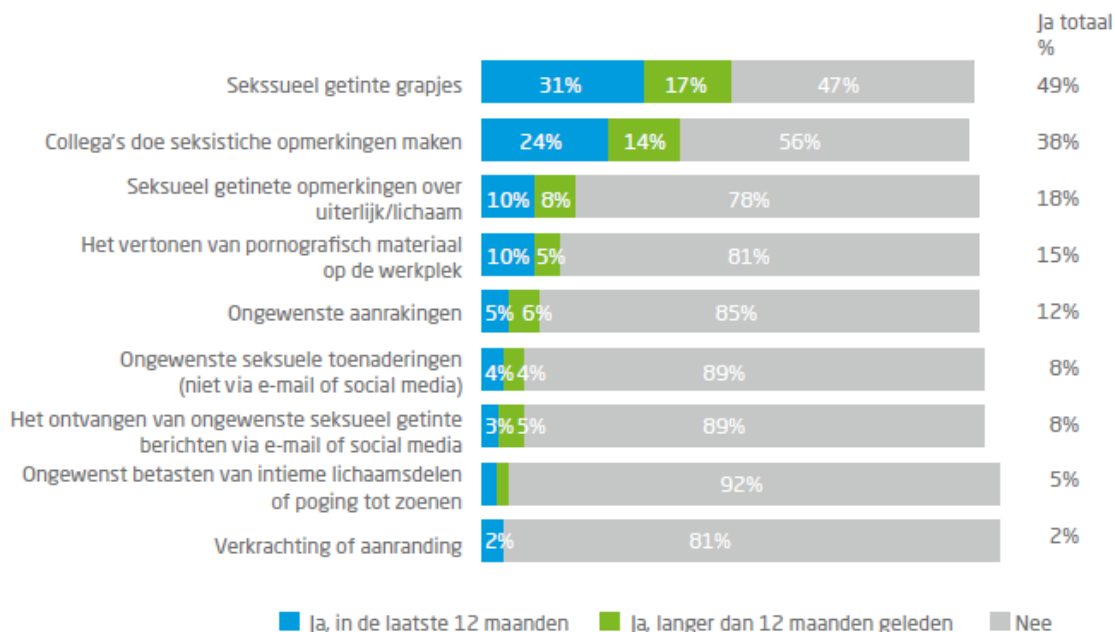
Onderdeel van een breder programma

Naast het houden van een werkbelevingsonderzoek zijn er andere manieren om de sociale veiligheid van werknemers te vergroten. Zo komt er extra aandacht voor de positie van vertrouwenspersonen binnen de Tweede Kamerorganisatie. Op die manier moet de drempel voor het melden van eventueel ongewenst gedrag zo laag mogelijk zijn. Daarom wordt er geïnvesteerd in de versterking van kennis en toegankelijkheid van vertrouwenspersonen. Ook krijgen medewerkers (opfris)trainingen op het gebied van omgangsvormen en integriteit. Bovendien komt er een communicatiecampagne over thema's rondom sociale veiligheid. De focus daarin ligt op het (beter) informeren van Kamerbewoners over de verschillende procedures en protocollen die betrekking hebben op sociale veiligheid. Het gaat dan onder meer om communicatie over het beleid met betrekking tot ongewenste intimiteiten, de Gedragscode Integriteit, de meldings- en klachtenprocedure en de aangestelde vertrouwenspersonen.

Voorbeeld van rapportage Variant 1 PSA klimaat¹

HEB JE OOIIT EEN VAN DE VOLGENDE VORMEN VAN SEKSUELE INTIMIDATIE MEEGEMAAKT TIJDENS JE WERK?

(basis: allen, n = 512)

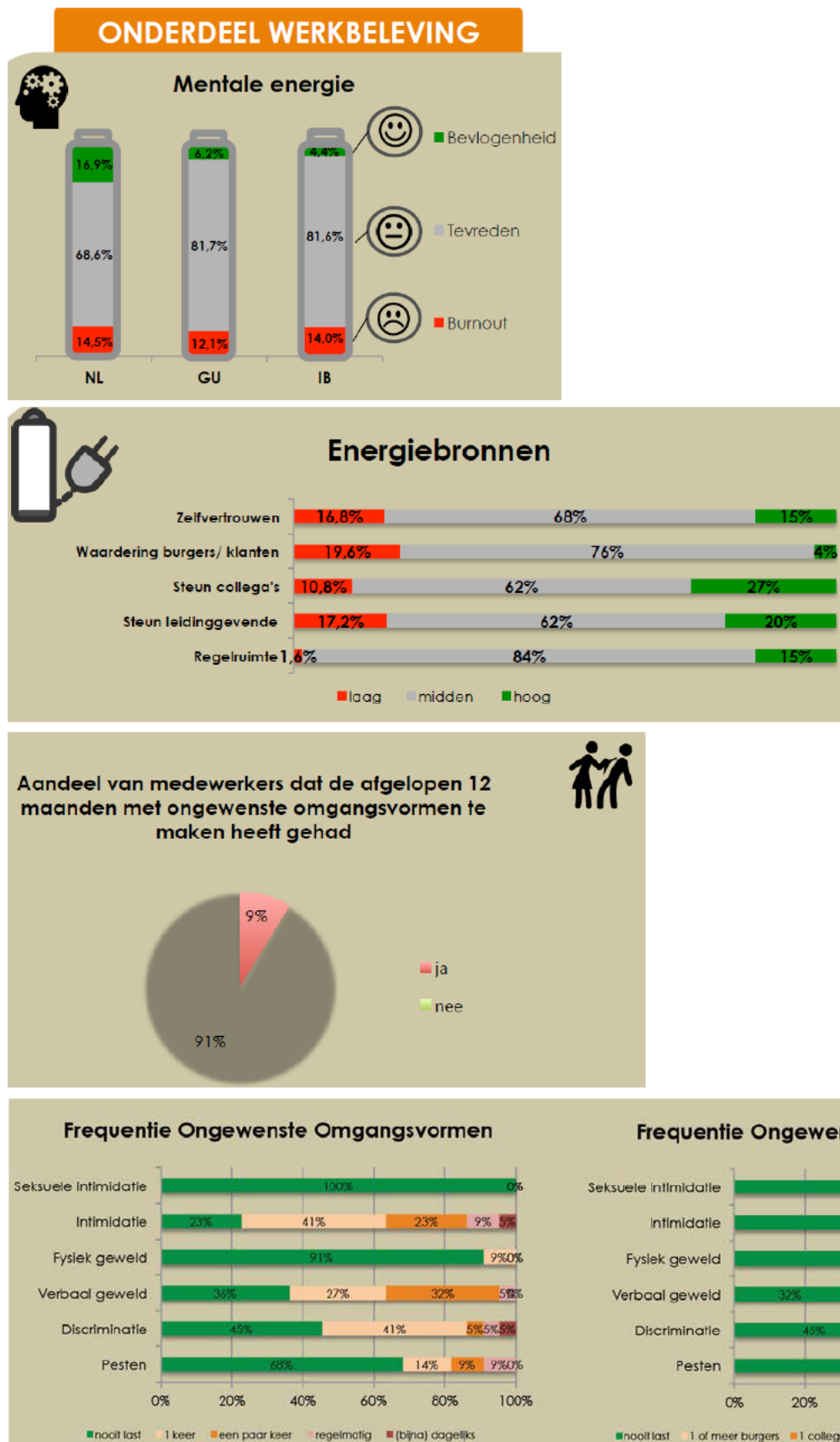

RESULTATEN ONDERZOEK

- 74% van de intimidatie vindt plaats op het werk zelf in plaats van bijvoorbeeld de kerstborrel. In de sector zorg en welzijn meldt 26% dat de intimidatie plaats vindt bij een patiënt of klant thuis.
- Voor een derde van alle slachtoffers had de intimidatie gevolgen. De meerderheid van hen vermijdt bepaalde plaatsen. Wanneer bij de vraag naar de gevolgen van intimidatie de categorie 'grapjes' wordt weggelaten, heeft maar liefst 51% van de slachtoffers last van de intimidatie.

¹ Uit de factsheet *Seksuele Intimidatie*, een onderzoek door FNV i.s.m. Totta Research, november 2017. (taalfoutjes in de afbeelding niet te wijzigen)

Voorbeeld van rapportage Variant 2 Werkbelevingsonderzoek² (maatwerkrapportage)

² Uit een voorbeeldrapportage, verstrekt door Triple i Human Capital. Maatwerk wordt in overleg met opdrachtgever geleverd naar wens en behoefte.

From Presidium <[redacted]@tweedekamer.nl>

Subject **Dossier Presidiumvergadering 11 april 2018**

To Presidium [redacted] idium@tweedekamer.nl>, "Baudet, T." [redacted] tweedekamer.nl>, "Bisschop, R." <[redacted] hop@tweedekamer.nl>, "Bosma M." <M.Bos [redacted] mer.nl>, "Grashoff, R." <[redacted] ff@tweedekamer.nl>, Nispen van [redacted] spen@tweedekamer.nl>, Ouwehand E. [redacted] nd@tweedekamer.nl>, Pechtold A. [redacted] d@tweedekamer.nl>, "Raak van A.A.G.M." [redacted] tweedekamer.nl>, secretariaat.voorz [redacted] retariaat.voorzitter@tweedekamer.nl>, Thieme M.L. <[redacted] tweedekamer.nl>, Voordewind J.S. <j.voorde [redacted] nl>, Voortman L. <l.voo [redacted] dekamer.nl>, Arib K. <K.Arib@tweed [redacted] , Brenk van C. <c.vbrenk@tweedekamer.nl>, "[redacted] O." <o.tellegen@tweedekamer.nl>, [redacted] t B. <b.vtwout@tweedekamer.nl>, Toorenborg van M.M. <[redacted] renburg@tweedekamer.nl>, "Dijksma, [redacted] ma@tweedekamer.nl>, Kuiken A.H. <[redacted] @tweedekamer.nl>, Agema M. < [redacted] tweedekamer.nl>, "Bergkamp, V." <[redacted] p@tweedekamer.nl>, "Kuzu, T." <t. [redacted] edekamer.nl>

Date April 5, 2018 at 4:27:39 PM CEST

Geachte leden van het Presidium,

Bijgaand stuur ik u het vergaderdossier voor de Presidiumvergadering van **11 april 2018**.

De onderwerpen op de agenda zijn aanklikbaar, waardoor u in het document naar het betreffende onderwerp springt.

Wilt u alle Presidiumstukken vertrouwelijk behandelen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
[redacted]
Postbus 20018, 2500 E Haag
T +(31)6 [redacted] | E [redacted] @tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

From Presidium <presidium@tweedekamer.nl>

Subject **dossier presidiumvergadering 11 december 2019**

To [redacted] tweedekamer.nl>, [redacted] tweedekamer.nl>, [redacted]
[redacted]@tweedekamer.nl>, [redacted]@tweedekamer.nl>, [redacted]
[redacted]@tweedekamer.nl>, "Wassenberg, F." <f.wassenberg@tweedekamer.nl>, [redacted]
[redacted]@tweedekamer.nl>, [redacted]@tweedekamer.nl>, [redacted]
[redacted]@tweedekamer.nl>, "Marijnissen - Couweleers, M." <m.marijnissen-couweleers@tweedekamer.nl>,
[redacted]@tweedekamer.nl>, [redacted]. [redacted]@tweedekamer.nl>, [redacted]
[redacted]@tweedekamer.nl>, "Kuzu, T." <t.kuzu@tweedekamer.nl>, [redacted]
[redacted]@tweedekamer.nl>, "Kooten van F." <Frank.vkooten@tweedekamer.nl>, [redacted]
[redacted]@tweedekamer.nl>, [redacted]@tweedekamer.nl>, "Haga van W."
<w.vanhaga@tweedekamer.nl>, [redacted]@tweedekamer.nl>, [redacted]
[redacted]@tweedekamer.nl>, "Bisschop, R." <r.bisschop@tweedekamer.nl>, "Brenk van C."
<c.vbrenk@tweedekamer.nl>, "Baudet, T." <t.baudet@tweedekamer.nl>

Date December 5, 2019 at 3:58:14 PM CET

Geachte plv. Presidiumleden en ambtelijk secretarissen,

Bijgaand stuur ik u het vergaderdossier voor de Presidiumvergadering van **11 december 2019**.

De onderwerpen op de agenda zijn aanklikbaar, waardoor u in het document naar de bijbehorende bijlage springt. Dit geldt niet voor agendapunten waar een C achter staat. Deze zijn alleen aan de Presidiumleden gezonden.

Wilt u alle Presidiumstukken vertrouwelijk behandelen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA, Den Haag

T +(31)6 [redacted] | [redacted]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Agenda Presidium

3. Constitutioneel

3.1 Integriteit Kamerleden/motie Van de Molen (Kamerstuk 35 166, nr. 20)

In de vorige Presidiumvergadering zijn vragen gesteld over beroepsmogelijkheden tegen de bevindingen van het voorgestelde college van onderzoek integriteit. De Presidiumleden hebben diverse vragen over het voorstel, onder meer ten aanzien van de openbaarmaking van de rapportages van het college, de proceswaarborgen vooraf, de rol van de Kamer bij het beoordelen van een nadere zienswijze, de reikwijdte van de regeling en de taakafbakening tussen het college en de onafhankelijk adviseur. De heer Van Raak stelt vragen over de verhouding tussen de regeling en de grondwettelijke positie van Kamerleden. De heer Bosma geeft aan niets in de regeling te zien. De heer ████████ die de regeling mede heeft opgesteld, licht de voorgestelde opties, de waarborgen en de beoogde toepassing van de regeling toe. De Voorzitter zegt dat het voor het aanzien van het parlement belangrijk is dat er kaders afgesproken worden. Ook biedt de regeling bescherming aan Kamerleden. Afgesproken wordt dat de adviseur integriteit uitgenodigd zal worden op een volgende vergadering

From Presidium <presidium@tweedekamer.nl>
Subject **FW: Dossier presidiumvergadering 17 oktober**
To " [REDACTED] @tweedekamer.nl>
Date October 11, 2018 at 5:37:33 PM CEST

Dag [REDACTED]

Hierbij de presidiumstukken.
In de kast (in de ruimte bij de printer) ligt een papieren exemplaar.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA, Den Haag

T +(31)6 [REDACTED] | E [REDACTED] [tweedekamer.nl](mailto:[REDACTED]@tweedekamer.nl) | www.tweedekamer.nl

Van: Presidium

Verzonden: donderdag 11 oktober 2018 17:36

Aan: Arib K.; Baudet, T.; Bergkamp, V.; Bisschop, R.; Bosma M.; Brenk van C. [REDACTED]; [REDACTED]; [REDACTED]; [REDACTED]; [REDACTED]; [REDACTED]; Kuzu, T.; [REDACTED]; [REDACTED]; E.; Lee van der T.; [REDACTED]; [REDACTED]; [REDACTED]; Nijboer, H.; Ouwehand E.; Raak van A.A.G.M.; [REDACTED]; [REDACTED]; secretaria [REDACTED]; tter; Tellegen, O.; [REDACTED]; [REDACTED]; van M.M.; Voordewind J.S.; [REDACTED]; [REDACTED].

Onderwerp: Dossier presidium

Geachte leden van het Presidium,

Bijgaand stuur ik u het vergaderdossier voor de Presidiumvergadering van **17 oktober 2018**.

De onderwerpen op de agenda zijn aanklikbaar, waardoor u in het document naar het betreffende onderwerp springt.
Dit geldt niet voor agendapunten waar een C achter staat. Deze zijn alleen aan de Presidiumleden gezonden.
De stukken behorend bij agendapunt 3 worden maandag op papier overhandigd aan de Presidiumleden.

Wilt u alle Presidiumstukken vertrouwelijk behandelen.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA, Den Haag

T +(31)6 [REDACTED] | E [REDACTED] [tweedekamer.nl](mailto:[REDACTED]@tweedekamer.nl) | www.tweedekamer.nl

From Presidium <presidium@tweedekamer.nl>

Subject **Dossier presidiumvergadering 20 januari 2021**

To "Arib, K." <K.Arib@tweedekamer.nl>, "Tellegen, O." <o.tellegen@tweedekamer.nl>, "Toorenborg, M.M. van" <m.vtoorenborg@tweedekamer.nl>, "Lee, T. van der" <t.vdlee@tweedekamer.nl>, "Voordewind, J.S." <j.voordewind@tweedekamer.nl>, "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>, "Raak, A.A.G.M. van" <r.vraak@tweedekamer.nl>, "Nijboer, H." <h.nijboer@tweedekamer.nl>, "Bosma, M." <M.Bosma@tweedekamer.nl>

Date January 14, 2021 at 5:54:06 PM CET

Geachte leden van het Presidium,

Hierbij ontvang u het dossier voor de Presidiumvergadering d.d. 20 januari 2021 van 09.30 - 11.00 uur.

De vergadering vindt plaats in de Den Uylzaal.

Het kan zijn dat, vanwege de plenaire agenda woensdag, de vergadering verschoven wordt naar een ander moment.

De onderwerpen op de agenda zijn aanklikbaar, waardoor u naar de bijbehorende bijlage springt.

Wilt u alle stukken vertrouwelijk behandelen.

Met vriendelijke groet,

██████████

██

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)70-318 ████████ | E ████████@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Agenda Presidium

vergaderdatum 16 juni 2021

vergaderlocatie Grenadierszaal

email presidium@tweedekamer.nl

Nr.	Agendapunt	Status 1	Bijlage	Behandeling	Blz.
1	Opening				
2	Kamerorganisatie				
4.1.1					
2.2	Notitie instrumenten ongewenste omgangsvormen en sociale veiligheid				
3	Rondvraag				
*					

1

A: Openbaar actief (actie Stafdienst Communicatie)

B: Openbaar passief (publicatie op besluitenlijst met evt. link naar achterliggend stuk)

C: Vertrouwelijk (in ieder geval besluiten m.b.t. personen en besluiten m.b.t. veiligheid)

From Presidium <presidium@tweedekamer.nl>

Subject **extra Presidiumvergadering 16 juni 2021**

To "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>, "Bosma, M. (Martin)" <M.Bosma@tweedekamer.nl>, "Lee, T. van der" <t.vdlee@tweedekamer.nl>, "Tellegen, O." <o.tellegen@tweedekamer.nl>, "Nispen, M. van" <m.vnispen@tweedekamer.nl>, "Nijboer, H." <h.nijboer@tweedekamer.nl>, "Kuik, A." <a.kuik@tweedekamer.nl>, "Meenen, P. van" <p.vmeenen@tweedekamer.nl>, "Wassenberg, F." <f.wassenberg@tweedekamer.nl>

Date June 9, 2021 at 4:41:53 PM CEST

Geachte Presidiumleden,

Hierbij ontvangt u een korte agenda en bijbehorende notitie voor de extra Presidiumvergadering d.d. woensdag 16 juni 2021 van 09.30 – 10.30 uur in de Grenadierszaal.

Het verzoek is de notitie over 'Instrumenten m.b.t. ongewenste omgangsvormen en sociale veiligheid' te bespreken in uw fractie.

Voor een efficiënt verloop van de vergadering wordt het op prijs gesteld als u eventuele reacties/vragen vanuit de fractie, voor woensdag 16 juni a.s., wilt mailen naar presidium@tweedekamer.nl.

Een toelichting op de beschikbaarheid van werkplekken in het Logement tijdens het reces staat geagendeerd voor de vergadering van 23 juni 2021 aan de hand van een notitie "werken in het zomerreces".

Met vriendelijke groet,

██████████

██████████, Voorzitter en Presidium

██████████

██████████

Tel: +(31)70-318██████████ | E: ██████████@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

██████████ ██████████

From [REDACTED]. </O=STATENGERAAL [REDACTED]>
Subject **RE: beantwoording feitelijke vragen**
To [REDACTED]. <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Date May 25, 2020 at 12:17:28 PM CEST

De antwoorden zijn door mij alleen naar de commissie Biza gestuurd.

Van: [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Verzonden: maandag 25 mei 2020 11:56
Aan: [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Onderwerp: RE: beantwoording feitelijke vragen

Kan zijn. Moet ik nakijken. Zit nu in WGO. Zijn de antwoorden ook naar de Documentengriffie gestuurd?

Verzonden vanaf mijn Samsung Galaxy-smartphone.

----- Oorspronkelijk bericht -----

Van: "[REDACTED]" <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Datum: 25-05-20 11:38 (GMT+01:00)
Aan: "[REDACTED]" <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Onderwerp: beantwoording feitelijke vragen

Dag [REDACTED]

Klopt het dat de beantwoording van de feitelijke vragen over de gedragscode en de regeling toezicht en handhaving integriteit niet in Paris staan?
Of zie ik iets over het hoofd?

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]
Stafbureau Voorzitter en Presidium
Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018, 2500 EA
T +(31)70-318 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Van: ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>
Verzonden: donderdag 14 mei 2020 17:33
Aan: ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>
Onderwerp: RE: beantwoording feitelijke vragenronde gedragscode integriteit

Ja, in principe op donderdag 28 mei...!

Met vriendelijke groet,

██████████

██████████

GC Bestuur en Onderwijs
Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA Den Haag
T (+31)70-318 ████████ | M (+31)6- ████████
E ██████████@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Van: ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>
Verzonden: donderdag 14 mei 2020 17:19
Aan: ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>; ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>
Onderwerp: RE: beantwoording feitelijke vragenronde gedragscode integriteit

Dag ██████████,

Hebben jullie al een datum voor de volgende pv?

Met vriendelijke groet,

██████████

██████████

Stafbureau Voorzitter en Presidium
Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018, 2500 EA
T +3170-318 ████████ | E ██████████@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

---

Van: ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>
Verzonden: donderdag 14 mei 2020 17:10
Aan: ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>
CC: ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>
Onderwerp: RE: beantwoording feitelijke vragenronde gedragscode integriteit

Dank ██████████,

Wij zullen het verspreiden en agenderen voor onze volgende PV....!

Met vriendelijke groet,

██████████

██████████

GC Bestuur en Onderwijs
Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA Den Haag
T (+31)70-318 ████████ | M (+31)6- ████████
E ██████████@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Van: ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>
Verzonden: donderdag 14 mei 2020 11:39
Aan: ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>; ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>
Onderwerp: beantwoording feitelijke vragenronde gedragscode integriteit

Beste ██████████ en ██████████,

Hierbij de beantwoording van de feitelijke vragen inzake de gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten Generaal en de regeling toezicht en handhaving integriteit.

Met vriendelijke groet,

██████████

██

Stafbureau Voorzitter en Presidium
Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)70-318██████ | E ████████@tweedekamer.nl | | www.tweedekamer.nl

From ██████ C. <██████@tweedekamer.nl>
Subject **RE: beantwoording feitelijke vragenronde gedragscode integriteit**
To "██████" <██████@tweedekamer.nl>, ██████ <F██████@tweedekamer.nl>
Date May 14, 2020 at 5:27:37 PM CEST

Is een formaliteit maar moet nog wel gebeuren.....!!!

Met vriendelijke groet,

██████ ██████

████████████████████
GC Bestuur en Onderwijs
Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA Den Haag
T (+31)70-318██████ | M (+31)6-██████
E ████████@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Van: ██████ <██████@tweedekamer.nl>
Verzonden: donderdag 14 mei 2020 17:21
Aan: ██████ <██████@tweedekamer.nl>; ██████ C. <██████@tweedekamer.nl>
Onderwerp: RE: beantwoording feitelijke vragenronde gedragscode integriteit

Oh ;-)
Goed om te weten.

Van: ██████ <██████@tweedekamer.nl>
Verzonden: donderdag 14 mei 2020 17:21
Aan: ██████ <██████@tweedekamer.nl>; ██████ C. <██████@tweedekamer.nl>
Onderwerp: RE: beantwoording feitelijke vragenronde gedragscode integriteit

Er is toch al besloten dit aan de raming toe te voegen!

Met vriendelijke groet,

██████ ██████

████████████████████
██
██
████████████████████

Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018, 2500 EA Den Haag
T + (31)70-318██████ | M + (31)6-50419900
E ████████@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Van: ██████ <██████@tweedekamer.nl>
Verzonden: donderdag 14 mei 2020 17:19
Aan: ██████ C. <██████@tweedekamer.nl>; ██████ <██████@tweedekamer.nl>
Onderwerp: RE: beantwoording feitelijke vragenronde gedragscode integriteit

Dag ██████,

Hebben jullie al een datum voor de volgende pv?

Met vriendelijke groet,

██████ ██████

████████████████████
Stafbureau Voorzitter en Presidium
Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018, 2500 EA
T + (31)70-318██████ | E ████████@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

---

Van: ██████ <██████@tweedekamer.nl>
Verzonden: donderdag 14 mei 2020 17:10
Aan: ██████ <██████@tweedekamer.nl>
CC: ██████ <██████@tweedekamer.nl>
Onderwerp: RE: beantwoording feitelijke vragenronde gedragscode integriteit

Dank ██████,

Wij zullen het verspreiden en agenderen voor onze volgende PV....!

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Verslag Presidium

vergaderdatum 27 juni 2018

deelnemers Voorzitter, mevrouw Tellegen, de heer Bosma, mevrouw Bergkamp, de heer Van der Lee, de heer Nijboer, de heer Van Raak, mevrouw Van Toorenburg (tot 10.50 uur), de heer Voordewind, [REDACTED] [REDACTED] (stafbureau))

Verslag Presidiumvergadering 27 juni 2018

4.1.1

4. Constitutioneel

4.1 Rapportage Greco

De Voorzitter geeft een toelichting op het nalevingsverslag van de GRECO. In de rapportage van GRECO wordt opgemerkt dat richtlijnen rond de omgang met lobbyisten ontbreken en dat er geen sprake is van een systeem van toezicht op de naleving van integriteitsregels en handhaving in geval van schending bij deze regels. De GRECO beveelt aan dit alsnog te implementeren. Het ontbreken van een toezichts- en handavingsregime bij overtreding van integriteitsregels is in 2014 een bewuste keuze geweest, op basis van het rapport van de werkgroep Van Oosten inzake 'Integriteit Tweede Kamerleden'. De vraag die voorligt is of er op dit moment behoefte is om de resterende aanbevelingen van de GRECO opnieuw te bekijken. De Voorzitter hecht eraan,

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

in het belang van het aanzien van de Kamer, dat serieus met de resterende aanbevelingen wordt omgegaan, en wil graag dat hier opnieuw naar wordt gekeken. Het Presidium vindt het van belang dat goed geanalyseerd wordt hoe parlementen in andere westerse landen omgaan met integriteitshandhaving. Na een uitvoerige discussie over de interpreteerbaarheid van integriteitsregels, nieuwe richtlijnen ten aanzien van 'politically exposed persons' en de vraag of het echt nodig is om deze regels op basis van de GRECO rapportage opnieuw te bezien besluit het Presidium de eerder ingestelde werkgroep 'Integriteit leden Tweede Kamer' onder leiding van de heer Van Oosten herin te stellen. De heer Bosma vindt dit niet persé noodzakelijk omdat de GRECO rapportage niets nieuws te berde brengt. De werkgroep zal zich opnieuw buigen over de bestaande integriteitsbepalingen, in het licht van de aanbevelingen van de GRECO en de implementatie van nieuwe regelgeving ten aanzien van de personen die een publiek ambt vervullen. Gewezen wordt op de noodzaak om dit zorgvuldig te communiceren.

4.1.1

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Besluitenlijst Presidiumvergadering 27 juni 2018 (ter publicatie)

- Het Presidium besluit de werkgroep 'Integriteit leden Tweede Kamer' onder leiding van de heer Van Oosten her in te stellen. De werkgroep zal zich buigen over de bestaande integriteitsbepalingen, in het licht van de aanbevelingen van de GRECO en de implementatie van nieuwe regelgeving ten aanzien van de personen die een publiek ambt vervullen.

4.1.1

Actiepuntenlijst Presidium opgesteld d.d. 27 jun 2018

Versie: 58

	Datum verg	Actie	Verant- woor- delijk	Uitv.	Uiterste datum	StavaZa
--	---------------	-------	----------------------------	-------	-------------------	---------

4.1.1

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

NOTITIE PRESIDIUM

4.1.1

A large, solid grey rectangular area that covers the majority of the page, indicating that the content has been redacted or is otherwise obscured.

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

OPLEGNOTITIE PRESIDIUM

4.1.1

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

NOTITIE PRESIDIUM

4.1.1

A large, solid grey rectangular area that covers the majority of the page, indicating that the content has been redacted or is otherwise obscured.

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

4.1.1

A large, solid grey rectangular area that covers the majority of the page, likely representing redacted content or a placeholder for a document page.

Verslag Presidium

vergaderdatum 16 juni 2021 09.15 uur – 10.00 uur

deelnemers Voorzitter, mevrouw Tellegen, de heer Bosma, de heer Nijboer, mevrouw Kuyk, de heer Van der Lee, de heer Van Nispen, de heer Van Meenen, de heer Wassenberg, [REDACTED]

Verslag Presidiumvergadering 16 juni 2021

1. Opening

2. Kamerorganisatie

2.1 Bespreking actualiteiten

De Voorzitter deelt mee dat ze een brief heeft ontvangen van het Bureau Clara Wichmann waarin vragen worden gesteld over de veiligheid van de werkomgeving van de Tweede Kamer. Opgemerkt wordt dat in de brief ook feitelijke onjuistheden over de positie van Kamerleden. De Voorzitter gaat met hen in gesprek.

2.1 Notitie instrumenten ongewenste omgangsvormen en sociale veiligheid

Het Presidium bespreekt de instrumenten die de Kamer heeft met betrekking tot ongewenste omgangsvormen/sociale veiligheid en de noodzaak om als fracties ook zelf een vertrouwenspersoon aan te stellen en een werkbelevingsonderzoek te houden. Het merendeel van de Presidiumleden is van mening dat het goed zou zijn als alle fracties een eigen vertrouwenspersoon hebben. De Voorzitter geeft aan dit onder de aandacht van de fracties te brengen. Een werkbelevingsonderzoek onder alle fracties roept binnen het Presidium diverse vragen op, o.a. in verband met de totaalrapportage en het doen van gerichte interventies. Gediscussieerd wordt over taakopdracht van het College van onderzoek integriteit. Afsproken is hierover met het College in gesprek te gaan om te bezien of de gedragscode voldoende helder is met betrekking tot ongewenste omgangsvormen. De Collegeleden zijn de volgende Presidiumvergadering aanwezig. Een aantal Presidiumleden benadrukt dat de Tweede kamer al veel doet aan sociale veiligheid. 4.1.1

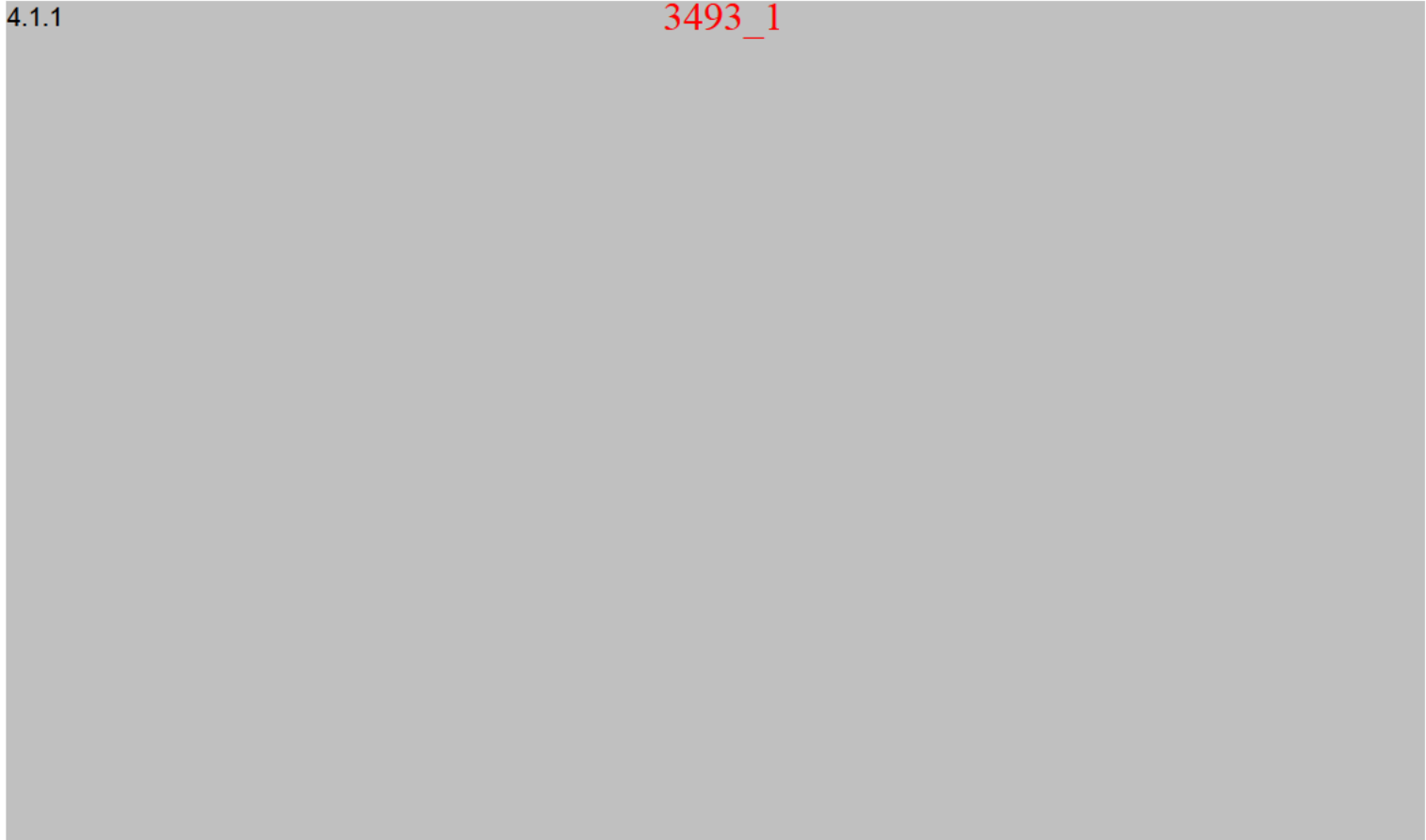
[REDACTED] De Voorzitter zegt dat zij aan alle fracties een brief gaat sturen waarin het Kamerbeleid over ongewenste omgangsvormen uitgelegd wordt en waarin staat dat de fracties samenwerking kunnen zoeken met deskundigen uit de ambtelijke organisatie. Het Presidium stemt hiermee in.

Besluitenlijst 16 juni 2021

- Het Presidium stemt in met het versturen van een brief aan alle fracties over het beleid ongewenste omgangsvormen.
- Er wordt een inventarisatie gemaakt van de wijze waarop andere parlementen vorm geven aan het sociale veiligheidsbeleid.
- Het Presidium gaat in gesprek met de leden van het College van onderzoek integriteit over de taakopdracht van het College en de reikwijdte van de Gedragscode met betrekking tot ongewenste omgangsvormen.

4.1.1

- De Voorzitter voert een gesprek met diverse maatschappelijke organisaties over het thema 'een veilige werkomgeving'.

5.1.2i

4.1.1

Besluitenlijst Presidiumvergadering 23 juni 2021 (openbaar)

- Het Presidium is akkoord met het uitzetten van een kwalitatief onderzoek naar sociale veiligheid binnen de Kamerorganisatie.
- Het Presidium besluit, op advies van het College van onderzoek integriteit, het College de tijd te geven om ervaring op te doen met de Gedragscode. Naar aanleiding van het jaarverslag dat in februari 2022 verschijnt wordt gezien of de huidige regels voldoen.

4.1.1

4.2 Beantwoording feitelijke vragenronde uitwerking Integriteit

De vaste commissie van Binnenlandse Zaken heeft een aantal vragen gesteld over de Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten Generaal en over het toezicht en de handhaving op het gebied van integriteit. De antwoorden op de vragen worden met een paar aanvullende opmerkingen van mevrouw Van Toorenborg vastgesteld. Een deel van het Presidium is kritisch over deze regeling. De Voorzitter geeft aan dat het een kamerbreed aangenomen motie betreft, die door het Presidium uitgevoerd dient te worden. Dat is wat zij heeft gedaan. Het is aan de Kamer om hier verder over te spreken. Het Presidium stelt voor de gedragscode en de brief over toezicht en handhaving op het gebied van integriteit niet bij de Ramingsbehandeling te betrekken maar apart te bespreken.

- Het Presidium stelt de antwoorden vast op de vragen die gesteld zijn door de vaste commissie Binnenlandse Zaken over de Gedragscode Leden van de Staten-Generaal (TK 35351, nr. 1) en over toezicht en handhaving op het gebied van integriteit. 35351, nr. 2

From Presidium </O=STATENGENERAAL [REDACTED]>

Subject **Fwd: extra Presidiumvergadering 16 juni 2021**

To Tellegen, O. <o.tellegen@tweedekamer.nl>

Date June 11, 2021 at 12:59:56 PM CEST

Ha Ockje

Hierbij de notitie over ongewenste omgangsvormen (incl de drie vragen).

Groet

Verstuurd vanaf mijn iPad

Begin doorgestuurd bericht:

Van: Presidium [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Datum: 9 juni 2021 om 16:41:54 CEST

Aan: "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>, "Bosma, M. (Martin)" <M.Bosma@tweedekamer.nl>, "Lee, T. van der" <t.vdlee@tweedekamer.nl>, "Tellegen, O." <o.tellegen@tweedekamer.nl>, "Nispen, M. van" <m.vnispen@tweedekamer.nl>, "Nijboer, H." <h.nijboer@tweedekamer.nl>, "Kuik, A." <a.kuik@tweedekamer.nl>, "Meenen, P. van" <p.vmeenen@tweedekamer.nl>, "Wassenberg, F." <f.wassenberg@tweedekamer.nl>

Kopie: [REDACTED]@tweedekamer.nl>, "secretariaat.voorzitter" [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Onderwerp: extra Presidiumvergadering 16 juni 2021

ī» ĩ

Geachte Presidiumleden,

Hierbij ontvangt u een korte agenda en bijbehorende notitie voor de extra Presidiumvergadering d.d. woensdag 16 juni 2021 van 09.30 à 10.30 uur in de Grenadierszaal.

Het verzoek is de notitie over ãnstrumenten m.b.t. ongewenste omgangsvormen en sociale veiligheidã te bespreken in uw fractie.

Voor een efficiãnt verloop van de vergadering wordt het op prijs gesteld als u eventuele reacties/vragen vanuit de fractie , voor woensdag 16 juni a.s., wilt mailen naar [REDACTED]@tweedekamer.nl.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]
Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)70-318 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

From Presidium <[redacted]@tweedekamer.nl>
Subject **FW: Rapportage + aanbiedingsbrief klacht COI.2021.0021**
To Voorzitter Tweede Kamer <voorzitter@tweedekamer.nl>
Date February 23, 2022 at 3:50:45 PM CET

Kamer moet er over stemmen.
De Kamer legt de sancties op

Van: Presidium <[redacted]@tweedekamer.nl>
Verzonden: woensdag 23 februari 2022 13:01
Aan: [redacted]@tweedekamer.nl>
CC: [redacted]@tweedekamer.nl>
Onderwerp: Fwd: Rapportage + aanbiedingsbrief klacht COI.2021.0021

- Wat houdt dat in: een aanwijzing geven?

âEen aanwijzing om beide nevenfuncties te laten registreren in het nevenactiviteitenregister van de Tweede Kamer enâ

- en idem een berisping? Via een brief: [redacted]

Vera Bergkamp
Voorzitter Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Begin doorgestuurd bericht:

Van: "Overeem, P. (Patrick)" <[redacted]@tweedekamer.nl>
Datum: 23 februari 2022 om 12:56:30 CET
Aan: [redacted]@tweedekamer.nl>, Presidium <[redacted]@tweedekamer.nl>
Kopie: "Horstink-von Meyenfeldt, S.J.E. (Suzanna)" <[redacted]@tweedekamer.nl>, "Dijk, F.M.H. van (Frans)" <[redacted]@tweedekamer.nl>
Onderwerp: Rapportage + aanbiedingsbrief klacht COI.2021.0021

ï»¿

Geachte mevrouw [redacted]

Namens het College van onderzoek integriteit stuur ik u bijgevoegde stukken, gericht aan het Presidium.

Hopend u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd,

Met vriendelijke groet,

Overeem, P. (Patrick)

Lid College onderzoek integriteit
Griffie Plenair - Bureau Wetgeving
Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018, 2500 EA
T +(31)70-318 | E [redacted]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Agenda Presidium

vergaderdatum 23 januari 2019

vergaderlocatie Eerste Commissiekamer 09.30-11.00h

email [REDACTED]@tweedekamer.nl

Nr.	Agendapunt	Status 1	Bijlage	Behandeling	Blz.
-----	------------	-------------	---------	-------------	------

4.1.1

1

A: Openbaar actief (actie Stafdienst Communicatie)

B: Openbaar passief (publicatie op besluitenlijst met evt. link naar achterliggend stuk)

C: Vertrouwelijk (in ieder geval besluiten m.b.t. personen en besluiten m.b.t. veiligheid)

Nr.	Agendapunt	Status 1	Bijlage	Behandeling	Blz.
4.1.1					
5	Kamerorganisatie				
5.1	Plan van aanpak werkbelevingsonderzoek	B	2019-170	Ter besluitvorming	53
5.2	Actualisering organisatie vertrouwenspersonen	B	2019-171	Ter besluitvorming	63
4.1.1					
*					

Verslag Presidium

vergaderdatum 12 december 2018

deelnemers Voorzitter, mevrouw Tellegen, mevrouw Bergkamp, de heer Nijboer (tot 10.45 uur) mevrouw Buitenweg (tot 10.10 uur), mevrouw Van Toorenburg, de heer Voordewind, [REDACTED], mevrouw [REDACTED])

afwezig de heer Van der Lee, de heer Bosma

Verslag Presidiumvergadering 12 december 2018

4.1.1

4.1.1

5. Kamerorganisatie

5.1 Opvolging werkbelevingsonderzoek

Het presidium bespreekt het concept plan van aanpak dat is opgesteld als vervolg op het gehouden werkbelevingsonderzoek binnen de ambtelijke organisatie. De Presidiumleden vinden de actiepunten te algemeen en onvoldoende recht doen aan de uitkomsten van het onderzoek. Het plan dient concreet te zijn en de zorgen serieus aan te pakken. Een andere prioritering van de thema's is wenselijk, met name als het gaat om het onderwerp 'ongewenste omgangsvormen'. Niet de volgorde van het onderzoek moet leidend zijn, maar de impact van de thema's. Ook is gevraagd om meer inzicht over de onduidelijkheid die wordt ervaren in de verhouding ambtelijk/politiek. Benadrukt wordt dat open communicatie belangrijk is. De gemaakte opmerkingen worden verwerkt in het plan van aanpak. Het plan wordt opnieuw besproken tijdens de volgende Presidiumvergadering.

4.1.1

Actiepuntenlijst Presidium opgesteld d.d. 12 december 2018

Versie: 65

	Datum verg	Actie	Verantwoordelijk	Uitv.	Uiterste datum	StavaZa
--	------------	-------	------------------	-------	----------------	---------

4.1.1

4.1.1

12.	28- 11- 2018	Uitwerken aanbevelingen rapportage werkgroep Integriteit leden Tweede Kamer	██████	██████		Januari 2019
-----	--------------	---	--------	--------	--	--------------

4.1.1

14.	12- 12- 2018	Plan van aanpak werkbelevingsonderzoek	██████	HR		Januari 2019
-----	--------------	--	--------	----	--	--------------

4.1.1

Afgehandeld Presidium 12 december 2018

4.1.1

3	31-10-2018	Plan van Aanpak n.a.v. werkbelevingsonderzoek	[REDACTED]	T		December 2018
---	------------	---	------------	---	--	---------------

Volgnummer Presidium:

2019-170

Datum vergadering:

23 januari 2018

OPLEGNOTITIE PRESIDIUM

Titel/onderwerp:

Opvolging van het onderzoek naar ongewenste omgangsvormen en werkbeleving bij de Tweede Kamer

Opgesteld door:

[REDACTED]

---

1. Aard van de bespreking:

Ter besluitvorming

2. Beknopte samenvatting:

Op 12 december 2018 is het Presidium geïnformeerd over de opvolging naar aanleiding van de resultaten uit het werkbelevingsonderzoek (WBO), met een apart onderdeel ongewenste omgangsvormen.

Naar aanleiding van de bespreking in het Presidium is een aantal van de gemaakte opmerkingen verwerkt in het concept-plan van aanpak, wat door het MT is opgesteld naar aanleiding van de resultaten uit het WBO. Er zijn 6 belangrijke thema's gekozen, waar organisatie breed aan gewerkt zal worden. Hieronder worden de thema's en eigenaren benoemd, alsmede het kwartaal (Q) waarin de acties opvolging zullen krijgen.

Thema	Eigenaar	Periode
1. Ongewenste omgangsvormen en	[REDACTED]	Q1-Q2
2. Sociale veiligheid	[REDACTED]	Q1-Q4

4.1.1

In bijgaand plan van aanpak zijn de thema's verder uitgewerkt.

3. Formulering te nemen besluit

Het Presidium stemt in met het door het MT opgestelde Plan van Aanpak zoals dat is uitgewerkt naar aanleiding van het Werkbelevingsonderzoek dat binnen de ambtelijke organisatie van de Tweede Kamer heeft plaatsgevonden.

4. Status besluit

B

Plan van aanpak opvolging werkbelevingsonderzoek 2018

Opgesteld door Stafdienst HR, dd. 10 januari 2019, versie 0.4.

Inhoud

1. Inleiding	2
2. Tijdspad.....	2
3. Verbinden, versterken en vertrouwen	2
4. Interventies en activiteiten in 2019.....	3
4.1 Ongewenste omgangsvormen	3
4.2 Sociale veiligheid	4
4.1.1	

COMPLEET

1. Inleiding

In september 2018 is het Werkbelevingsonderzoek (WBO) uitgevoerd onder ambtenaren van de Tweede Kamer. De respons was met 74% bijzonder hoog. Dit plan van aanpak gaat over de opvolging op **organisatieniveau**. Het plan van aanpak is opgesteld door het MT en de Diensthoofden, met hulp van de Stafdienst HR in de periode van november 2018 tot en met januari 2019.

De Ondernemingsraad is actief betrokken bij het opstellen van het plan van aanpak en is zeer positief over de voorgestelde richting. Het plan van aanpak wordt op 23 januari 2019 in het Presidium voorgelegd.

Op verschillende niveaus zal het WBO opvolging krijgen in de organisatie:

- Op **dienstniveau** zijn alle Diensthoofden in gesprek met hun medewerkers over de belangrijkste speerpunten voor de eigen dienst. Samen met medewerkers wordt ook op het niveau van de eigen dienst bepaald waaraan gewerkt zal worden. Deze speerpunten zullen worden gerapporteerd in de marap-gesprekken tussen MT en Diensthoofd.
- Op **organisatieniveau** zal gewerkt worden aan 6 thema's die naar voren komen uit het organisatierapport die in dit plan van aanpak verder worden uitgewerkt. Hieronder worden de thema's en eigenaren benoemd, evenals het kwartaal (Q) waarin de acties opvolging zullen krijgen.

Thema	Eigenaar	Periode
1. Ongewenste omgangsvormen en		Q1-Q2
2. Sociale veiligheid		Q1-Q4
4.1.1		

2. Tijdspad

5 nov	MT: keuze belangrijkste onderwerpen WBO 2018 & akkoord op aanpak
16 nov	Diensthoofden+MT: werksessie met uitwerking plan van aanpak per onderwerp
17-27 nov	HR: uitwerking in plan
28 nov	Opleveren Presidium + MT notities
3 dec	MT: bespreking plan van aanpak
12 dec	Presidium: bespreken concept plan van aanpak 0.1
7 Jan	bespreken met diensthoofden en OR; opnemen in jaarplannen
23 jan	Presidium: bespreken plan van aanpak
2019	opnemen in marap

3. Verbinden, versterken en vertrouwen

Het MT en de Diensthoofden hebben in een teamsessie van 1 oktober 2018 besproken de 3 V's van verbinden, versterken en vertrouwen als kernwaarden te benoemen voor de organisatie.

Vanuit deze kernwaarden wordt ook de opvolging van het WBO vormgegeven, **waarbij het thema vertrouwen extra focus zal krijgen.**

Verbinden: samen(werken), interesse, betrokkenheid bij elkaar, (persoonlijk) contact, relatie.

Versterken: uitspreken/tegenspreken/'een mening hebben', elkaar helpen/steunen, ontwikkelen, fouten maken, feedback(cultuur), ruimte, stevigheid, durf, lef, kracht.

Vertrouwen: veilig, loyaal, fouten maken (mag), zelfvertrouwen.

4. Interventies en activiteiten in 2019

Aan elk van de 6 thema's die zijn gedestilleerd uit de WBO-resultaten wordt langs dezelfde 4 invalshoeken gewerkt. Dit zijn de invalshoeken kennis/informatie, vaardigheden/gedrag, heldere rollen/taken/functies en het leiderschapsmanifest.

- **Kennis/informatie:** de kennis kan worden verhoogd over hoe zaken geregeld zijn binnen de Tweede Kamer, de informatiestromen die beschikbaar zijn en worden ingezet, of beleid moeten worden aangepast of geformuleerd.
- **Vaardigheden/gedrag:** verschillende tools kunnen worden ingezet voor gedragsverandering en ontwikkelen van vaardigheden, denk aan het voorbeeldgedrag van leidinggevenden, inzetten van trainingen en opleidingen.
- **Heldere rollen/taken/functies:** helderheid over taken en verantwoordelijkheden van Presidium en MT, tussen leidinggevenden en medewerkers en/of tussen ambtelijke organisaties en fracties, tussen (project) opdrachtgevers en –nemers, komt de samenwerking of interne "klant-leveranciersverhoudingen" ten goede. Helderheid over taakverdeling, overlegstructuren, mandateringen, besluitvormingsprocessen en mate van invloed.
- **Leiderschapsmanifest:** wordt opgesteld door MT en Diensthoofden en beschrijft de leidende principes van waaruit zij handelen en willen (samen)werken. Het manifest duidt ook de organisatiecultuur, de leiderschapsvisie en op welke manier men aanspreekbaar is.

Hieronder volgen een (1) definitie per thema, (2) de belangrijkste uitkomsten van het onderzoek en (3) de eigenaren en interventies in 2019.

4.1 Ongewenste omgangsvormen

Eigenaar: [REDACTED]

Periode: Q1-Q2

Ongewenste omgangsvormen:

- Gerichte preventieve aandacht voor omgangsvormen onder collega's in met name de directies B&I en HR&F.
- Verhogen tevredenheid opvolging van melding of klacht: 40%-100% van de melders in het onderzoek was ontevreden met de reactie op hun melding bij leidinggevende, vertrouwenspersoon, bedrijfsarts of bedrijfsmaatschappelijk werk.
- Bekendheid met beleid:
  - 128 medewerkers hebben aangegeven **voorlichting te willen over gedragscodes, regelgeving, rechten en plichten**
  - 120 medewerkers hebben aangegeven wel **training** te willen om **feedback** te geven c.q. je uit te spreken over zaken.
  - 178 medewerkers kennen de **klachtencommissie** niet maar zouden daar wel heen gaan indien nodig.

Uit de werksessie zijn deze actiepunten naar voren gekomen:

- Hulp vanuit HR: voorlichting en begeleiding op casuïstiek voor Diensthoofden/leidinggevenden
- Intervisie met Diensthoofden

Kennis/informatie	Vaardigheden/gedrag
<ul style="list-style-type: none"> • Bekendheid met beleid verhogen door voorlichting aan te bieden aan medewerkers • Klachtencommissie zichtbaar te maken. • Leidinggevenden gericht voorlichten over procedures en beleid, in overleggen en online • Codes herzien en versimpelen • Plein 2 opschonen en vernieuwen 	<ul style="list-style-type: none"> • Gerichte <u>preventieve aandacht</u> voor omgangsvormen onder collega's in met name de directies B&I en HR&F. • Maak het een regulier onderwerp van werkoverleggen • Training feedback aanbieden aan alle medewerkers • Versterk de voorbeeldrol van leidinggevenden: <ul style="list-style-type: none"> ○ Intervisie opzetten met Diensthoofden: specifiek gericht op deze thema's

<ul style="list-style-type: none"> • Certificering van huidige vertrouwenspersonen • Externe vertrouwenspersoon aanstellen • Selectie obv profiel vertrouwenspersoon 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Training voor leidinggevendenden over gespreksvoering en casuïstiek aanbieden, groepsdruk en groepsdynamiek ○ Coaching aanbieden aan leidinggevendenden
---	--

4.2 Sociale veiligheid

Eigenaar: ██████████

Periode: Q1-Q4

Van alle respondenten geeft 18% aan dat het veilig is om een risico te nemen op het werk en 29% geeft aan dat fouten maken negatieve persoonlijke consequenties kan hebben. In de open vraag geven 39 respondenten aan dat een positieve cultuur met meer vertrouwen en minder angst de organisatie verder zal helpen. Het gaat om elkaar aanspreken op taken en verantwoordelijkheden en open durven zijn.

Uit de werksessie zijn deze actiepunten naar voren gekomen:

- Manager als hitteschild: de lijn/hiërarchie volgen en hier afspraken over maken tussen Diensthoofden en MT.
- Voorbeeldfunctie MT, Diensthoofden en Leidinggevendenden
- Elkaar rechtstreeks aanspreken als norm: open rechtstreeks contact!

Leiderschapsmanifest	Kennis/informatie	Vaardigheden/gedrag
<ul style="list-style-type: none"> • Afspraken over rollen, taken, verantwoordelijkheden en besluitvorming maken • Een sociaal veilige cultuur creëren • Duiding van organisatiecultuur • Leiderschapsprincipes benoemen en hoe je daarop aanspreekbaar bent • Respectvolle samenwerking, in de hiërarchie, maar ook onderling op gelijk niveau 	<ul style="list-style-type: none"> • Vast onderwerp in bila MT en Diensthoofden, teamoverleggen en in de gesprekscyclus • Communiceren aan medewerkers van heldere rollen/taken/functies en leiderschapsmanifest 	<ul style="list-style-type: none"> • Sociale veiligheid onderling vergroten (op elk niveau) door niet te praten over de ander maar met de ander, meer teamgevoel creëren. • Een open gesprek voeren (ruimte geven voor andere meningen) • Onderwerp van intervisie voor Diensthoofden: hoe gaat het in de praktijk • Opnemen in leiderschapsontwikkeling heisessies van Diensthoofden (1 dagdeel) • Training 'fouten maken mag' aanbieden voor alle medewerkers • Feedback geven én leren reageren op feedback (tweezijdig)

4.1.1

Volgnummer Presidium:

2019-171

Datum vergadering:

23 januari 2019

OPLEGNOTITIE PRESIDIUM

Titel/onderwerp:

Actualisering organisatie vertrouwenspersonen
ongewenste omgangsvormen

Opgesteld door:

HR

---

1. Aard van de bespreking:

Ter besluitvorming

2. Beknopte samenvatting:

Zowel de politieke als de ambtelijke organisatie heeft aangegeven dat werken aan een goed sociaal klimaat waarin veiligheid, gezondheid en het ontbreken van enige vorm van discriminatie en vooringenomenheid belangrijke thema's zijn voor de Tweede Kamer. Dit is een continue speerpunt binnen de Kamerorganisatie en staat voor 2018 en 2019 op de agenda. Eén onderdeel daarvan is het vergroten van de bewustwording rond omgangsvormen. Dit gebeurt onder anderen door de professionaliteit, bekendheid en zichtbaarheid van de vertrouwenspersonen te vergroten. Samen met de vertrouwenspersonen is daartoe in 2018 een voorstel uitgewerkt. Samengevat houdt het voorstel in:

1. Aantal vertrouwenspersonen: conform de norm bij geraadpleegde organisaties van 1 vertrouwenspersoon op 200-250 ambtenaren wordt het aantal interne vertrouwenspersonen op termijn teruggebracht naar maximaal vier (gestreefd wordt naar twee vertrouwenspersonen uit de ambtelijke organisatie en twee uit het fractiepersoneel), aangevuld met één externe vertrouwenspersoon.
2. Verduidelijking taken en verantwoordelijkheden: de vertrouwenspersonen hebben een verantwoordelijkheid als voorlichter en behandelen casuïstiek. Om meer duidelijkheid te geven aan de werkzaamheden en verantwoordelijkheden wordt gewerkt met een vastgelegde rolbeschrijving.
3. Borgen van de kwaliteit en professionaliteit: het aannamebeleid van de vertrouwenspersonen wordt aangescherpt en allen worden verplicht zich te certificeren.
4. Versteviging kennisoverdracht en samenwerking: voorgesteld wordt de kennisontwikkeling, -overdracht en samenwerking tussen de vertrouwenspersonen te verstevigen door periodiek overleg en het verplicht bijhouden van vakkennis.
5. Verhogen continuïteit, zichtbaarheid en bereikbaarheid: de vertrouwenspersonen krijgen de beschikking over een eigen werk- en

spreekkamer, aangevuld met basis communicatiemiddelen zoals, folders, flyers, posters en visitekaartjes.

6. Eigen budgetverantwoordelijkheid en regeling tijd: de vertrouwenspersonen krijgen een eigen budget van (in eerste instantie) € 5.000, - per jaar totaal.
7. Eigen regeling tijd: de interne vertrouwenspersonen worden voor maximaal 40 uur per persoon per jaar vrijgesteld van werk voor het behandelen van casuïstiek.
8. Versterking van de bekendheid en zichtbaarheid vertrouwenspersonen: naast aanpassing van het beleid en de structuur zal het onderwerp 'ongewenste omgangsvormen' in 2018-2019 verder actief op de agenda worden gezet binnen de Tweede Kamer. De activiteiten hieromtrent worden geïntensiveerd.

Voor de extra financiering van het toe te kennen eigen budget, de compensatie van de voorgestelde vrijstellingsuren en de inzet van de externe vertrouwenspersoon is beperkt budget noodzakelijk. Een voorlopige inschatting is dat een bedrag van € 17.500, - op jaarbasis volstaat. Hiervoor is met name ruimte beschikbaar binnen het budget van de Stafdienst HR.

In de verdere uitwerking van de voorstellen worden actiepunten zoals genoemd in het "Plan van Aanpak opvolging werkbelevingsonderzoek 2018" meegenomen. Hierbij kan worden gedacht aan certificering van de vertrouwenspersonen (in voorbereiding), intervisie voor diensthoofden en verdere verbetering van de informatie ongewenste omgangsvormen op Plein2, de Kamerbode en de week van de Integriteit (gestart).

3. Formulering te nemen besluit

Vaststelling voorstellen ter actualisering van de organisatie vertrouwenspersonen ongewenste omgangsvormen.

4. Status besluit

B

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Notitie actualisering organisatie vertrouwenspersonen Tweede Kamer

Versie MT 1.0 d.d. 27 juni 2017

Inleiding

De Tweede Kamer heeft als visie dat iedereen moet kunnen werken in een open en professionele cultuur, die medewerkers uitdaagt en inspireert. Een werkklimaat waarin je talenten kunt benutten en plezier hebt in het werk, maar ook transparant en veilig is. In het verlengende daarvan ligt het onderwerp sociale veiligheid. Wat al geruime tijd een belangrijk thema is binnen de Tweede Kamer.

Als werkgever zijn we er namelijk van overtuigd dat iedere kamermedewerker (medewerkers, stagiaires, gedetacheerden, uitzendkrachten, interim'ers) en allen die op welke wijze ook werkzaamheden verrichten binnen de Kamerorganisatie in een gezonde en veilige omgeving met bijpassende arbeidsomstandigheden moeten kunnen werken. Om dit te realiseren ontplooit de Tweede Kamer naast een passend breed en wettelijk arbobeleid, ook meer specifieke (jaarlijkse) initiatieven om deze transparantie en openheid te bevorderen. Daarbij kan gedacht worden aan de beperking van de psychosociale arbeidsbelasting (PSA), gesprekstrainingen, training stresspreventie, healthcoach programma en trainingen feedback geven.

In verschillende media is de afgelopen periode een maatschappelijke discussie over seksuele intimidatie en ongewenste omgangsvormen gevoerd. Vanuit verschillende invalshoeken is daarbij ook aandacht geweest voor ongewenste omgangsvormen op de werkplek. Daarbij is ook het sociale werkklimaat van de Tweede Kamer ter sprake gekomen en is de vraag gesteld in hoeverre er binnen de Tweede Kamer gewerkt kan worden binnen een transparant, goed en veilig sociaal klimaat.

Zowel de politieke als de ambtelijke organisatie heeft aangegeven dat aandacht voor sociale veiligheid een continue speerpunt is en dus ook voor 2018 en 2019 op de agenda van de Tweede Kamer staat. Dit betekent dat binnen de Tweede Kamer ook de komende jaren expliciet aandacht is voor het onderwerp 'ongewenste omgangsvormen'. Dit met als doel om de bewustwording over dit onderwerp te vergroten en daarop aansluitend de professionaliteit, bekendheid en zichtbaarheid van de vertrouwenspersonen te verhogen. In deze notitie wordt hier nader op ingegaan en een voorstel gedaan voor de wijze waarop het beleid, de structuur en positionering van de vertrouwenspersonen kan worden verbeterd.

Ongewenste omgangsvormen en hoe hiermee om te gaan?

In de huidige situatie zijn binnen de Tweede Kamer voor de educatie, voorlichting en klachtafhandeling van ongewenst gedrag al geruime tijd zeven vertrouwenspersonen (drie vanuit de fracties en vier vanuit de ambtelijke organisatie) aanwezig. De hoofdtaken van de vertrouwenspersonen richten zich op de opvang, begeleiding en eventuele klachtafhandeling van de melder van ongewenst gedrag. Daarnaast signaleren ze ongewenste omgangsvormen en adviseren (on)gevraagd leidinggevenden daarover. Ten slotte hebben de vertrouwenspersonen een leidende rol in het voorlichten en informeren van medewerkers en leidinggevenden. De vertrouwenspersonen vervullen hun werkzaamheden naast hun huidige baan.

De huidige opzet van de vertrouwenspersonen bestaat inmiddels al vele jaren binnen de Tweede Kamer. De afdeling P&O heeft geconcludeerd dat het beleid verouderd is en niet meer aansluit op de huidige actualiteit en toe is aan een actualisatie. Deze conclusie wordt bevestigd door vertrouwenspersonen zelf. In hun jaarverslag over 2017 wordt aandacht gevraagd voor verbeteringen van het huidige beleid. Het gaat hen om structureel agenderen van het onderwerp 'ongewenste omgangsvormen' en het geven van meer bekendheid aan de rol van de vertrouwenspersonen. Ten slotte kan volgens hen de (her)kenbaarheid en vakdeskundigheid van de vertrouwenspersonen worden aangescherpt. Dit zodat de drempel om melding te maken van ongewenst gedrag nog meer kan worden weggenomen en meldingen op een professionele wijze worden opgepakt.

Actualisering van beleid en structuur vertrouwenspersonen

De stafafdeling P&O heeft in samenspraak met de vertrouwenspersonen uit de Tweede Kamer in 2018 gekeken naar de wijze waarop het beleid en structuur van de vertrouwenspersonen het beste kan worden geactualiseerd. Aanvullend hierop is door de vertrouwenspersonen het initiatief genomen om ook buiten de Tweede Kamer te kijken. Hiervoor is er contact gelegd met de vertrouwenspersonen van het Ministerie van Financiën, het Provinciehuis en de Koninklijke Bibliotheek om te bekijken hoe de structuur daar is ingericht. Een belangrijke conclusie hieruit is dat er gemiddeld genomen één vertrouwenspersoon is op de 200-250 ambtenaren. Verder is gebleken dat de vertrouwenspersonen allen een vakinhoudelijke opleiding hebben gevolgd en dat ze zijn gecertificeerd. Ten slotte heeft het de voorkeur om alle vertrouwenspersonen lid te laten zijn van een beroepsvereniging (LVVV en BOVN). Voordeel hiervan is dat de vertrouwenspersonen bij- en nascholing opgeleid krijgen en daarmee ook beschikken over actuele kennis.

De uitkomsten van het in- en externe onderzoek heeft geleid tot een voorstel voor de actualisering van de het huidige beleid en de structuur van de vertrouwenspersonen. Uitgangspunt daarbij is dat de professionaliteit, zichtbaarheid en vakdeskundigheid van de vertrouwenspersonen wordt versterkt. Het is zagezegd een vak en je doet het er niet even bij. Om dit te borgen worden daarom de volgende aanpassingen in beleid en/of maatregelen voorgesteld:

1. Aantal vertrouwenspersonen: voorgesteld wordt de lijn van 200-250 Kamerbewoners te volgen voor de aanstelling van één vertrouwenspersoon. Dit betekent dat het aantal interne vertrouwenspersonen op termijn naar maximaal vier wordt teruggebracht. Daarbij wordt wel voorgesteld de onafhankelijkheid te borgen en dit aan te vullen met één externe vertrouwenspersoon. Het komt daarmee op maximaal 5 voor de gehele Kamerorganisatie.
2. Verduidelijking taken en verantwoordelijkheden: de vertrouwenspersonen hebben een verantwoordelijkheid als trainer/voorlichter en behandelen casuïstiek. Ze kennen de organisatie, hebben de benodigde kennis en kunde en zijn gecertificeerd. Om duidelijk richting te geven aan de verantwoordelijkheden en werkzaamheden van de vertrouwenspersonen en de daarvoor benodigde kennis, kunde en competenties is een rolbeschrijving (bijlage 1) opgesteld.
3. Borgen van de kwaliteit en professionaliteit: om de kwaliteit en de professionaliteit van de vertrouwenspersonen te borgen wordt het aannamebeleid van de vertrouwenspersonen aangescherpt. Voorgesteld wordt voor elke vacature en daarmee nieuwe in- en externe vertrouwenspersonen te werken met een selectiecommissie. Deze commissie zal bestaan uit een vertegenwoordiger van P&O, één vertrouwenspersoon en een OR-lid. Deze laatste in verband met het instemmingsrecht van de OR. De selectiecommissie toetst de kandidaat op kwalificaties en competenties en doet een voordracht aan het Presidium tot benoeming. Na benoeming wordt ook voorgesteld het functioneren van de vertrouwenspersonen periodiek te evalueren.

4. Versterking kennisoverdracht en samenwerking: om de kennisontwikkeling, -overdracht en samenwerking tussen de vertrouwenspersonen te verstevigen wordt voorgesteld dat de vertrouwenspersonen periodiek afstemmen en minimaal vier keer per jaar een dagdeel bij elkaar komen voor overleg, afstemming, intervisie en training. Daarnaast wordt voorgesteld het bijhouden van vakkennis verplicht te stellen (bijvoorbeeld door verplichte deelname aan de jaarlijkse interdepartementale netwerk- en studiedag) en dit vanuit de kamerorganisatie te faciliteren.
5. Verhogen continuïteit, zichtbaarheid en bereikbaarheid: voor de continuïteit, zichtbaarheid en bereikbaarheid is het van belang dat de vertrouwenspersonen de beschikking krijgen over een eigen werk- en spreekkamer. Daarbij is het van belang dat dit een vaste kamer is met enige privacy zoals bijvoorbeeld in het Logement. Om de bekendheid hiervan te vergroten wordt voorgesteld dat de vertrouwenspersonen een eigen intranetpagina krijgen met daarop specifieke informatie en contactgegevens, aangevuld met de beschikbaarheid van basis communicatiemiddelen zoals, folders, flyers, posters en visitekaartjes.
6. Eigen budgetverantwoordelijkheid en regeling tijd: om de onafhankelijkheid van de vertrouwenspersonen te versterken wordt voorgesteld dat ze de beschikking krijgen over een eigen communicatie-, opleidings-, vergader- en begeleidingsbudget van (in eerste instantie) 5000 euro per jaar. Ook wordt voorgesteld dat de vertrouwenspersonen de beschikking krijgen over een regeling voor compensatie van werktijd zoals die ook aan overleg gremia als de OR is toegekend. Op basis van het jaarverslag van de vertrouwenspersonen uit 2017 wordt voorgesteld iedere interne vertrouwenspersoon voor 40 uur per jaar te compenseren.
7. Rapportage en evaluatie: voorgesteld wordt om de vertrouwenspersonen jaarlijks een rapportage te laten opstellen waarin de ontwikkelingen en activiteiten van het afgelopen jaar worden geëvalueerd, maar gekeken wordt naar het komende jaar. Deze rapportage kan vervolgens worden toegelicht en besproken in het MT, dan wel het Presidium.

Versterking van de bekendheid en zichtbaarheid vertrouwenspersonen

Naast aanpassing van het beleid en de structuur is het onderwerp 'ongewenste omgangsvormen' in 2018 ook actief op de agenda gezet binnen de Tweede Kamer en zijn de activiteiten hieromtrent geïntensiveerd. Doel hiervan is enerzijds expliciet aandacht te geven aan bewustwording, voorlichting en training in het onderwerp. Ook wordt geïnvesteerd in het versterken van de bekendheid van de vertrouwenspersoon binnen de Tweede Kamer. Dit zodat als er daadwerkelijk sprake is van ongewenste omgangsvormen, deze ook veilig bij de juiste personen terecht komt en op een juiste en integere wijze wordt behandeld.

In samenwerking met de stafafdeling communicatie, P&O en de vertrouwenspersonen zal de komende periode verder gewerkt worden aan de uitvoering van het activiteiten- en bijbehorend communicatieplan voor 2018-2019 om hier richting aan te geven. In de bijlage 2 is ter verduidelijking een korte voorzet van de (mogelijke) communicatieactiviteiten opgenomen.

Bijlage 1. Rolomschrijving vertrouwenspersoon

A. Werkzaamheden en taken

1. Begeleiding, ondersteuning en behandeling van klachten over ongewenste omgangsvormen
  - Treedt zelfstandig op als 1^e aanspreekpunt voor alle medewerkers die een klacht hebben op het gebied van ongewenst omgangsvormen en integriteitskwesaties;
  - Draagt zorg voor de (eerste) opvang van slachtoffers van ongewenste omgangsvormen en verantwoordelijkheid dragen voor de begeleiding, ondersteuning en advisering van hen en andere betrokkenen, alsmede het zorgdragen voor de de verlening van adequate nazorg.
  - Verstrekt (proactief) informatie en advies over de mogelijke te volgen procedures (interne, klachten, straf- of civielrechtelijke) en het bespreken van eventuele consequenties daarvan;
  - Informeert en ondersteunt klagster/klager naar (in) formele daarvoor in aanmerking komende (hulpverlening) instanties, waaronder de politie en de officier van justitie;
  - Beheert en bewaakt zelfstandig het systeem voor registratie van binnengekomen klachten en registreert, verwerkt, analyseert en interpreteert gegevens tot managementinformatie.
2. Kennis, voorlichting, training en verantwoording over (ongewenste) omgangsvormen
  - Levert door voorlichting en training een actieve bijdrage aan de optimalisering van de kwaliteit van de veiligheid van de individuele medewerker en versterkt het bewustwordingsproces;
  - Verzorgt gevraagd en ongevraagd lezingen, trainingen, presentaties e.d. over ongewenste omgangsvormen, dan wel schakelt externe expertise hiervoor in.
  - Draagt zorg voor de (externe) ontwikkeling van publicatie, training en voorlichtingsmateriaal.
  - Volgt, interpreteert en evalueert wettelijke en andere relevante ontwikkelingen op het vakgebied.
  - Draagt zorg voor het jaarlijks rapporteren aan het bevoegd gezag en medezeggenschaporganen over ongewenste omgangsvormen en levert een bijdrage aan de jaarlijkse Arbo rapportage;
3. Bewaakt en actualiseert het te voeren beleid over (ongewenste) omgangsvormen
  - Ziet toe op de uitvoering van het beleid, signaleert knelpunten, evalueert effecten en adviseert bij het formuleren en/of bijstellen van het beleid inzake (ongewenste) omgangsvormen.
  - Levert een inhoudelijke bijdrage aan de realisatie of verbetering van procedures, richtlijnen e.d. op het gebied van (ongewenste) omgangsvormen.
  - Beheert (zelfstandig) het voor de werkzaamheden beschikbare budget.

B. Functie-eisen, kennis, vaardigheden

Functie-eisen

- Minimaal MBO 4 denkniveau
- Erkende vakopleiding tot vertrouwenspersoon
- Jaarlijks minimaal 1 dag bijscholing op het gebied van ongewenste omgangsvormen op het werk of zoveel meer als minimaal gewenst door de organisatie.
- Ervaring met publiek spreken en het geven van voorlichting aan groepen;
- Onafhankelijkheid binnen de organisatie (zie positie vertrouwenspersoon).

Kennis en vaardigheden

- Vakinhoudelijk professional;
- Kennis van menselijk interactie binnen een multiculturele context;
- Kennis van de sociale kaart, aangevuld met een netwerk in en contacten met hulpverlening instanties
- Kennis van de interne bedrijfsstructuur, de interne klachtenprocedures en externe juridische mogelijkheden;
- Communicatieve en advies vaardigheden

C. Persoonlijke kwaliteiten en competenties

Persoonlijke kwaliteiten

- Kunnen omgaan met vertrouwelijke informatie.
- Inzicht in eigen handelen (vermogen tot introspectie).
- Kunnen omgaan met vertrouwelijke informatie.
- Toegankelijkheid voor iedereen binnen de organisatie.
- Empathisch vermogen, kunnen luisteren

Competenties

- Integriteit
- Inlevingsvermogen
- Organiseerbewustzijn
- Betrokkenheid
- Communicatie
- Zelfvertrouwen
- Samenwerken
- Overtuigingskracht
- Initiatief

Bijlage 2. Voorstel inzet communicatiemiddelen Bewustwordingscampagne

Onderwerp	Wat	Wie
Basistrainingen, Vervolgtrainingen Intervisiebijeenkomsten Relevante seminars		Vertrouwenspersonen
Trainingen omgangsvormen en integriteit		Alle Kamerbewoners
Factsheet + training	introductiepakket/programma	Nieuwe medewerkers
Kamerbode	Uitkomsten/ terugkoppeling werkbelevingsonderzoek Presentatie vertrouwenspersonen en/of Klachtencommissie Zo ook: informatie omgangsvormen en integriteit	Alle Kamerbewoners
Plein2 / Personeelshandboek	Hoofdstuk ongewenste omgangsvormen/ informatie over vertrouwenspersonen	Alle Kamerbewoners
Jaarverslag	MT-vergadering	Presidium, MT, OR
Werkoverleggen	Onderwerp bespreekbaar maken op de afdeling. Zo nodig een vertrouwenspersoon uitnodigen om over zijn/haar taken en verantwoordelijkheden te spreken, dan wel een workshop te doen	Alle Kamerbewoners
Liftposters		Alle Kamerbewoners
Inhaken bij bestaande (landelijke) campagnes om de bewustwording te vergroten.	Internationale dag tegen racisme en discriminatie: 21 maart 2018 Landelijke dag tegen het pesten: 19 april 2018 Landelijke week tegen het pesten: 17 t/m 21 september 2018 Week van de integriteit: 1 t/m 9 december 2018 Week van de werkstress: datum nog niet bekend, vermoedelijk november	Alle Kamerbewoners
Inhaken op thema's die in de Tweede Kamer spelen.		Alle Kamerbewoners
Uitkomsten van het werkbelevingsonderzoek (WBO) inzake specifieke onderwerpen.	Aparte communicatielijn	Diensthouders, MT en afdeling Communicatie + P&O

From Presidium </O=STATENGENERAAL/OU=EXCHANGE ADMINISTRATIVE GROUP (FYDIBOHF23SPDLT)/CN=RECIPIENTS/CN=92A31309A6224BBDB9734574BA16DB40-PRESIDIUM>
Subject **Fwd: VSO 36166-5 Vragen aan Presidium over werkgroep Integriteit**
To [REDACTED] tweedekamer.nl>
Date May 24, 2019 at 8:11:04 AM CEST

Dag [REDACTED],

De schriftelijke vragen (over de Presidiumbrief integriteit leden Tweede Kamer) zijn binnen.
Ik probeer vandaag de vragen te beantwoorden.

Is het goed als ik het concept vervolgens naar jou toestuur, zodat je er even naar kunt kijken en eventuele onjuistheden kunt corrigeren of hiaten kunt aanvullen.

Er zit tijdsdruk op, want de Voorzitter en het Presidium moeten de tekst nog goedkeuren.
Mijn streven is de de antwoorden maandag aan de Voorzitter te geven.

Vriendelijke groet,

[REDACTED]

Verstuurd vanaf mijn iPad

Begin doorgestuurd bericht:

Van: [REDACTED] tweedekamer.nl>
Datum: 23 mei 2019 om 15:14:00 CEST
Aan: Documenten-Griffie <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, Presidium <presidium@tweedekamer.nl>
Kopie [REDACTED] tweedekamer.nl>, Voorzitter Tweede Kamer <voorzitter@tweedekamer.nl>, Commissie BiZa <cie.biza@tweedekamer.nl>
Onderwerp: VSO 36166-5 Vragen aan Presidium over werkgroep Integriteit

Geacht college,

In de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken zijn enkele vragen gesteld over uw brief dd. 17 april 2019 inzake de aanbevelingen van de werkgroep 'Integriteit leden van de Tweede Kamer'.
Graag ziet de commissie uw antwoord tegemoet vóór het wetgevingsoverleg Raming 2020 op 3 juni a.s. aangezien de commissie heeft besloten dit onderwerp te agenderen voor dit overleg.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

From [REDACTED] tweedekamer.nl>
Subject **dossier presidiumvergadering 23 januari 2019**
To Presidium <presidium@tweedekamer.nl>
Date January 17, 2019 at 4:57:43 PM CET

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA, Den Haag

T +(31)6 [REDACTED] [REDACTED] tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

---

Van: Presidium

Verzonden: donderdag 17 januari 2019 16:57

Aan: Arib K.; Baudet, T.; Bergkamp, V.; Bisschop, R.; Bosma M.; Brenk van [REDACTED]; Kuzu, [REDACTED]; Lee van der [REDACTED]; M.; Nijboer, H.; Ouwehand E.; Raak van A.A.G.M.; [REDACTED]; secretariaat.voorzitter; Tellegen, O.; [REDACTED]; Toorenburg van M.M.; Voordewind J.S.; [REDACTED]

Onderwerp: dossier presidiumvergadering 23 januari 2019

Geachte (plv.) leden van het Presidium,

Bijgaand stuur ik u het vergaderdossier voor de Presidiumvergadering van **23 januari 2019**.

De onderwerpen op de agenda zijn aanklikbaar, waardoor u in het document naar het betreffende onderwerp springt. Dit geldt niet voor agendapunten waar een C achter staat. Deze zijn alleen aan de Presidiumleden gezonden.

Wilt u alle Presidiumstukken vertrouwelijk behandelen.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA, Den Haag

T +(31)6 [REDACTED] [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

From Presidium <presidium@tweedekamer.nl>

Subject **Presidiumdossier 10 juni 2020**

To Presidium <presidium@tweedekamer.nl>, Arib K. <K.Arib@tweedekamer.nl>, "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>, Bosma M. <M.Bosma@tweedekamer.nl>, Lee van der T. <t.vdlee@tweedekamer.nl>, "Nijboer, H." <h.nijboer@tweedekamer.nl>, Raak van A.A.G.M. <r.vraak@tweedekamer.nl>, "Tellegen, O." <o.tellegen@tweedekamer.nl>, Toorenburg van M.M. <m.vtoorenburg@tweedekamer.nl>, Voordewind J.S. <j.voordewind@tweedekamer.nl>

Date June 4, 2020 at 5:44:22 PM CEST

Geachte leden van het Presidium,

Hierbij ontvang u het dossier voor de Presidiumvergadering d.d. 10 juni 2020.
De vergadering vindt plaats in de Grenadierszaal in de Tweede Kamer.

De onderwerpen op de agenda zijn aanklikbaar, waardoor u naar de bijbehorende bijlage springt.
Er is ook een papieren dossier naar uw huisadres verzonden. Wilt u alle stukken vertrouwelijk behandelen.

Met vriendelijke groet,

██████████

██

Stafbureau Voorzitter en Presidium
Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)70-318 ████████ | E m.boer@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

5. Kamerorganisatie

5.1. Werkbelevingsonderzoek Tweede Kamer

■■■■■■■■■■ mevrouw ■■■■■■ geeft een toelichting op het onderzoeksvoorstel naar het sociale werkklimaat binnen de ambtelijke organisatie en de fracties. Vanuit het Presidium wordt gewezen op de eigen verantwoordelijkheid van de fracties als zelfstandige werkgevers. Ook worden vragen gesteld over het waarborgen van de privacy, de breedte van het onderzoek en de herleidbaarheid van de uitkomsten op fractieniveau. Een aangepaste en smallere opzet van het werkbelevingsonderzoek, waarbij de nadruk ligt op seksuele intimidatie en er geen sprake is van deelrapportages, wordt voor de volgende Presidiumvergadering uitgewerkt en opnieuw geagendeerd. Er zal ook in kaart worden gebracht of en op welke manier de resultaten van dit aangepaste onderzoek bruikbaar zijn binnen de hele organisatie.

4.1.1

Actiepuntenlijst Presidium opgesteld d.d. 11 april 2018

Versie: 55

4.1.1

	2.	24-01-2018	Werkbelevingsonderzoek	Vz/■	P&O		Start voor zomer 2018
--	----	------------	------------------------	------	-----	--	-----------------------

4.1.1

	9.	14-03-2018	Jaarverslag vertrouwenspersonen	■	P&O		April/mei 2018
--	----	------------	---------------------------------	---	-----	--	----------------

4.1.1

From Presidium <presidium@tweedekamer.nl>

Subject **Dossier Presidiumvergadering 25 april 2018**

To "Nispen van M." <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Bergkamp, V." <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Kuzu, T." <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Arib K." <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Toorenborg van M.M." <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Kuiiken A.H." <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Agema M." <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Dijksma, S." <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Tellegen, O." <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Wout van 't B." <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Brenk van C." <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, "secretariaat.voorzitter" <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Voordewind J.S." <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Voortman L." <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Thieme M.L." <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Pechtold A." <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Raak van A.A.G.M." <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Ouwehand E." <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Baudet, T." <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Bosma M." <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Grashoff, R." <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Bisschop, R." <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, Presidium <presidium@tweedekamer.nl>

Date April 19, 2018 at 1:15:21 PM CEST

Geachte leden van het Presidium,

Bijgaand stuur ik u het vergaderdossier voor de Presidiumvergadering van **25 april 2018**.

De onderwerpen op de agenda zijn aanklikbaar, waardoor u in het document naar het betreffende onderwerp springt.

Wilt u alle Presidiumstukken vertrouwelijk behandelen.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA, Den Haag

T +(31)6 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

OPLEGNOTITIE PRESIDIUM

Titel/onderwerp :

Toezicht integriteit Kamerleden / motie-Van der Molen c.s. (35166, nr. 20)

Opgesteld door :

Voorzitter

---

1. Aard van de bespreking ¹

Ter besluitvorming

2. Samenvatting

De Werkgroep Integriteit (Werkgroep-Van Oosten) heeft in november 2018 rapport uitgebracht aan het Presidium.² Aanleiding voor het instellen van een werkgroep waren met name de aanbevelingen van GRECO ('Groep van Staten tegen Corruptie', onderdeel van de Raad van Europa) over het ontbreken van toezicht en handhaving van de integriteitsregels van de Kamer en het ontbreken van beleid ten aanzien van contacten met lobbyisten.³ De werkgroep deed in haar rapport vier aanbevelingen:

Aanbevelingen Werkgroep Integriteit

1. Stel een leidraad vast met bijbehorende toelichting, waarin ook expliciet wordt ingegaan op de omgang met lobbyisten.
2. Verander en versterk het model van de huidige vertrouwenspersoon in de richting van een onafhankelijk adviseur die Kamerleden ondersteunt bij de uitleg van de leidraad en de Kamerleden schriftelijk adviseert.
3. Laat de onafhankelijke adviseur jaarlijks een geanonimiseerd jaarverslag uitbrengen, waarmee een bijdrage kan worden geleverd aan een eenduidige en openbare uitleg van de leidraad en aan voorstellen tot verbetering van de leidraad en de toelichting.
4. Beschouw de mogelijkheden om in het bestaande stelsel aanvullingen te doen ten aanzien van toezicht en eventueel ook ten aanzien van handhaving, die rusten op voldoende draagvlak in de Tweede Kamer. Overweeg daarbij welke rol de Kamervoorzitter en het Presidium hierbij zouden kunnen spelen.

---

¹

- ter besluitvorming (bespreken of hamerstuk)
- opiniërend
- informierend

² Kamerstuk 35 166, nr. 5.

³ De werkgroep werd ook eerder al door het Presidium ingesteld in 2013 om te adviseren over integriteitsregels voor de Tweede Kamer, mede naar aanleiding de aanbevelingen van GRECO. Naar verwachting komt GRECO in december 2019 met een nader nalevingsverslag over de nog niet opgevolgde aanbevelingen over het ontbreken van een systeem van toezicht en handhaving en het ontbreken van een beleid ten aanzien van (contacten met) lobbyisten.

De aanbevelingen 1 t/m 3 van de werkgroep zijn door het Presidium overgenomen. De vierde aanbeveling werd niet overgenomen.⁴ Tijdens het wetgevingsoverleg over de Raming voor 2020 werd de brief van het Presidium hierover behandeld. Daar bleek dat de aanbevelingen van de Werkgroep Integriteit werden gesteund door de Kamer. Met de motie-Van der Molen c.s., die met algemene stemmen is aangenomen, werd het Presidium vervolgens verzocht om ook de laatste aanbeveling uit te voeren door uiterlijk 1 december 2019 een voorstel aan de Kamer voor te leggen en daarin maatregelen voor toezicht en handhaving nader uit te werken.⁵ Verder heeft ook de Staatscommissie parlementair stelsel in haar rapport een paragraaf gewijd aan het belang van de registratie van geschenken, nevenfuncties en andere belangen, en het toezicht daarop. De Staatscommissie "acht het noodzakelijk dat de Tweede Kamer een adequate voorziening treft voor het toezicht op de naleving van de registratieplicht van de individuele Kamerleden".⁶

Deze notitie bevat voorstellen voor de uitvoering van de eerder overgenomen aanbevelingen van de werkgroep Integriteit en van de motie-Van der Molen c.s.

Benoeming Onafhankelijk adviseur integriteit (bijlage 1)

Aanbeveling 2 van de Werkgroep Integriteit is om het huidige model van de vertrouwenspersoon te veranderen en versterken in de richting van een onafhankelijk adviseur die Kamerleden ondersteunt bij de uitleg van de leidraad en de Kamerleden schriftelijk adviseert. Aanbeveling 3 is om de onafhankelijk adviseur jaarlijks een geanonimiseerd jaarverslag te laten uitbrengen. Beide aanbevelingen zijn eerder door het Presidium overgenomen.

Met de benoeming van een onafhankelijk adviseur integriteit kan een impuls worden gegeven aan een meer eenduidige, gezaghebbende uitleg van de integriteitsregels in de Kamer. Voor Kamerleden kan de adviseur een herkenbare, betrouwbare en toegankelijke raadgever zijn voor alle vragen die zij hebben op het gebied van integriteit en de toepassing van de bestaande regels in de praktijk.

Voorgesteld wordt dat het Presidium de onafhankelijk adviseur per 1 januari 2020 benoemt voor een periode van 6 jaar. De adviseur is geen lid van de Kamer, werkt onbezoldigd en ontvangt enkel een vergoeding voor de kosten die samenhangen met het uitvoeren van de taken. Bij de benoeming wordt vastgelegd dat de Adviseur wordt gevrijwaard van aansprakelijkheid.

Conform de aanbevelingen van de werkgroep Integriteit kunnen Kamerleden de onafhankelijk adviseur benaderen voor vertrouwelijk, schriftelijk advies over de uitleg en toepassing van de regels op het gebied van integriteit. Het betreffende Kamerlid kan het advies desgewenst openbaar maken. Het vooraf vragen en opvolgen van een advies kan daarmee tevens een zekere bescherming bieden tegen mogelijk onterechte aantijgingen. De adviseur stelt jaarlijks een geanonimiseerd jaarverslag op, dat aan het Presidium wordt gezonden en vervolgens openbaar wordt gemaakt. In het jaarverslag kan de adviseur tevens aanbevelingen doen voor verbetering of verheldering van de integriteitsregels.⁷

Vaststelling Leidraad (Gedragscode) leden van de Tweede Kamer (zie bijlage 2-3)

Elk Kamerlid wordt geacht bekend te zijn met de regels omtrent integriteit. Om de kenbaarheid van deze regels te verhogen en een duidelijk kader te geven wordt voorgesteld de "Leidraad leden van de Staten-Generaal" vast te stellen. Deze leidraad vormt aanbeveling 1 van de werkgroep Integriteit (werkgroep-Van Oosten) en brengt de bestaande integriteitsregels in de Kamer samen in

⁴ Kamerstuk 35 166, nr. 5. Zie ook het verslag van het schriftelijk overleg over deze brief van 29 mei 2019, Kamerstuk 35 166, nr. 8.

⁵ Kamerstuk 35 166, nr. 20.

⁶ Eindrapport Staatcommissie parlementair stelsel, Lage drempels, hoge dijken, 2018, par. 7.17.

⁷ Zie verder het rapport van de werkgroep Integriteit, p. 28-29.

de vorm van een aantal gedragsregels, voorzien van een toelichting. De leidraad gaat tevens in op de omgang met lobbyisten, waarmee tegemoet kan worden gekomen aan een van de nog openstaande aanbevelingen van GRECO.⁸ Het Presidium heeft de Kamer bij brief van 17 april 2019 voorgesteld deze Leidraad vast te stellen. Op 29 mei 2019 vond een schriftelijk overleg plaats over deze brief. De brief, het bijgevoegde rapport van de werkgroep Integriteit en de daarin opgenomen leidraad zijn vervolgens tevens behandeld in het wetgevingsoverleg over de Raming voor 2020.

Omdat de Leidraad in feite kan worden gezien als een gedragscode, vergelijkbaar met gedragscodes in andere parlementen, wordt voorgesteld de "Leidraad leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal" te hernoemen tot "Gedragscode leden van de Tweede Kamer". De leidraad bestaat immers uit een aantal gedragsregels. Zo wordt ook het belang dat de Kamer hecht aan integer optreden, onderstreept. Bij deze gelegenheid worden tevens enkele verduidelijkingen aangebracht met betrekking tot de reikwijdte van de gedragscode en in de toelichting.

De gedragscode met toelichting is, zoals door de Werkgroep Integriteit aangegeven, bedoeld als een levend document. Van tijd tot tijd kan het document worden aangevuld naarmate de gedragsregels van de Kamer in de praktijk verdere uitwerking krijgen.

Voorstel voor een regeling ter versterking van toezicht en handhaving (Regeling advies en toezicht integriteit, zie bijlage 4-5)

Met de motie-Van der Molen c.s. werd het Presidium gevraagd een voorstel te doen voor versterking van toezicht en handhaving van de integriteitsregels. Deze motie is met algemene stemmen aangenomen. Bijgaande Regeling vormt daar een uitwerking van.⁹ Bij een deel van de integriteitsregels van de Tweede Kamer bestaat in het huidige stelsel nog (vrijwel) geen toezicht en handhaving, met name bij de registratieverplichtingen.

Duidelijk is dat de Kamer als instituut op dit punt stappen moet maken. In de samenleving wordt kritischer gekeken naar het optreden van Kamerleden. Zij komen daardoor vaker, al dan niet terecht, in opspraak. Daarbij komt dat Kamerleden een publiek ambt vervullen, waaraan rechten en plichten verbonden zijn. Integriteitsschendingen kunnen het gezag van het parlement schaden. Het versterken van het systeem van toezicht en handhaving door de Kamer is daarom van belang. Ook in andere gevestigde parlementen is dit inmiddels gebruikelijk.

Onafhankelijk onderzoek door College

In de voorgestelde Regeling kan bij klachten over de naleving van de gedragscode een onafhankelijk onderzoek worden gedaan door een *college van onderzoek*. Het college bestaat uit drie externe personen met gezag en deskundigheid, te benoemen door de Kamer op voordracht van het Presidium. De leden van het college werken, evenals de adviseur, onbezoldigd en ontvangen enkel een vergoeding voor de kosten die samenhangen met het uitvoeren van de taken. Bij de benoeming wordt vastgelegd dat zij worden gevrijwaard van aansprakelijkheid. Iedereen kan een klacht indienen. Het college kan naar aanleiding van een klacht aanbevelingen doen aan het Kamerlid. Op deze manier kan worden geborgd dat integriteitskwesaties op adequate, zorgvuldige en gezaghebbende wijze worden behandeld.

Klachten die kennelijk ongegrond zijn, die zien op gedragingen waarvoor het Reglement van Orde een specifieke regeling kent (zoals over de orde in de plenaire zaal), of die betrekking hebben op een strafbaar feit worden niet in behandeling genomen. Ook kan worden geconcludeerd dat een klacht, na informatie van het Kamerlid, geen nader onderzoek rechtvaardigt en kan worden afgedaan.

---

⁸ Zie Kamerstuk 34 775 VI, nr. 105.

⁹ Kamerstuk 35 166, nr. 20.

Verbreiding mogelijkheden voor sanctionering

Bij toezicht en handhaving gaat het er ook om dat er sancties horen te zijn bij het niet naleven van de integriteitsregels. Daar ontbreekt het op dit moment veelal aan. De voorgestelde Regeling beoogt de mogelijkheden voor sanctionering door de Kamer daarom te verbreden. Een al bestaande mogelijkheid is de schorsing, die nu in een beperkt aantal gevallen kan worden opgelegd door de Kamer. Dit is echter een zwaar en rigide instrument, dat beperkt inzetbaar is en in de praktijk niet wordt toegepast. In het voorstel wordt de schorsing enerzijds flexibeler en gericht toepasbaar, maar worden anderzijds ook lichtere vormen van sanctionering geïntroduceerd: de aanwijzing en de berisping.¹⁰ Het college van onderzoek kan naar aanleiding van een onderzoek een aanbeveling voor het opleggen van een sanctie doen aan het Presidium. Het Presidium legt vervolgens dit voorstel voor sanctionering voor aan de Kamer. De Kamer beslist hierover zonder beraadslaging, zoals dat ook nu al is geregeld bij voorstellen voor schorsing. Bij een deel van de bestaande integriteitsregels, met name de regels waarop nu nog geen toezicht wordt gehouden, kan overigens in de praktijk nog nadere duiding nodig zijn omdat zij bijvoorbeeld open normen bevatten. Door de rapportages en aanbevelingen kan meer duidelijkheid ontstaan over de praktische betekenis van de integriteitsregels.

In de regeling wordt ook de advisering door de onafhankelijk adviseur opgenomen. Hiervoor is gekozen, omdat daarmee kan worden gewaarborgd dat de werkzaamheden van de adviseur (advisering 'vooraf') en het nieuw in te stellen college van onderzoek (klachtbehandeling 'achteraf') duidelijk gescheiden worden. Ook wordt uitgewerkt hoe met een eerder verstrekt advies of een nog lopende adviesaanvraag van de adviseur moet worden omgegaan indien het college van onderzoek een klacht in behandeling neemt.

Naarmate de Gedragscode door de praktijk verdere invulling krijgt, kan het nodig zijn de Gedragscode aan te passen of de toelichting aan te vullen. Dat geldt ook voor het systeem van advisering, toezicht en handhaving. Het Presidium kan daarom van tijd tot tijd voorstellen doen voor verbetering. Om de eenduidigheid te bevorderen worden de jaarverslagen van de Adviseur en de jaarverslagen en rapportages van het College daarbij betrokken. Aanbevolen wordt om na zes jaar een algehele evaluatie uit te voeren, of zoveel eerder als wenselijk.

3. Communicatie

Voorafgaand aan de benoeming op 1 januari 2020 wordt de Kamer geïnformeerd over de onafhankelijk adviseur integriteit. Dat gebeurt middels een brief van de Voorzitter aan alle leden, waarin de onafhankelijk adviseur integriteit wordt geïntroduceerd en de werkzaamheden van de adviseur worden toegelicht. Aansluitend kan de adviseur desgewenst zelf kennismakingsgesprekken voeren met fracties en/of Kamerleden. Ook de interne communicatiemiddelen (Kamerbode, Plein2) kunnen worden ingezet om de taak van de adviseur onder de aandacht te brengen.

Op het moment dat de Kamer instemt met de Gedragscode en de Regeling advies en toezicht integriteit wordt de Kamer daarover geïnformeerd. Dat gebeurt middels een brief van de Voorzitter aan alle leden, met de Gedragscode en Regeling als (fysieke) bijlagen. De Gedragscode en Regeling worden tevens op Plein2 gepubliceerd.

---

¹⁰ Er is niet voor gekozen om de geldboete als aanvullende sanctie te introduceren. Een geldboete zou bijvoorbeeld voorstelbaar zijn wanneer het gaat om (onterecht ontvangen) vergoedingen voor Kamerleden. Deze vergoedingen zijn echter grotendeels vastgelegd in de wet. Het introduceren van een specifieke sanctie bij overtreding zou daarom in de wet geregeld moeten worden, omdat wordt ingegrepen in de financiële positie van Kamerleden. Een zorgvuldig onderzoek naar vergoedingen stelt bovendien hoge eisen aan de procedure en vergt waarschijnlijk nadere voorzieningen voor bezwaar en beroep.

Gezien de aandacht die er – ook van buiten – voor het integriteitsbeleid van de Tweede Kamer is, kan ervoor worden gekozen om een persbericht te verzenden en/of een nieuwsbericht op de website te plaatsen, als de Kamer met de Gedragscode en Regeling heeft ingestemd.

4. Financiële consequenties

De adviseur en de leden van het college werken onbezoldigd. Zij ontvangen enkel een vergoeding voor de kosten die samenhangen met het uitvoeren van de taken. Verder wordt verwacht dat een beroep zal worden gedaan op ambtelijke ondersteuning. Dit zal mede samenhangen met de mate waarin de nieuwe voorzieningen voor advies en toezicht worden aangesproken.

5. Formulering te nemen besluiten

1. Het Presidium besluit een Onafhankelijk adviseur integriteit te benoemen per 1 januari 2020, die Kamerleden op verzoek vertrouwelijk kan adviseren over de toepassing van de geldende integriteitsregels. De leden van de Kamer worden per brief geïnformeerd over de benoeming van de adviseur.
2. Het Presidium besluit de Leidraad Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, te hernoemen tot Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, ter vaststelling voor te leggen aan de Kamer.
3. Het Presidium besluit een voorstel voor een Regeling advies en toezicht integriteit ter besluitvorming voor te leggen aan de Kamer. *T.a.v. artikel 17 stelt het Presidium voor dat:*
  - a. *een aanbeveling voor een sanctie van het College door het Presidium **enkel** wordt doorgeleid naar de Kamer ter besluitvorming;*
  - b. *een aanbeveling voor een sanctie van het College door het Presidium **desgewenst voorzien van een nader advies** wordt doorgeleid naar de Kamer voor besluitvorming.*

6. Status besluit¹¹

C

11

- A. openbaar actief (actie Stafdienst Communicatie)
- B. openbaar passief (publicatie op besluitenlijst met evt. link naar achterliggend stuk)
- C. vertrouwelijk (in ieder geval besluiten m.b.t. personen en besluiten m.b.t. veiligheid)

BIJLAGE 1**Brief van het Presidium inzake benoeming onafhankelijk adviseur integriteit**

[Parlisnummer]

Den Haag, ...

Geachte leden,

Graag informeer ik u, mede namens het Presidium, dat wij mevrouw mr. J.E. (Jacqueline) Biesheuvel-Vermeijden bereid hebben gevonden de functie van onafhankelijk adviseur integriteit te gaan vervullen. Mevrouw Biesheuvel-Vermeijden was Griffier van de Tweede Kamer tussen 2004 en 2015.

De functie van onafhankelijk adviseur integriteit vloeit voort uit de aanbevelingen van de werkgroep 'Integriteit Leden van de Tweede Kamer', onder voorzitterschap van het toenmalige Kamerlid Van Oosten. Aanleiding voor het instellen van deze werkgroep waren met name de aanbevelingen van GRECO ('Groep van Staten tegen Corruptie', onderdeel van de Raad van Europa) over het ontbreken van toezicht op en handhaving van de integriteitsregels van de Kamer en het ontbreken van beleid ten aanzien van contacten met lobbyisten.

De werkgroep heeft in haar rapportage, die in november 2018 is aangeboden aan het Presidium, een viertal aanbevelingen gedaan. Twee daarvan betreffen de versterking van de advisering aan Kamerleden bij de uitleg van de integriteitsregels van de Kamer. Het Presidium heeft deze aanbevelingen overgenomen en in een brief aan de Kamer voorgelegd.¹² Deze brief is behandeld bij het wetgevingsoverleg over de Raming voor 2020. Daar bleek er breed draagvlak voor te bestaan.

Tegen deze achtergrond heeft het Presidium mevrouw Biesheuvel-Vermeijden verzocht de functie van onafhankelijk adviseur integriteit te vervullen. Het Presidium is verheugd dat zij op dat verzoek is ingegaan. Mevrouw Biesheuvel-Vermeijden wordt benoemd per 1 januari 2020 voor een periode van zes jaar en werkt onbezoldigd.

Conform de aanbevelingen van de werkgroep kunnen Kamerleden de onafhankelijk adviseur benaderen voor vertrouwelijk, schriftelijk advies over de uitleg en toepassing van de regels op het gebied van integriteit. Het betreffende Kamerlid kan het advies desgewenst openbaar maken. De adviseur stelt jaarlijks een geanonimiseerd jaarverslag op, dat aan het Presidium wordt gezonden en vervolgens openbaar wordt gemaakt. In het jaarverslag kan de adviseur tevens aanbevelingen doen voor verbetering of verheldering van de integriteitsregels.

U ontvangt binnenkort nader bericht over de mogelijkheid van kennismaking, de contactgegevens en de werkwijze van de onafhankelijk adviseur.

Tevens deel ik u mede dat het Presidium heeft besloten, ter verdere uitvoering van de aanbevelingen van de werkgroep alsmede de motie-Van der Molen c.s.¹³, een voorstel voor een Gedragscode voor Leden van de Tweede Kamer¹⁴ en een Regeling advies en toezicht integriteit¹⁵ aan de Kamer voor te leggen.

Met vriendelijke groet,
Namens het Presidium,

Khadija Arib
Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

---

¹² Kamerstuk 35 166, nr. 5.

¹³ Kamerstuk 35 166, nr. 20.

¹⁴ Kamerstuk [PM].

¹⁵ Kamerstuk [PM].

BIJLAGE 2**Brief van het Presidium ter aanbieding van de Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal**

[Kamerstukdossier X, nr. 1]

Aan de leden.

Den Haag, ...

Hierbij bieden wij u de Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal aan. Deze komt voort uit het voorstel voor een "Leidraad leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal", zoals opgenomen in het rapport van de werkgroep Integriteit Leden van de Tweede Kamer van november 2018. Het Presidium heeft de aanbeveling om een leidraad vast te stellen overgenomen. Het rapport van de werkgroep is bij brief van 17 april 2019 aan de Kamer voorgelegd (Kamerstuk 35 166, nr. 5). De brief is bij het debat over de Raming voor 2020 behandeld.

De leidraad zoals door de werkgroep opgesteld is bedoeld om de kenbaarheid van de regels omtrent integriteit in de Kamer te vergroten. Daartoe worden de geldende integriteitsregels samengebracht in de vorm van een aantal gedragsregels, voorzien van een toelichting. De leidraad gaat tevens in op de omgang met lobbyisten, waarmee tegemoet wordt gekomen aan een van de aanbevelingen van GRECO (Groep van Staten tegen Corruptie, onderdeel van de Raad van Europa, Kamerstuk 34 775 VI, nr. 105).

Omdat de leidraad in wezen kan worden gezien als een gedragscode, zoals deze ook in andere parlementen gangbaar zijn, ligt deze daarom ook als gedragscode aan u voor. Hiermee wordt tevens het belang dat de Kamer hecht aan integer optreden, onderstreept. Bij deze gelegenheid worden verder enkele verduidelijkingen aangebracht met betrekking tot de reikwijdte van de gedragscode en in de toelichting.

De gedragscode met toelichting is, zoals ook door de werkgroep Integriteit aangegeven, bedoeld als een levend document. Van tijd tot tijd kan het document worden aangevuld naarmate de gedragsregels van de Kamer in de praktijk verdere uitwerking krijgen.

Het Presidium stelt de Kamer voor de gedragscode vast te stellen.

De Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal,
K. Arib

BIJLAGE 3

Gedragcode Leden Tweede Kamer der Staten-Generaal¹⁶

[Kamerstukdossier X, nr. 2]

Doel van de gedragscode

Het doel van de gedragscode is om de kenbaarheid van de integriteitsregels en de bekendheid met de inhoud daarvan te vergroten en om de toepassing van de integriteitsregels verder te internaliseren.

Reikwijdte

Deze gedragscode ziet op al het handelen in het ambt van Kamerlid, waaronder tevens wordt begrepen ~~handelen als privépersoon dat het ambt raakt~~ gedragingen die het gezag of de waardigheid van de Kamer in ernstige mate schaden.

Gedragsregels

Het Kamerlid is zich ervan bewust dat hij een publiek ambt uitoefent dat rechten en plichten met zich meebrengt. Dit leidt tot de volgende gedragsregels.

1. Het Kamerlid oefent zijn ambt uit in onafhankelijkheid en in het algemeen belang.
2. Het Kamerlid accepteert geen gift of gunst die bedoeld is om zijn handelen in het ambt te beïnvloeden.
3. Het Kamerlid voldoet aan de registratieverplichtingen die het ambt hem oplegt.
4. Het Kamerlid gebruikt in het ambt verkregen informatie niet voor persoonlijke belangen en waarborgt, indien van toepassing, het vertrouwelijke karakter ervan.
5. Het Kamerlid handelt conform de regels van de Kamer.

Toelichting

Reikwijdte

De gedragscode heeft in beginsel betrekking op gedragingen van Kamerleden in de uitoefening van hun functie. Onder omstandigheden kunnen ook andere gedragingen van Kamerleden, buiten de uitoefening van hun functie, onder de werking van de gedragscode vallen, namelijk voor zover deze gedragingen in ernstige mate het gezag of de waardigheid van de Kamer aantasten.

Gedragsregels 1 en 2

De leden dienen bij de aanvaarding van hun ambt eden of verklaringen en beloften af te leggen. Uitvloeisel hiervan, en van het bepaalde in de Grondwet, is dat een Kamerlid te allen tijde onafhankelijk is en dient te handelen in het algemeen belang. Dit betekent dat indien een Kamerlid te maken krijgt met persoonlijke belangen naast het algemeen belang, altijd gekozen moet worden voor het algemeen belang. Het lid zal hier dan proportionele gevolgen aan moeten verbinden. In ieder geval is het een Kamerlid niet toegestaan giften of gunsten aan te nemen die zijn bedoeld om

¹⁶ **Noot voor het Presidium:** Het betreft de tekst van de Leidraad leden Tweede Kamer, zoals door de werkgroep Integriteit opgesteld en door het Presidium bij brief van 17 april 2019 aan de Kamer voorgelegd. De brief van het Presidium is bij het debat over de Raming 2020 behandeld. Voorgesteld wordt de titel 'Leidraad' te vervangen door 'Gedragscode' en de term 'vertrouwenspersoon' te vervangen door 'onafhankelijk adviseur'. In de tekst is dit verwerkt. Daarnaast zijn enige verduidelijkingen aangebracht (zie roodgemarkeerde tekst).

het handelen van het betreffende lid te beïnvloeden. Daarnaast onthoudt het Kamerlid zich van gedragingen die het gezag of de waardigheid van de Kamer in ernstige mate schaden.

In relatie tot lobbyisten¹⁷ dienen leden zich altijd bewust te zijn van hun onafhankelijke positie en de taken die de Grondwet hen opdraagt. Lobbyisten zijn voor vele leden belangrijk voor een zekere mate van informatievoorziening, tegelijkertijd moet wel altijd een mate van afstand worden bewaard tot lobbyisten. Een lid moet zich dan ook bij een aanbod van een lobbyist (niet zijnde informatie) onthouden van het doen van beloftes over bepaald handelen. Onder aanbiedingen vallen tevens buitenlandse reizen die geheel of gedeeltelijk door lobbyisten worden bekostigd.

Gedragsregel 3

De leden dienen opgave te doen van hun nevenactiviteiten en –inkomsten, belangen die redelijkerwijs als relevant kunnen worden beschouwd, buitenlandse reizen waarvan de vervoers- en verblijfskosten geheel of gedeeltelijk door derden, waaronder lobbyisten, zijn betaald, en geschenken en voordelen die een bedrag van 50 euro te boven gaan. Deze informatie wordt op aangeven van het Kamerlid door de Griffie Plenair opgenomen in de daartoe bijgehouden registers, die voor een ieder ter inzage liggen. De Griffie Plenair attendeert de leden halfjaarlijks op de noodzaak van het actueel houden van hun informatie in de openbare registers en de mogelijkheid om omissies te corrigeren.

Met deze belangen zijn niet alleen financiële belangen bedoeld. Hierbij wordt verwezen naar een aanbeveling van de OVSE die luidt: *“the rules should [...] include a clause requiring legislators to declare any other interest that might reasonably be thought to influence their actions, speeches or votes”*. Bij die “andere belangen” kan bijvoorbeeld worden gedacht aan:

- (a) eerdere functies. Van weinig betekenis is of men daaruit inkomsten genoot, omdat het van belang kan zijn dat voor de buitenwereld bekend is welke beroepsmatige achtergrond een lid heeft, zodat kritisch gevolgd kan worden of het lid zich niet gedraagt als belangenbehartiger van een beroepsgroep,
- (b) aan een terugkeergarantie of andere bijzondere regelingen die werkzaamheden na de beëindiging van het Kamerlidmaatschap betreffen, of
- (c) aan een meerderheidsbelang in een vennootschap.

Er wordt bewust geen uitputtende lijst gepresenteerd. Het is aan het lid zelf om te bepalen of een specifieke omstandigheid redelijkerwijs als relevant voor het functioneren kan worden beschouwd. In geval van twijfel kan een lid de onafhankelijk adviseur integriteit hierover consulteren. De volgende vuistregel kan in dit verband worden gegeven: als een willekeurige toeschouwer zonder veel omwegen zou kunnen denken dat een bepaalde private omstandigheid van een lid van invloed is op diens stellingname in een publiek vraagstuk, kan het raadzaam zijn omstandigheid in het register te doen opnemen. Dan kan immers nooit gesteld worden dat die omstandigheid verborgen is gehouden. Het gaat er niet om of die omstandigheid daadwerkelijk van invloed is geweest. Dat, noch het tegendeel, is immers te bewijzen. Het is verstandig de bandbreedte van wat een buitenstaander “redelijkerwijs” als van invloed op parlementaire gedragingen kan beschouwen, ruimer te nemen als het gaat om beleidsterreinen waarop men woordvoerder is van de fractie of lid is van de betrokken Kamercommissie.

Daarnaast doen de leden er goed aan zich rekenschap te geven van het feit dat ook specifieke omstandigheden die hun partner of andere directe familieleden betreffen door derden redelijkerwijs kunnen worden beschouwd als relevant in de beoordeling van hun opereren als lid. Daarbij wordt wel de kanttekening geplaatst dat het om verschillende redenen niet altijd mogelijk is om alle belangen in de privéomgeving van de leden in beeld te brengen. In de eerste plaats is de privéomgeving niet goed af te bakenen. In de tweede plaats hebben privébetrekkingen van de leden uiteraard recht op bescherming van hun privacy; niet alleen is een inbreuk daarop niet

¹⁷ Het begrip ‘lobbyist’ moet ruim worden opgevat. Niet alleen personen die werkzaam zijn voor lobbykantoren, maar ook anderen die een Kamerlid benaderen om op te komen voor bepaalde belangen kunnen als lobbyist worden aangemerkt.

mogelijk zonder een solide wettelijke basis, een dergelijke inbreuk zou ook disproportioneel kunnen zijn in relatie met het doel, te weten het waken over de integriteit van de leden. De maatschappij is echter niet blind voor het sociale krachtenveld waarin de leden zich bevinden en van de invloed die dat kan hebben op hun handelen en functioneren. Vanuit die optiek zal het individuele lid een afweging moeten maken. **Dit geldt volledigheidshalve niet alleen voor registratie van belangen, maar voor alle registratieverplichtingen.**

Ook hierbij is het wellicht verstandig het perspectief van een willekeurige toeschouwer te kiezen en zich af te vragen of het beroep op bescherming van een belang van de desbetreffende derde, afgewogen tegen het belang van een transparante melding, gehonoreerd zou moeten worden. Hiervoor is de volgende vuistregel geformuleerd: denk bij "familie- of relatiesfeer" primair aan degenen waarmee een duurzame huishouding wordt gevoerd, denk bij de "belangen" die dan eventueel vermeld zouden kunnen worden bijvoorbeeld aan een verantwoordelijke positie die die persoon inneemt op het beleidsterrein waarop men woordvoerder is en houdt de vermelding anoniem.

Met "voordelen met een hogere waarde dan 50 euro" wordt bedoeld op bijvoorbeeld een aanbod van een concert of een diner. Ook deze voordelen dienen te worden geregistreerd.

Volledigheidshalve wordt erop gewezen dat zeker bij het aannemen van giften of gunsten van lobbyisten, **inclusief buitenlandse reizen**, de registratie hiervan juist en spoedig moet worden gedaan, om **enige elke** schijn van belangenverstremming te voorkomen.

Gedragsregel 4

De geheimhouding ten aanzien van de gedachtewisseling in een besloten commissievergadering of plenaire vergadering met gesloten deuren, dient in acht te worden genomen door allen die bij de behandeling aanwezig waren en allen die van het behandelde of de stukken hieromtrent kennis dragen, totdat de geheimhoudingsplicht door de commissie of de Kamer wordt opgeheven. De geheimhoudingsplicht geldt echter niet ten aanzien van hetgeen een commissie in haar verslag over een besloten commissievergadering vermeldt.

Schending van de geheimhouding van de gedachtewisseling in een besloten commissievergadering of in een plenaire vergadering met gesloten deuren, kan leiden tot een besluit van de Kamer, op voorstel van het Presidium, tot uitsluiting voor ten hoogste een maand van alle vergaderingen van een of meer commissies of uitsluiting van de kennisneming van vertrouwelijke stukken voor ten hoogste de verdere duur van de zitting.

De vertrouwelijkheid van stukken dient door een ieder in acht genomen te worden. De voorschriften omtrent vertrouwelijke stukken zijn in juni 2010 vastgelegd in de Regeling vertrouwelijke stukken. Schending van de vertrouwelijkheid ten aanzien van de inhoud van een vertrouwelijk stuk, kan leiden tot een besluit van de Kamer, op voorstel van het Presidium, tot uitsluiting voor ten hoogste een maand van alle vergaderingen van een of meer commissies of tot uitsluiting van de kennisneming van vertrouwelijke stukken voor ten hoogste de verdere duur van de zitting. Het Reglement van Orde van de Tweede Kamer bevat verder nog een aantal handhabingsbepalingen voor het geval dat de vertrouwelijkheid niet in acht wordt genomen bij de beraadslaging over een onderwerp.

Gedragsregel 5

Het Statuut van het Koninkrijk der Nederlanden, de Grondwet en diverse wetten bevatten regels die direct of indirect zien op de integriteit van de leden. Ook het Reglement van Orde bevat integriteitsregels.¹⁸ Naast de hierboven reeds genoemde voorschriften betreft het bijvoorbeeld de regels omtrent onheuse gedragingen. Ingeval een spreker zich onheus gedraagt, wordt hij/zij door de Voorzitter in eerste instantie teruggeroepen tot de behandeling van het onderwerp dan wel

¹⁸ Zie voor een overzicht onder meer het document 'Regelingen integriteit' (2015).

vermaand en in de gelegenheid gesteld de woorden die tot de waarschuwing aanleiding hebben gegeven, terug te nemen. Indien het lid van deze gelegenheid geen gebruik maakt, kan de Voorzitter hem/haar het woord ontnemen en vervolgens besluiten tot uitsluiting van de verdere bijwoning van de vergadering op de dag waarop de uitsluiting plaats heeft. Ieder ander lid – dat geen spreker is – kan direct worden uitgesloten van verdere bijwoning van de vergadering indien hij/zij zich onheus gedraagt. De voorzitter van een commissievergadering heeft dezelfde bevoegdheden als de Voorzitter, met dien verstande dat een uitsluiting ingevolge artikel 60 van het Reglement van Orde slechts geldt voor de openbare vergaderingen van die commissie gedurende de dag waarop de uitsluiting plaats heeft.

BIJLAGE 4

Brief van het Presidium ter aanbieding van een voorstel voor een regeling advies en toezicht integriteit

[Kamerstukdossier Y, nr. 1]

Den Haag, ...

Hierbij bieden wij u een voorstel voor een regeling inzake advies en toezicht integriteit aan. Het voorstel bouwt voort op de vierde aanbeveling van de werkgroep Integriteit Leden van de Tweede Kamer, die in november 2018 rapport uitbracht aan het Presidium.¹⁹ Met de motie-Van der Molen c.s.,²⁰ die met algemene stemmen is aangenomen, werd het Presidium verzocht uiterlijk 1 december 2019 een voorstel aan de Kamer voor te leggen en daarin maatregelen voor toezicht en handhaving nader uit te werken. Daarnaast heeft de Staatscommissie parlementair stelsel in haar rapport een paragraaf gewijd aan de registratie van geschenken, nevenfuncties en andere belangen, en het belang van adequaat toezicht daarop.²¹

Duidelijk is dat de Kamer als instituut op dit punt stappen moet maken. In de samenleving wordt kritischer gekeken naar het optreden van Kamerleden. Zij komen daardoor vaker, al dan niet terecht, in opspraak. Daarbij komt dat Kamerleden een publiek ambt vervullen, waaraan rechten en plichten verbonden zijn. Integriteitsschendingen kunnen het gezag en de waardigheid van het parlement schaden. Het versterken van het systeem van toezicht en handhaving door de Kamer is daarom van belang. Tegelijkertijd kan Kamerleden hiermee ook een adequate en zorgvuldige behandeling worden geboden in het geval zij te maken krijgen met integriteitstekwesties. Ook in andere gevestigde parlementen is dit het geval.

Bij de uitwerking zijn deskundigen geraadpleegd en is gekeken naar voorbeelden uit andere parlementen. Daarnaast is het staatsrechtelijke kader in kaart gebracht waarbinnen het toezicht op de integriteit van Kamerleden moet worden geplaatst, teneinde de grondwettelijke positie van Kamerleden te waarborgen.

In de voorgestelde regeling kan bij klachten over de naleving van de gedragscode, die afzonderlijk aan de Kamer ter vaststelling is voorgelegd,²² een onafhankelijk onderzoek worden gedaan door een college van onderzoek integriteit. Daarnaast verbetert de regeling de mogelijkheden voor sanctionering door de Kamer, indien een onderzoek daartoe aanleiding geeft. Ten slotte biedt de regeling een kader voor de werkzaamheden van de onafhankelijk adviseur integriteit, teneinde de mogelijke samenloop van advisering door de adviseur en toezicht door het beoogde college zorgvuldig te regelen.

Het Presidium legt bijgaand voorstel ter besluitvorming voor aan de Kamer.

De Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal,
K. Arib

---

¹⁹ Kamerstuk 35 166, nr. 5.

²⁰ Kamerstuk 35 166, nr. 20.

²¹ Eindrapport Staatcommissie parlementair stelsel, Lage drempels, hoge dijken, 2018, par. 7.17.

²² Kamerstuk [PM].

BIJLAGE 5

Voorstel Regeling advies en toezicht integriteit

[Kamerstukdossier Y, nr. 2]

Hoofdstuk 1. Algemeen

Artikel 1 Begripsbepaling

In deze regeling wordt verstaan onder:

- a. *Adviseur*: de onafhankelijke adviseur integriteit;
- b. *College*: het college van onderzoek integriteit.
- c. *Gedragscode*: de Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Hoofdstuk 2. De Adviseur

Artikel 2 Benoeming

1. De Adviseur wordt door het Presidium benoemd voor de duur van zes jaar. Herbenoeming kan twee maal en telkens voor ten hoogste zes jaar plaatsvinden.
2. De Adviseur is onafhankelijk.
3. De Adviseur ontvangt enkel een vergoeding voor de kosten die samenhangen met het uitvoeren van zijn taken.

Artikel 3 Taken

De Adviseur heeft tot taak:

- a. Kamerleden op verzoek te adviseren over kwesties aangaande de toepassing van de Gedragscode;
- b. het Presidium op verzoek te adviseren over kwesties aangaande de Gedragscode.

Artikel 4 Jaarverslag

1. De Adviseur zendt jaarlijks in februari aan het Presidium zijn jaarverslag over het voorgaande jaar. In het jaarverslag wordt in ieder geval op niet tot personen herleidbare wijze opgenomen welke adviezen zijn verstrekt.
2. De Adviseur kan in zijn jaarverslag aanbevelingen doen die strekken tot een wijziging van de gedragscode of een verduidelijking geven van de gedragscode.
3. Het Presidium maakt het jaarverslag openbaar.

Artikel 5 Archief

De Adviseur draagt voor het einde van zijn benoemingstermijn de documenten die op verzoek aan hem zijn verstrekt en andere documenten die hij van belang acht aan de Kamer over. Hij kan hierbij gemotiveerd aangeven dat documenten niet openbaar gemaakt mogen worden en voor de duur van tien jaren alleen ter inzage liggen voor een Adviseur.

Hoofdstuk 3. Adviesprocedure

Artikel 6 Verzoek om advies door Kamerleden

1. Een Kamerlid kan de Adviseur verzoeken om advies over kwesties aangaande de toepassing van de Gedragscode die hemzelf betreffen. Hij verstrekt hierbij alle noodzakelijke informatie aan de Adviseur.

2. De Adviseur brengt het advies schriftelijk uit aan het verzoekende Kamerlid.
3. De adviesaanvraag en het advies van de Adviseur zijn vertrouwelijk. Het Kamerlid dat het advies heeft gekregen, kan besluiten het advies openbaar te maken.

Artikel 7 Verzoek om advies door het Presidium

1. Het Presidium kan de Adviseur verzoeken om advies over kwesties aangaande de Gedragscode.
2. De Adviseur brengt het advies schriftelijk uit.
3. Het advies van de Adviseur is vertrouwelijk. Het Presidium kan besluiten het advies openbaar te maken.

Hoofdstuk 4. Het College

Artikel 8 Samenstelling en benoeming

1. Het College bestaat uit een voorzitter en twee leden. Zij worden benoemd door de Kamer op voordracht van het Presidium voor de duur van ten hoogste zes jaar. De Kamer besluit zonder beraadslaging. Herbenoeming kan twee maal en telkens voor ten hoogste zes jaar plaatsvinden.
2. Het College is onafhankelijk.
3. De leden van het College ontvangen enkel een vergoeding voor de kosten die samenhangen met het uitvoeren van hun taken.

Artikel 9 Taak

Het College heeft tot taak klachten aangaande overtreding van de Gedragscode door Kamerleden te behandelen.

Artikel 10 Jaarverslag

1. Het College zendt jaarlijks in februari aan het Presidium zijn jaarverslag over het voorgaande jaar.
2. Het College kan in zijn jaarverslag aanbevelingen doen die strekken tot een wijziging van de gedragscode of een verduidelijking geven van de gedragscode.
3. Het Presidium maakt het jaarverslag openbaar.

Artikel 11 Archief

Het College draagt elke zes jaar de documenten die op zijn verzoek zijn verstrekt en andere documenten die hij van belang acht aan de Kamer over. Het kan hierbij gemotiveerd aangeven dat documenten niet openbaar gemaakt mogen worden en voor de duur van tien jaren alleen ter inzage liggen voor leden van het College.

Hoofdstuk 5. Klachtprocedure

Artikel 12 Klachten

1. Een ieder kan een klacht aangaande overtreding van de Gedragscode aanbrengen.
2. Een klacht wordt schriftelijk aangebracht en bevat ten minste de naam en het postadres van de klager, de naam van het Kamerlid op wie de klacht ziet en de feiten die tot het doen van de klacht hebben geleid.
3. Het College kan besluiten een klacht niet in behandeling te nemen wanneer het deze kennelijk ongegrond acht, wanneer niet is voldaan aan de vereisten, bedoeld in het tweede lid, of wanneer eenzelfde klacht door verschillende klagers is gedaan. De klager wordt hierover geïnformeerd.

4. Een klacht die ziet op een mogelijke overtreding waarbij in het Reglement van Orde op andere wijze in het toezicht is voorzien, wordt niet in behandeling genomen door het College.

5. Een klacht die ziet op een mogelijk strafbaar feit, niet zijnde een ambtsmisdrijf, wordt niet in behandeling genomen door het College. Na overleg met de klager kan de klacht worden doorgezonden aan het openbaar ministerie.

Artikel 13 Klachtafhandeling

1. Het College informeert een Kamerlid wanneer een klacht over hem in behandeling wordt genomen.

2. Het College verzoekt het Kamerlid om informatie. Het Kamerlid verleent medewerking aan dat verzoek.

3. Het College kan na het beoordelen van de ontvangen informatie en andere feiten en omstandigheden die het van belang acht, besluiten dat de klacht niet nader onderzocht wordt. Het Kamerlid en de klager worden hierover geïnformeerd. Het College kan hierbij een aanbeveling doen aan het Kamerlid.

Artikel 14 Onderzoek naar klacht

1. Het College kan na ontvangst van de informatie, bedoeld in artikel 13, tweede lid, en na het beoordelen van andere feiten en omstandigheden die het van belang acht, besluiten een onderzoek in te stellen naar de klacht.

2. Indien de klacht een kwestie betreft waarover de Adviseur eerder advies aan het betrokken Kamerlid heeft uitgebracht en dit advies is opgevolgd, kan het College slechts gemotiveerd besluiten tot een onderzoek.

3. Indien het College besluit een onderzoek in te stellen, brengt de Adviseur aan het betreffende Kamerlid over dezelfde kwestie geen advies meer uit.

4. Het Kamerlid verleent de medewerking die door het College in het kader van zijn onderzoek wordt verlangd.

5. Het College stelt een conceptrapportage op van zijn bevindingen en stelt het Kamerlid in de gelegenheid om binnen vier weken te worden gehoord. De zienswijze van het Kamerlid wordt verwerkt in de rapportage. In de rapportage kan het College een aanbeveling doen aan het Kamerlid.

6. Indien het College een overtreding van de gedragscode vaststelt, kan in de rapportage een aanbeveling voor een sanctie worden gedaan.

Artikel 15 Rapportage

1. Het College zendt de rapportage aan het Presidium en aan het Kamerlid die het betreft. Het College kan bij de toezending bepalen dat delen ervan vertrouwelijk blijven in verband met zwaarwegende redenen.

2. Het Presidium maakt de rapportage uiterlijk vier weken na de toezending ervan openbaar, voor zover het College heeft bepaald dat deze openbaar kan worden.

Hoofdstuk 6. Sanctionering

Artikel 16 Mogelijke sancties

De volgende sancties kunnen worden opgelegd bij overtreding van de gedragscode:

a. een aanwijzing, waaronder wordt begrepen een maatregel die een Kamerlid verplicht tot herstel van een overtreding van de Gedragscode;

b. een berisping, waaronder wordt begrepen een openbare brief van het Presidium gericht aan een Kamerlid waarin de handeling die tot een overtreding heeft geleid, wordt afgekeurd;

c. een schorsing, waaronder wordt begrepen het uitsluiten van een Kamerlid voor de duur van ten hoogste een maand van het deelnemen aan plenaire vergaderingen, behoudens

stemmingen, aan commissievergaderingen of aan andere activiteiten die door of namens de Kamer worden gehouden.

Artikel 17 Voorstel voor sanctionering door de Kamer

Indien een rapportage als bedoeld in artikel 15 een overtreding van de gedragscode vaststelt waarbij een sanctie als bedoeld in artikel 16 wordt aanbevolen, zendt het Presidium tegelijkertijd met de openbaarmaking van de rapportage een brief aan de Kamer met een voorstel tot het opleggen van de door het College aanbevolen sanctie.

Artikel 18 Besluit Kamer

De Kamer besluit zonder beraadslaging over het voorstel van het Presidium, bedoeld in artikel 17. Indien de Kamer besluit tot het opleggen van een sanctie, wordt deze de dag na het Kamerbesluit ten uitvoer gelegd.

Artikel 19 Geen beroep

Van de beslissingen ingevolge deze regeling is beroep op de Kamer niet toegelaten.

Artikel 20 Herziening

Het Presidium kan voorstellen aan de Kamer doen voor herziening van de Gedragscode en de toelichting daarop. De Presidium kan tevens voorstellen doen voor herziening van deze regeling. Het Presidium betreft daarbij de jaarverslagen van de Adviseur en de rapportages van het College.

Toelichting

Algemeen deel

In voorgestelde toezichts- en handhavingstelsel wordt het behandelen van klachten inzake overtreding van de Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal opgedragen aan een onafhankelijk college van onderzoek integriteit.

Het College verricht onderzoek op basis van klachten over zittende Kamerleden. Iedereen kan een klacht indienen. Indien het College oordeelt dat de gedragscode in een concrete situatie is overtreden, kunnen drie soorten sancties worden voorgesteld aan de Kamer: een aanwijzing, een berisping of een schorsing. De Kamer beslist, op voorstel van het Presidium, over het opleggen van de sanctie. Indien naar aanleiding van een klachtonderzoek geen overtreding wordt vastgesteld, of wanneer een sanctie niet opportuun wordt geacht, kan het College een aanbeveling doen aan het Kamerlid. Klachten kennelijk ongegrond worden geacht, die zien op overtredingen waarbij het Reglement van Orde een specifieke toezichtsregeling kent, of die betrekking hebben op een strafbaar feit worden niet in behandeling genomen.

De voorgestelde regeling bevat tevens een kader voor de werkzaamheden van de Onafhankelijk adviseur integriteit. De Adviseur kan Kamerleden van advies voorzien als zij vragen hebben over integriteitskwesaties. Een schriftelijk advies blijft vertrouwelijk; alleen het Kamerlid kan het openbaar maken. Indien het Kamerlid het advies opvolgt, vergt een besluit tot een onderzoek naar dezelfde kwestie door het College een bijzondere motivering. De Adviseur stelt een openbaar jaarverslag op, waarin geanonimiseerd wordt gerapporteerd over de adviezen die zijn uitgebracht. Ook kunnen aanbevelingen worden gedaan voor verdere uitwerking van de Gedragscode. Op die manier ontstaat na verloop van tijd meer houvast voor Kamerleden over de toepassing van de integriteitsregels.

Na vaststelling van de Regeling door de Kamer kan worden overwogen om in het Reglement van Orde een uitdrukkelijke verwijzing naar de Regeling op te nemen, zodat de samenhang kan worden geborgd.

Artikelsgewijze toelichting

Artikel 1

De onafhankelijk adviseur integriteit, het college van onderzoek integriteit en de Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal staan centraal in de regeling. Om de leesbaarheid van de regeling te verhogen worden deze termen verkort gedefinieerd.

Artikel 2

De Adviseur wordt benoemd door het Presidium. Uit de tekst blijkt dat de Adviseur onafhankelijk is, hetgeen ook tot uitdrukking komt in het feit dat de functie van de Adviseur onbezoldigd is. Het is echter evident dat bij de benoeming van de Adviseur rechtspositionele afspraken gemaakt kunnen worden inzake bijvoorbeeld de onkostenvergoeding die hij conform het derde lid ontvangt. Verder dient bij de benoeming worden vastgesteld dat de Adviseur wordt gevrijwaard van aansprakelijkheid. Ook in de benoemingstermijn komt de onafhankelijkheid van de Adviseur tot uitdrukking. De termijn overschrijdt immers de zittingstermijn van de Kamer, waarmee de benoeming wordt losgekoppeld van de politieke samenstelling van de Kamer.

Artikel 3

Dit artikel regelt de taken van de Adviseur: het op verzoek geven van advies aan Kamerleden en Presidium over kwesties aangaande integriteit. Er is gekozen voor een verzoekprocedure. De Adviseur kan niet uit eigener beweging Kamerleden of Presidium van een formeel advies voorzien.

Artikel 4

Het Presidium ontvangt jaarlijks van de Adviseur een jaarverslag. In dit verslag wordt in ieder geval aangegeven waarover is geadviseerd. Met het oog op de vertrouwelijkheid van het advies dient dit op zodanige wijze te gebeuren dat adviezen niet tot personen herleidbaar zijn. Mocht de Adviseur mogelijke verbeteringen voor de gedragscode hebben geconstateerd, dan kan hij in het jaarverslag dit aangeven middels aanbevelingen. Het doel van het opnemen van de adviezen en mogelijke aanbevelingen is dat deze mede gaan dienen als leidraad voor het handelen van Kamerleden. Bovendien kan hiervan ook een zekere normerende werking uit gaan. De advies en aanbevelingen dragen immers bij aan een eenduidige en bestendige uitleg en aan de verdere ontwikkeling van de gedragscode. Bij een deel van de bestaande integriteitsregels, met name de regels waarop nu nog geen toezicht wordt gehouden, kan in de praktijk nog nadere duiding nodig zijn omdat zij bijvoorbeeld open normen bevatten. Deze ontwikkeling zal derhalve over meerdere jaren plaatsvinden zodat na verloop van tijd een steeds duidelijker en eenduidiger kader ontstaat. Tot slot is geregeld dat het Presidium het jaarverslag openbaar maakt. Het ligt in de rede de openbaarmaking tegelijkertijd te doen met het aan de Kamer zenden van de stukken met betrekking tot de Raming. De Raming is immers gewoonlijk een moment dat de Kamer naar haar eigen functioneren kijkt.

Artikel 5

In verband met het mogelijke historisch belang van het werk van de Adviseur is opgenomen dat de Adviseur voor het einde van zijn benoemingstermijn zijn archief overdraagt aan de Kamer. Hij kan hierbij gemotiveerd aangeven dat bepaalde documenten niet openbaar mogen worden. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn wanneer in documenten financiële gegevens van Kamerleden zijn opgenomen. Het kan tevens voorkomen dat het archief wordt overgedragen terwijl kort daarvoor een integriteitskwestie heeft gespeeld. In dat soort gevallen kan de Adviseur bepalen dat de betrokken documenten alleen voor de (opvolgende) Adviseur te inzage liggen.

Artikel 6

Kamerleden kunnen bij integriteitsvragen contact zoeken met de Adviseur. Er is bewust geen regeling opgenomen over de wijze waarop dit dient te gebeuren om de drempel om zich tot de Adviseur te wenden zo laag mogelijk te houden. Het advies wordt echter wel schriftelijk uitgebracht aan het Kamerlid. Het Kamerlid is niet gehouden het advies op te volgen. Het opvolgen van het advies biedt later wel een zekere bescherming. Zo kan een Kamerlid dat in de media wordt geconfronteerd met een bepaalde integriteitskwestie en het advies heeft opgevolgd, op dat

moment ervoor kiezen om het advies openbaar te maken. Bovendien vergt een besluit tot een onderzoek door het College naar aanleiding van een klacht over dezelfde kwestie in het geval het advies is opgevolgd, een bijzondere motivering.

De adviesaanvraag en het uitgebrachte advies zijn vertrouwelijk. Dit houdt in dat het advies alleen wordt uitgebracht aan het Kamerlid, maar dat het advies verder niet wordt verstrekt aan anderen, zoals andere leden of het Presidium. Het Kamerlid is de enige die bevoegd is het advies openbaar te maken. Hij is hier echter niet toe verplicht.

Artikel 7

Het Presidium heeft ook het recht om een advies te verzoeken, bijvoorbeeld wanneer er zorgen bestaan over de uitleg en toepassing van de gedragscode en de gevolgen die dat heeft voor het aanzien van de Kamer. De bevoegdheid van het Presidium is niet nader ingekaderd. Het ligt echter niet in de rede dat het Presidium advies vraagt over een concrete individuele kwestie. Wel is denkbaar dat het Presidium een advies in algemene zin verzoekt naar aanleiding van een bepaalde kwestie.

Artikel 8

Voor de klachtbehandeling is er een College van onderzoek, waarvan de leden worden benoemd door de Kamer op voordracht van het Presidium. De leden van het College zijn personen met gezag en deskundigheid. Het verdient aanbeveling om de benoemingen en herbenoemingscyclus zo in te richten dat voorkomen wordt dat de benoemingstermijn voor alle drie de leden in hetzelfde jaar afloopt. Op deze wijze wordt de aanwezige kennis en expertise van het College gewaarborgd. Ook voor het College geldt dat de onafhankelijkheid in de regeling nadrukkelijk is opgenomen. Hieruit vloeit overigens ook voort dat zittende Kamerleden geen deel kunnen uitmaken van het College. Voor de onkostenvergoeding en overige rechtspositionele aangelegenheden wordt gewezen naar de eerdere opmerking hierover bij de Adviseur.

Artikel 9

In dit artikel wordt de taak van het College beschreven.

Artikel 10

Het Presidium ontvangt jaarlijks van het College een jaarverslag. Daarin kunnen de verschenen rapportages, als bedoeld in artikel 15, uit het voorgaande jaar worden vermeld en kan ingegaan worden op de werkzaamheden die zijn verricht. Ook kunnen aanbevelingen worden gedaan omtrent de gedragscode. Zie daarover ook de toelichting bij artikel 4.

Artikel 11

In dit artikel wordt de archivering beschreven.

Artikel 12

Klachten kunnen door iedereen worden aangebracht bij het College. Het tweede lid bevat echter wel vereisten waaraan een klacht moet voldoen, waarbij het tot de bevoegdheid van het College behoort om te besluiten wanneer een klacht aan de vereisten voldoet. In het derde lid van dit artikel is opgenomen dat het College kan besluiten een klacht niet in behandeling te nemen wanneer niet aan de vereisten uit het tweede lid is voldaan. Wanneer bijvoorbeeld een klacht vrijwel geen feiten bevat omtrent de klacht of de klacht ziet op een minister, kan het College besluiten dat de klacht niet in behandeling wordt genomen. Voorts heeft het College de bevoegdheid om een klacht niet in behandeling te nemen wanneer deze kennelijk ongegrond is. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn klachten met een onbegrijpelijke of niet-consistente inhoud. Ten slotte kan het College besluiten klachten niet te behandelen wanneer dezelfde klacht over hetzelfde Kamerlid meerdere malen of in grote aantallen binnenkomt.

In het vierde lid is opgenomen dat klachten over mogelijke overtredingen waarbij het Reglement van Orde reeds op andere wijze in het toezicht voorziet, niet in behandeling worden genomen. Daarbij kan worden gedacht worden aan klachten over de orde tijdens plenaire en

commissievergaderingen. Hierop zijn de artikelen 58 tot en met 62 Reglement van Orde van toepassing.

In het vijfde lid is opgenomen dat klachten die zien op strafbare feiten, niet zijnde ambtsmisdrijven²³, niet in behandeling kunnen worden genomen door het College. Hierbij kan worden gedacht aan strafbare feiten gepleegd ten aanzien van personen, zoals geweldpleging. Hiervoor staat immers de strafrechtelijke weg open. Het College kan evenwel met de klager in overleg treden over het doorzenden van de klacht naar het openbaar ministerie. Zo mogelijk kan het College de klager helpen de stap te zetten zelf aangifte te doen van het strafbare feit.

Artikel 13

Als het College besluit een klacht in behandeling te nemen, wordt het betreffende Kamerlid zo spoedig mogelijk hierover geïnformeerd. Het College is vervolgens verplicht om het Kamerlid informatie te verzoeken met betrekking tot de klacht. Het ligt hierbij in de rede om ook een eventueel advies van de Adviseur over de betreffende kwestie op te vragen. Het Kamerlid is verplicht tot medewerking aan het verzoek. Via deze weg dient hij dan ook het advies aan het College te verstrekken. Het advies wordt hiermee niet openbaar en het College dient het dan ook vertrouwelijk te behandelen, tenzij het betreffende Kamerlid besluit het advies openbaar te maken. Gezien het feit dat in dit stadium nog geen sprake is van onderzoek naar de klacht, zal dit verzoek om informatie in de praktijk beknopt zijn.

Indien naar aanleiding van de informatie van het Kamerlid duidelijk is dat de klacht geen verder onderzoek rechtvaardigt, wordt de klacht als afgehandeld beschouwd. De klager en het Kamerlid worden hierover geïnformeerd. Het College kan evenwel het Kamerlid nog wel een aanbeveling doen, bijvoorbeeld over de wijze waarop aan een registratieverplichting het beste invulling kan worden gegeven.

Artikel 14

Het College kan besluiten een onderzoek in te stellen naar de klacht. De duur van een onderzoek wordt mede bepaald door de aard en complexiteit van de vermeende overtreding, maar verwacht mag worden dat een onderzoek binnen een redelijke termijn wordt afgerond.

Indien de klacht betrekking heeft op een kwestie waarover eerder advies is uitgebracht door de Adviseur en het Kamerlid heeft dat advies opgevolgd, kan het College slechts gemotiveerd besluiten tot een onderzoek. Hiertoe kan bijvoorbeeld aanleiding zijn wanneer er aanvullende feiten of omstandigheden bekend zijn geworden die tot een ander advies hadden geleid, of wanneer nader onderzoek om andere zwaarwegende redenen van belang wordt geacht. Deze bepaling dient ter bescherming van het Kamerlid. Het is onwenselijk als een Kamerlid dat zich tot de adviseur heeft gewend en het verkregen advies heeft opgevolgd aan een nader onderzoek wordt onderworpen door het College indien daar op voorhand geen gewichtige redenen voor zijn. Aan de adviezen van de Adviseur wordt immers een zeker gezag toegekend. Het is aan het College om in voorkomende gevallen af te wegen of een onderzoek nodig is. Het College kan ten behoeve van het maken van die afweging indien nodig in contact treden met de Adviseur.

Zodra het College besluit een onderzoek in te stellen, brengt de Adviseur over dezelfde kwestie geen advies meer uit. Op deze manier wordt voorkomen dat de werkzaamheden van de Adviseur en het College samenlopen. Aangezien de taak van de Adviseur is om Kamerleden vooraf te adviseren over de toepassing van de integriteitsregels, ligt het voor de hand dat de Adviseur de advisering richting het betreffende Kamerlid staakt zodra een klacht over dezelfde kwestie leidt tot een onderzoek door het College.

Het Kamerlid is ook in deze fase verplicht medewerking te verlenen aan het onderzoek door het College en krijgt ook de gelegenheid te worden gehoord over de conceptrapportage. De zienswijze van het Kamerlid wordt in de rapportage verwerkt. Dit biedt het Kamerlid de waarborg dat alles wat relevant is naar voren kan worden gebracht in de betreffende kwestie.

In de conceptrapportage is opgenomen wat de uitkomst van het onderzoek is. De wijze van het formuleren van de uitkomsten wordt aan het College overgelaten.

²³ Ambtsmisdrijven kennen een eigen procedure waar het Kamerleden betreft. Bij de toelichting op artikel 15 wordt hier nader op ingegaan.

Artikel 15

De rapportage wordt toegezonden aan het Presidium en aan het betreffende Kamerlid. Omdat er mogelijk gevolgen voor het betreffende Kamerlid zijn, wordt de rapportage niet tevens direct toegezonden aan de klager. Het Presidium is immers verplicht de rapportage uiterlijk vier weken na de toezending ervan openbaar te maken, waardoor op dat moment de klager kennis kan nemen van het rapport. Wel kan het College bepalen dat delen van de rapportage vertrouwelijk blijven in verband met zwaarwegende redenen. Zo kan het College bijvoorbeeld bepalen dat in verband met privacy bepaalde informatie in een vertrouwelijke bijlage wordt opgenomen. Het Presidium kan vervolgens alleen die delen van het rapport openbaar maken die niet vertrouwelijk zijn. Indien het College een sanctie gepast acht, kan zij daartoe een aanbeveling doen in haar rapportage. Ook kan het College concluderen dat een sanctie niet opportuun is, of dat uitsluitend een aanbeveling aan het Kamerlid wordt gedaan. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn wanneer het College oordeelt dat de overtreding van lichte aard is of wanneer de betreffende integriteitsregel onvoldoende houvast bood en het Kamerlid de geconstateerde overtreding in redelijkheid niet kon worden verweten. Daarbij kan in overweging worden genomen dat openbaarmaking van de rapportage op zichzelf al zekere gevolgen kan hebben.

In het geval dat het College het vermoeden heeft dat er sprake is van een ambtsmisdrijf, kan in beginsel in de rapportage geen overtreding van de gedragscode worden vastgesteld. Voor een ambtsmisdrijf kan immers de weg van de Wet ministeriële verantwoordelijkheid en ambtsdelicten leden Staten-Generaal, ministers en staatssecretarissen worden gevolgd. Het ligt in de lijn van verwachting dat het College dan in de rapportage geen vaststelling van een overtreding zal doen, maar aangeeft er een vermoeden van een ambtsmisdrijf is. In dat geval ligt het voor de hand dat wordt bevorderd dat de hiervoor bestemde procedure in werking wordt gesteld. Hiervoor hoeft geen nadere regeling te worden getroffen.

Artikel 16

In dit artikel is de uitwerking gegeven van de mogelijke op te leggen sancties bij een overtreding van de gedragscode. Een aanwijzing kan bijvoorbeeld betrekking hebben op de registratieverplichtingen van het Reglement van Orde. Over de berisping kan worden opgemerkt dat deze kan worden gezien als een waarschuwing aan het Kamerlid. De volgende mogelijke sanctie, de schorsing, is immers de zwaarste vorm. Deze sanctie is nu alleen mogelijk in geval van schending van de geheimhouding of vertrouwelijkheid, zoals neergelegd in de artikelen 145 en 147 Reglement van Orde. In dit voorstel wordt de schorsing ook bij andere overtredingen van de gedragscode mogelijk. De schorsing is overigens flexibel vormgegeven, zodat de maatregel op maat kan worden vormgegeven en in verhouding kan staan tot de aard en ernst van de overtreding. Hierbij kan worden gedacht aan een Kamerlid dat te registreren buitenlandse reizen herhaaldelijk niet heeft gemeld, wordt geschorst van deelneming aan een komend buitenlands werkbezoek van een commissie of van het lidmaatschap van een delegatie van de Kamer bij interparlementaire conferenties of andere internationale gremia. Ook in deze meer flexibele vorm blijft de schorsing uiteraard een zwaar middel, waartoe niet lichtvaardig moet worden besloten. Denkbaar is bijvoorbeeld dat een schorsing in beeld komt wanneer de overtreding van zeer ernstige aard is of wanneer een lid herhaaldelijk bepaalde overtredingen begaat, waarvoor eerder lichtere sancties zoals een berisping zijn opgelegd.

Er wordt verder op gewezen dat van het schorsen van deelneming aan de plenaire vergadering de stemmingen zijn uitgezonderd. Dit betekent dat een lid dat is geschorst wel kan deelnemen aan stemmingen. Het uitsluiten van deelname aan stemmingen zou onvereenigbaar zijn met de staatsrechtelijke positie van Kamerleden.

Artikel 17

Bij het openbaar maken van de rapportage, wat tevens kan worden gezien als het toezenden van de rapportage aan de Kamer voegt het Presidium ook een brief met daarin het voorstel voor een sanctie, indien het College een overtreding van de gedragscode heeft geconstateerd en deze

sanctie heeft aanbevolen. **Desgewenst kan het Presidium in deze brief een nader advies aan de Kamer geven.**²⁴

Op deze wijze wordt bevestigd dat een sanctie als bedoeld in artikel 16 alleen wordt opgelegd na een voorafgaand onderzoek door het College. Van de Kamer mag immers worden verwacht dat sanctionering van een individueel Kamerlid zorgvuldig wordt voorbereid en onderbouwd. Bovendien wordt met een onderzoek door het College gewaarborgd dat het betrokken Kamerlid heeft kunnen reageren op de geconstateerde feiten en omstandigheden.

Artikel 18

De Kamer besluit zonder beraadslaging over de daadwerkelijke sanctieoplegging. Het besluiten zonder beraadslaging is ook nu al het geval bij een voorstel tot schorsing op grond van artikel 145 Reglement van Orde. Als er tot sanctieoplegging wordt besloten, wordt de dag erna de sanctie tot uitvoer gelegd.

Artikel 19

Overeenkomstig artikel 62 Reglement van Orde, is geen beroep op de Kamer mogelijk ten aanzien van beslissingen die ingevolge deze regeling worden genomen. Het gaat daarbij zowel om adviezen van de Adviseur en de rapportages van het College als om de besluitvorming het Presidium en de Kamer over op te leggen sancties.

Artikel 20

De Gedragscode is bedoeld als een levend document en is gebaseerd op de geldende integriteitsregels in de Kamer. Naarmate de betekenis van de Gedragscode en de onderliggende regels door de praktijk verdere invulling krijgen, kan het daarom nodig zijn de Gedragscode aan te passen of de toelichting aan te vullen. Dat geldt ook voor het systeem van advisering, toezicht en handhaving zoals dat is neergelegd in deze regeling. Het Presidium kan daartoe van tijd tot tijd voorstellen voor herziening doen aan de Kamer. Teneinde de eenduidigheid van de uitleg en toepassing van de Gedragscode en de onderliggende regels te bevorderen, betreft het Presidium in haar voorstellen nadrukkelijk de jaarverslagen van de Adviseur en de jaarverslagen en rapportages van het College.

Gelet op de vernieuwingen die met deze regeling worden voorgesteld, wordt aanbevolen om na zes jaar – of zoveel eerder als wenselijk – een algehele evaluatie van de werking en effectiviteit van de gedragscode en het stelsel van advisering, toezicht en handhaving uit te voeren. Tevens kunnen al eerder deelevaluaties plaatsvinden indien dit wenselijk wordt geacht.

---

²⁴ Het Presidium wordt t.a.v. deze bepaling verzocht te besluiten of het doorgeleiden aan de Kamer van de aanbeveling van het College voor een sanctie, desgewenst moet kunnen worden voorzien van nader advies van het Presidium aan de Kamer (zie besluitpunt 3 in de oplegnotitie).

From Presidium <presidium@tweedekamer.nl>

Subject **Nagezonden stukken**

To "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>, "Raak van A.A.G.M." <r.vraak@tweedekamer.nl>, "Tellegen, O." <o.tellegen@tweedekamer.nl>, "Voordewind J.S." <j.voordewind@tweedekamer.nl>, "Toorenborg van M.M." <m.vtoorenborg@tweedekamer.nl>, "[REDACTED]@tweedekamer.nl", "Lee van der T." <t.vdlee@tweedekamer.nl>, "Nijboer, H." <h.nijboer@tweedekamer.nl>, "Bosma M." <M.Bosma@tweedekamer.nl>, "Arib K." <K.Arib@tweedekamer.nl>

Date November 25, 2019 at 5:00:29 PM CET

Geachte leden van het Presidium,

Bijgaand treft u de Presidiumstukken aan behorend bij agendapunt 4.1 voor de vergadering van woensdag 27 november a.s.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA, Den Haag

T +(31)6 [REDACTED] | [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

From Presidium <[REDACTED]@tweedekamer.nl>

Subject **nazending presidiumnotitie**

To "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>, "Kuik, A." <a.kuik@tweedekamer.nl>, "Nijboer, H." <h.nijboer@tweedekamer.nl>, "Nispen, M. van" <m.vnispen@tweedekamer.nl>, "Wassenberg, F." <f.wassenberg@tweedekamer.nl>, "Belhaj, S." <s.belhaj@tweedekamer.nl>, "Bosma, M. (Martin)" <M.Bosma@tweedekamer.nl>, "Tellegen, O." <o.tellegen@tweedekamer.nl>, "Becker, B." <b.becker@tweedekamer.nl>, "Lee, T. van der" <t.vdlee@tweedekamer.nl>

Date February 15, 2022 at 5:11:15 PM CET

Geachte Presidiumleden,

Hierbij ontvangt u, voor de Presidiumvergadering van morgen, een notitie 'onderzoek sociale veiligheid'. Deze notitie wordt besproken bij agendapunt 3.3.

De vergadering vindt plaats in de Dreeskamer (of via: <https://pexip.me/meet/91301167>)

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)70-318 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Nr.	Agendapunt	Status 1	Bijlage	Behandeling	Blz.
4.1.1					
5	Kamerorganisatie				
5.1	Moties en toezeggingen Raming 2020 (wordt nagezonden)		2019-274	Ter bespreking	

4.1.1

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Verslag Presidium

vergaderdatum 22 mei 2019

deelnemers Voorzitter, mevrouw Tellegen (tot 10.55 uur), mevrouw Bergkamp, de heer Bosma, de heer Van der Lee, de heer Nijboer, mevrouw Van Toorenburg, de heer Voordewind, mevrouw (stafbureau)

afwezig de heer Van Raak

Verslag Presidiumvergadering 22 mei 2019

1. Opening

2. Verslag en besluitenlijst 24 april 2019

4.1.1

De Voorzitter deelt mee dat er een schriftelijke vragenronde komt voorafgaand aan de Ramingsbehandeling in verband met vragen over handhaving en toezicht met betrekking tot de integrale reitsreels voor Kamerleden.

4.1.1

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

5. Kamerorganisatie

4.1.1

5.2 Voortgangsrapportage Plan van Aanpak Werkbelevingsonderzoek

De voortgangsrapportage is een tussenstand van de acties die op dit moment plaatsvinden naar aanleiding van het werkbelevingsonderzoek. Gevraagd wordt naar de acties op het punt van de taakverdeling politiek-ambtelijk. [redacted] licht toe dat actief wordt gewerkt aan het verhogen van de politiek-bestuurlijke sensitiviteit waar dat nodig is. Ook zal geïnventariseerd worden waar de problemen precies zitten en hoe groot het probleem op dit punt is binnen de ambtelijke organisatie. Het Presidium vindt het niet nodig om een code 'goed bestuur' op te nemen in de uitwerking van dit actiepunt.

4.1.1

5.4 Benoeming extern vertrouwenspersoon

Het Presidium besluit mevrouw [redacted] benoemen als externe vertrouwenspersoon ongewenste omgangsvormen.

4.1.1

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Besluitenlijst Presidiumvergadering 22 mei 2019 (ter publicatie)

4.1.1

- Het Presidium besluit een externe vertrouwenspersoon ongewenste omgangsvormen te benoemen.

Actiepuntenlijst Presidium opgesteld d.d. 22 mei 2019

Versie: 73

	Datum verg	Actie	Verantwoordelijk	Uitv.	Uiterste datum	StavaZa
--	------------	-------	------------------	-------	----------------	---------

4.1.1

	9.	23-01-2019	Werkplan en jaarverslag vertrouwenspersonen		HR		Voorjaar 2019
--	----	------------	---	---	----	--	---------------

4.1.1

4.1.1

Afgehandeld Presidiumvergadering 22 mei 2019

~~±~~	~~23-01-2019-~~	~~Plan van Aanpak - Werkbelevin sonderzoek~~	~~██████-~~	~~HR~~	~~n.t.b.~~
--------------	------------------------	---	--------------------	---------------	-------------------

4.1.1

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

4.1.1

1

- ter besluitvorming (bespreken of hamerstuk)
- opiniërend
- informierend

2

- A. openbaar actief (actie Stafdienst Communicatie)
- B. openbaar passief (publicatie op besluitenlijst met evt. link naar achterliggend stuk)
- C. vertrouwelijk (in ieder geval besluiten m.b.t. personen en besluiten m.b.t. veiligheid)

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

4.1.1

1

- ter besluitvorming (bespreken of hamerstuk)
- opiniërend
- informierend

2

- A. openbaar actief (actie Stafdienst Communicatie)
- B. openbaar passief (publicatie op besluitenlijst met evt. link naar achterliggend stuk)
- C. vertrouwelijk (in ieder geval besluiten m.b.t. personen en besluiten m.b.t. veiligheid)

From Presidium <presidium@tweedekamer.nl>

Subject **Dossier presidiumvergadering 27 oktober 2021**

To "Lee, T. van der" <t.vdlee@tweedekamer.nl>, [REDACTED] [REDACTED]@tweedekamer.nl, "Wassenberg, F." <f.wassenberg@tweedekamer.nl>, "Tellegen, O." <o.tellegen@tweedekamer.nl>, "Nijboer, H." <h.nijboer@tweedekamer.nl>, "Nispen, M. van" <m.vnispen@tweedekamer.nl>, "Meenen, P. van" <p.vmeenen@tweedekamer.nl>, "Bosma, M. (Martin)" <M.Bosma@tweedekamer.nl>, "Kuik, A." <a.kuik@tweedekamer.nl>, "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>

Date October 21, 2021 at 1:33:31 PM CEST

Geachte Presidiumleden,

Hierbij ontvangt u het dossier voor de Presidiumvergadering van woensdag 27 oktober 2021.

De onderwerpen op de agenda van het Presidiumdossier zijn aanklikbaar, waardoor u naar de bijbehorende bijlage springt.

De stukken zijn ook naar uw huisadres gestuurd.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)70-318 [REDACTED] | E m.boer@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

From Presidium <presidium@tweedekamer.nl>
Subject **presidiumdossier 12 juni 2019**
To [REDACTED]dekamer.nl, [REDACTED]tweedekamer.nl>
Date June 6, 2019 at 10:28:54 PM CEST

Geachte (plv.) leden van het Presidium,

Bijgaand stuur ik u het vergaderdossier (nu met bijlage) voor de Presidiumvergadering van **12 juni 2019**.

De onderwerpen op de agenda zijn aanklikbaar, waardoor u in het document naar het betreffende onderwerp springt. Dit geldt niet voor agendapunten waar een C achter staat. Deze zijn alleen aan de Presidiumleden gezonden.

Wilt u alle Presidiumstukken vertrouwelijk behandelen.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA, Den Haag

T +(31)6 [REDACTED] | [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

From Presidium <presidium@tweedekamer.nl>

Subject **Presidiumdossier 20220202** + [REDACTED]

To "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>, "Kuik, A." <a.kuik@tweedekamer.nl>, "Lee, T. van der" <t.vdlee@tweedekamer.nl>, "Tellegen, O." <o.tellegen@tweedekamer.nl>, "Nispen, M. van" <m.vnispen@tweedekamer.nl>, "Nijboer, H." <h.nijboer@tweedekamer.nl>, "Wassenberg, F." <f.wassenberg@tweedekamer.nl>, "Bosma, M. (Martin)" <M.Bosma@tweedekamer.nl>, "Belhaj, S." <s.belhaj@tweedekamer.nl>

Date January 27, 2022 at 4:35:48 PM CET

Geachte leden van het Presidium,

Hierbij ontvangt u het dossier voor de Presidiumvergadering van woensdag 2 februari 2022.

De onderwerpen op de agenda van het Presidiumdossier zijn aanklikbaar, waardoor u naar de bijbehorende bijlage springt.

De vergadering van volgende week woensdag vindt plaats in de **Dreeskamer** (D3.22), in verband met de ventilatiemogelijkheden van deze ruimte.

4.1.1

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)70-318 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Verslag Presidium

vergaderdatum 13 november 2019

deelnemers Voorzitter, mevrouw Tellegen , mevrouw Bergkamp, de heer Bosma , de heer Van der Lee, de heer Nijboer, de heer Van Raak, mevrouw Van Toorenburg (tot 10.00 uur), de heer Voordewind, [REDACTED] mevrouw [REDACTED] (stafbureau)

Verslag Presidiumvergadering 13 november 2019

4.1.1

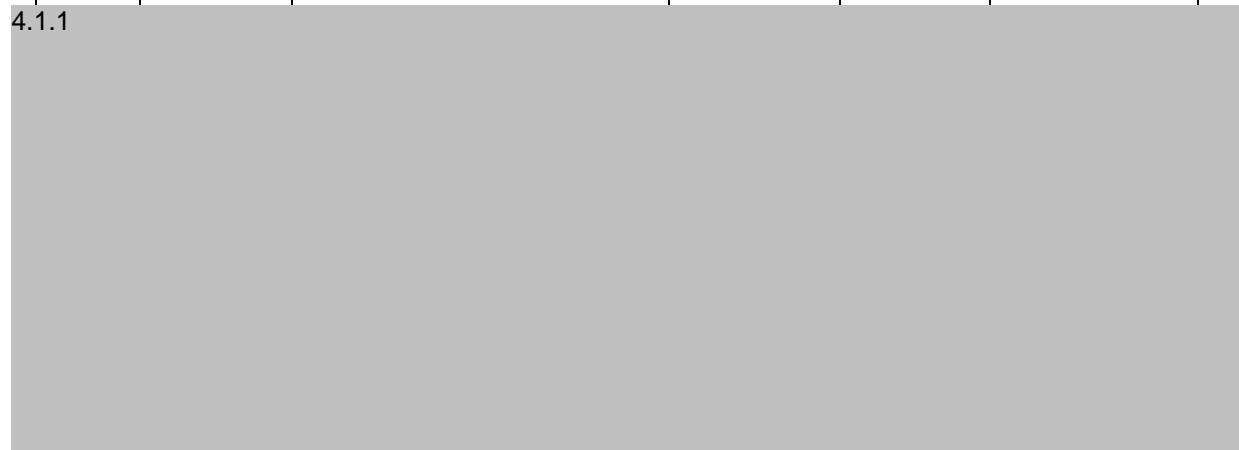

Actiepuntenlijst Presidium opgesteld d.d. 13 november 2019

Versie: 80

	Datum verg	Actie	Verantwoordelijk	Uitv.	Termijn
--	------------	-------	------------------	-------	---------

4.1.1

5.	23-01-2019	Werkplan en jaarverslag vertrouwenspersonen		HR	Voorjaar 2019
----	------------	---	---	----	---------------

4.1.1

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Agenda Presidium

vergaderdatum 23 juni 2021

vergaderlocatie Grenadierszaal

email presidium@tweedekamer.nl

Nr.	Agendapunt	Status 1	Bijlage	Behandeling	Blz.
-----	------------	-------------	---------	-------------	------

4.1.1

5	Constitutioneel				
5.1	Kennismaking College van Integriteit Leden Tweede Kamer	B	2021-068	Ter informatie/ter bespreking	171

4.1.1

1

A: Openbaar actief (actie Stafdienst Communicatie)

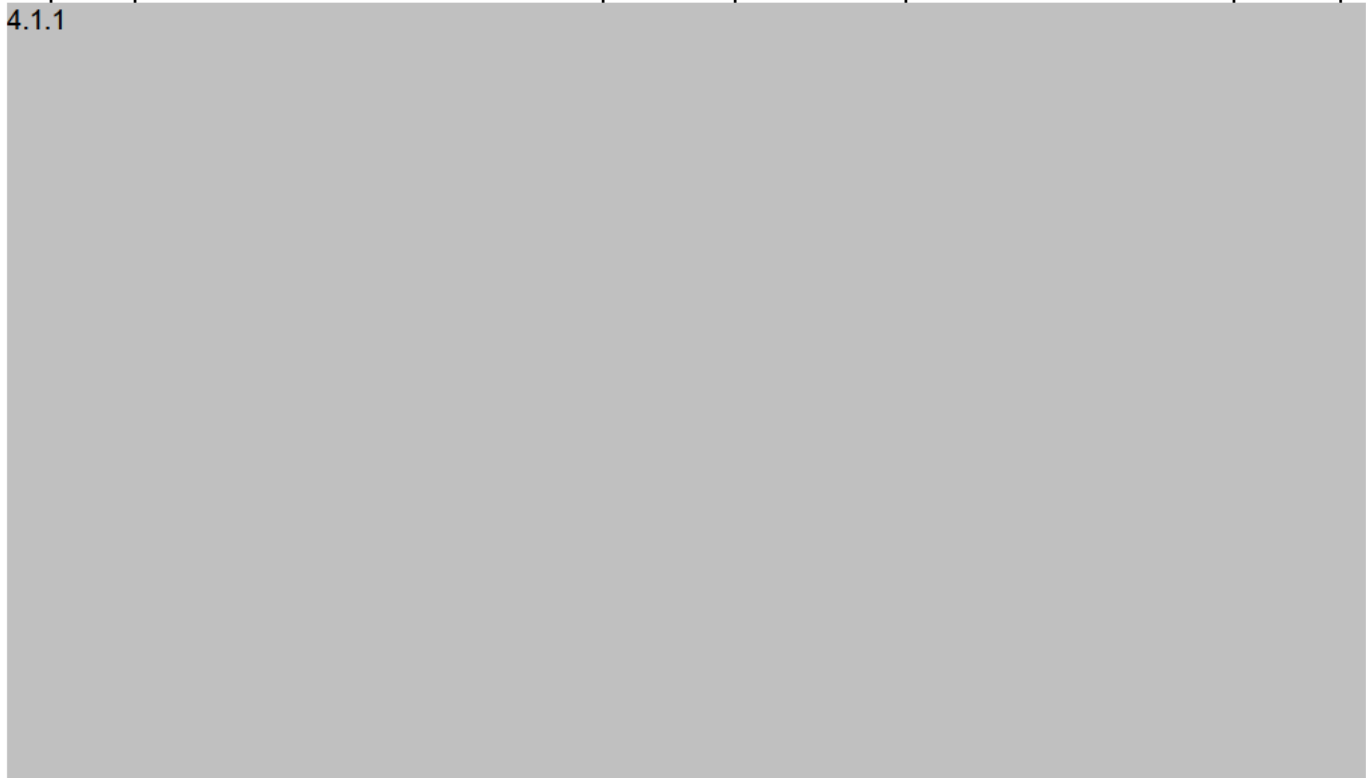
B: Openbaar passief (publicatie op besluitenlijst met evt. link naar achterliggend stuk)

C: Vertrouwelijk (in ieder geval besluiten m.b.t. personen en besluiten m.b.t. veiligheid)

Nr.	Agendapunt	Status 1	Bijlage	Behandeling	Blz.
-----	------------	-------------	---------	-------------	------

4.1.1

---

² Brieven en conceptantwoorden zijn ter inzage bij het secretariaat van het Presidium

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Verslag Presidium

vergaderdatum 9 juni 2021

deelnemers Voorzitter, mevrouw Tellegen, de heer Bosma, mevrouw Kuik, de heer
Nijboer (tot 10.15 uur), de heer Van der Lee, de heer
Wassenberg, mevrouw Belhaj, [REDACTED]

afwezig de heer Van Nispen

Verslag Presidiumvergadering 9 juni 2021

1. Opening

Naar aanleiding van het artikel in NRC van zaterdag 5 juni jl. bespreken de Presidiumleden de gang van zaken; uitgelegd wordt hoe en waarom dit zo is gelopen.. Er wordt een extra Presidiumvergadering ingepland om dit onderwerp verder te bespreken. De notitie over de instrumenten met betrekking tot ongewenste omgangsvormen wordt aan de Presidiumleden toegestuurd. Mevrouw Belhaj stelt voor uit te laten zoeken hoe in andere parlementen met dit soort klachten wordt omgegaan. Dit onderzoek wordt uitgezet.

4.1.1